

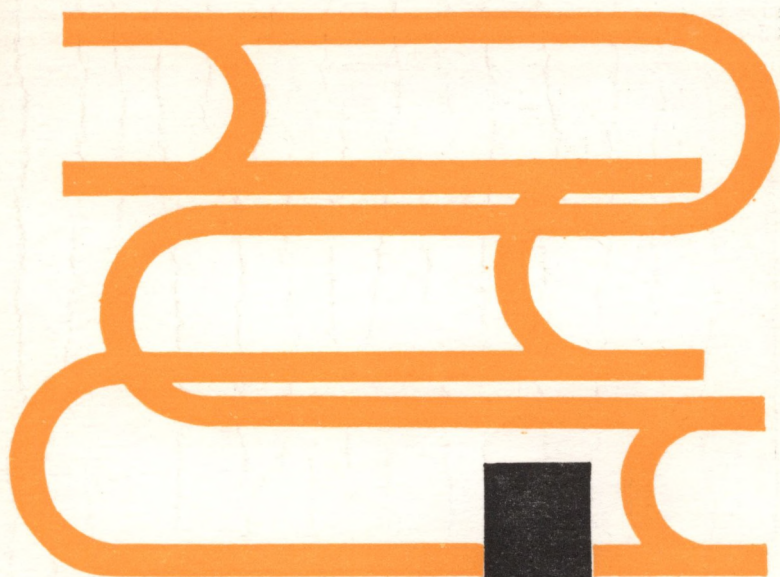
P 400 (2)

Uta Lecha

1980 JAN 18

KÖNYVTÁROS

12

1979

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 75. évfordulója alkalmából rendezett szakmai napok programjából: képzőművészeti bemutató-foglalkozás általános iskolásoknak Kőbányán (felső képünk); foglalkozás óvodásoknak Soroksáron (alsó képünk) (Braun Tamás felvételei)

1979. december

29. évfolyam, 12. szám

TARTALOM

75 éves a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár	699
FARKASINSZKY LAJOS: Állandóság és állhatatosság — mindenkori készség a megújulásra	699
Kitüntetések	701, 720, 732
FÜLEKI MIHÁLY: Korszerűbb hadsereg, megújult könyvtárügy	702
Hallottuk	706, 708
A Gutenberg-galaxis nem oszlik szét, hanem erősödik... A Könyvtári Figyelő interjúja Pozsgay Imrével	707
Olvastuk	708
BESZÉLGETÉSEK A KÖNYVTÁRRÓL	
MOLLAY KÁROLY: Az Eötvös Kollégium könyvtárában tanyáztam (<i>Vérsesy Miklós</i>)	709
SIMONYI KÁROLY: Számomra már nem munkahely, hanem szolgáltató intézmény. (<i>Végh Ferenc</i>)	710
KENYÉRI KATALIN—CHOLNOKY GYÓZÓ: Megjegyzések a szervezeti és működési szabályzatokról	713
FÓRUM	
„Fruskák az olvasószolgálatban”	
LÖVEI GYULA: Meg kell tanítani dolgozni a fiatal munkaerőt!	714
CSEPREGINÉ TOKÁCSLI BOGLÁRKA: A fruskák nemcsak pályakezdők, de kezdő munkaerők is	715
LÓRINCZ GÁBOR: Amilyen a könyvtárlátogató, olyan a könyvtáros	716
BOZÓ KLÁRA: Nemcsak a konnektor ráz!	716
VARGA ISTVÁNNÉ: Egy pálya vonzását nemcsak a szakma szeretete adja	717
HAJNALNÉ NÉMETH VALÉRIA: Felkészült könyvtárosokat az olvasószolgálatba!	719
KÁLMÁN MÁRIA: A közérzeti mosoly	719
NEMÉNYI LÁSZLÓ: „Hiszek a könyv hatalmában és a benne rejlő erők szolgálatában”. Beszélgetés VENESZ BÉLÁVAL (<i>Könyvtáros sorsok — könyvtáros pályák</i>)	721
VISSZHANG	
Változó olvasói szokások — változatlan könyvtár? (<i>Forgács Tiborné</i>)	726
LAKICS HILDA: Általános iskolai könyvtárak központi ellátása (<i>Iskola és könyvtár</i>)	728
A KÖNYVTÁRAK ÉLETÉBŐL	
Egy bányász letéti hálózat munkája (<i>Bónus István</i>)	729
Hagyományápolás egy községi könyvtárban (<i>Nagy Lajos</i>)... ..	730
Integrációs tervek a városkörnyéki községekben (<i>Csenke László</i>)	731
A lapokban olvastuk (<i>Vas Népe</i>)	731
Lapozgató	735, 748,
Hírek	736
LÁTÓKÖR	
Nemzetközi szeminárium a közművelődési könyvtárpolitikáról (<i>—p—n</i>)	737
REPRO '79. Kiállítás Prágában (<i>SZ. L.</i>)	739
ZOLTÁN IMRE: Bemutatjuk a KG—INFORMATIK prospektustárát	740
VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL	
KOMLÓS ALADÁR: A legszebb álmom	742
HUSZTI PÉTER: Könyvtárak tövében — könyvekről és barátokról	742
Könyvtárosok és bibliográfusok: Id. BIBÓ ISTVÁN 1877—1935 (<i>Lengyel András</i>)	745
A Könyvtáros galériája: IMRE LAJOS (<i>Galambos Ferenc</i>)	749
Kérdezz — felelek	750

Könyvtári szakirodalom

A magyar orvostudományi könyvtárügy és információ harmadik évtizede
(Walter Béla) 751

Bibliográfiák

Két Krúdy-bibliográfia (Fogarassy Miklós) 752
SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK 755
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK 757

A lapunk e számában közölt könyvjegyeket és egyéb metszeteket Imre Lajos készítette.

Из содержания

75 лет Столичной библиотеке имени Сабо Эрвина (699);
Михай Фüleki: Новый этап развития библиотечного дела Венгерской народной армии (702);
Интервью журнала „Кönyvtári Figyelő“ с министром культуры Имре Позгай (Рецензия) (707);
Разговоры о библиотеке (Интервью с лингвистом, профессором Карлоем Моллаи и с профессором, лауреатом премии имени Кошута, доктором естественных наук Карлоем Шимони (709);
Спор о работе с читателем, принимая во внимание смену библиотечек (714);
Международный семинар о политике массовых библиотек в городе Лунд (737);
Имре Золтан: Представляем коллекцию проспектов информационного учреждения в области металлургической промышленности и машиностроения „КГ-ИНФОРМАТИК“ (740).

Interview der Zeitschrift „Könyvtári Figyelő“ (Bibliotheksbeobachter) mit Imre Pozsgay, dem Minister für Kultur (Besprechung) (707);
Gespräche über die Bibliothek (Interviews mit Károly Mollay, Sprachwissenschaftler, Universitätsprofessor und Károly Simonyi, Kossuthpreisträger, Universitätsprofessor, Doktor der technischen Wissenschaften) (709);
Polemie über die Arbeit im Lesedienst, in besonderer Hinsicht auf den bibliothekarischen Nachwuchs (714);
Internationales Seminar in Lund über die allgemeinbildende Bibliothekspolitik (737);
Imre Zoltán: Wir präsentieren die Prospektensammlung des Informationsinstituts für Metallurgie und Maschinenbau (740).

From the contents

75th anniversary of the Municipal Szabó Ervin Library (699);
Mihály Füleki: New stage of development in librarianship at the Hungarian People's Army (702);
Interview with Imre Pozsgay, Minister of Culture, in the Könyvtári Figyelő (Abridged) (707);
Talks about the library (Interview with Károly Mollay, professor of linguistics and Károly Simonyi, professor, doctor of the technical sciences) (709);
Dispute on readers' services, particularly on its librarian replacement (714);
International Seminar on Public Library Policies in Lund (737);
Imre Zoltán: Firm literature collection of the KG-INFORMATIK (Information Institute of the foundry and machinery industry) (740).

Cikkeink szerzői

Bozó Klára, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; Cholnoky Győző, a Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztályának munkatársa; Csepreginé Tokácsli Boglárka, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; Fogarassy Miklós, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; Füleki Mihály alezredes (Honvédelmi Minisztérium); Galambos Ferenc bibliográfus; Hajnalné Németh Valéria, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár munkatársa; Kálmán Mária, a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel) adjunktusa; Kenyéri Katalin, a KMK munkatársa; Lengyel András, a szegedi Egyetemi Könyvtár munkatársa; Lőrincz Gábor, a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtárának munkatársa; Lövei Gyula, a Hevesi Nagyközségi-Járásai Könyvtár igazgatója; Neményi László, a Székesfehérvári Megyei Könyvtár munkatársa; Varga Istvánné, a szolnoki Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár munkatársa; Végh Ferenc, a Műegyetemi Könyvtár munkatársa; Vértessy Miklós, az Egyetemi Könyvtár nyugalmazott osztályvezetője; Walter Béla, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Pulmonológiai Klinikájának könyvtárosa; Zoltán Imre villamosmérnök, KG-INFORMATIK.

Aus dem Inhalt

75 Jahre Hauptstädtische Ervin Szabó Bibliothek (699);
Mihály Füleki: Eine neue Entwicklungsperiode im Bibliothekswesen der Ungarischen Volksarmee (702);

KÖNYVTÁROS A KULTURÁLIS MINISZTERIUM LAPJA

INDEX: 25 449

Főszerkesztő: Gerő Gyula

A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.

Telefon: 451-758, 664-805.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat

1073 Budapest, Lenin krt. 9-11. Tel.: 221-285.

Levél cím: 1906 Budapest, Pf. 223.

Felelős kiadó: Siklósi Norbert

Egyetemi Nyomda — 79.4969 Budapest, 1979.

Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Elfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzletiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 251-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Elfizetési díj 1/2 évre 48 forint. Egy szám ára 8 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Külkereskedelmi Vállalat. H-1389 Budapest, Postafiók 149.

75 éves a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Október közepén ünnepelte a főváros könyvtára és a magyar könyvtarostársadalom a Budapest kulturális életében pótolhatatlan szerepet játszó intézmény megalapításának háromnegyed százados évfordulóját. Az okt. 15. és 17. között lebonyolított szakmai napok olyan témakörökről szóltak, mint a könyvtárakban folyó művészeti nevelés, a főváros közművelődési könyvtárainak munkásolvasói, óvodások a könyvtárban, az öregek és a könyvtár, a közművelődési könyvtár tudományos feladatai. A tanácskozások sorát az okt. 15-én a kőbányai Pataky István Művelődési Központ színháztermében megtartott emlékülés vezette be, amelyen megjelent *Óvári Miklós*, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára, *Király Andrásné*, az MSZMP Budapesti Bizottságának első titkára, *Molnár Ferenc* kulturális minisztériumi államtitkár, *Simon László*, a Szakszervezetek Budapesti Tanácsának titkára, *Mezei Gyula*, a Fővárosi Tanács művelődésügyi főosztályának vezetője, s képviseltették magukat az európai szocialista országok fővárosainak központi könyvtárai is. Az elnökségbe meghívták a Szabó Ervin Könyvtár egykori dolgozóját, a nyolcvanéves *Malonay Gézát* is, aki 1915-ben lépett a könyvtár kötelékébe. *Révész Ferenc* főigazgató a könyvtár csaknem kilencszáz dolgozója nevében üdvözölte a megjelenteket, majd *Farkasinszky Lajos*, a Fővárosi Tanács elnökhelyettese a könyvtárnak a főváros kulturális életében játszott fontos szerepét méltatta előadásában, *Remete László* kandidátus a könyvtárpolitikus Szabó Ervinnel foglalkozott, *Szöke Tiborné* főigazgató-helyettes pedig a könyvtár munkáját és terveit ismertette. A következőkben *Farkasinszky Lajos* előadásának tömörített szövegét közöljük.

Állandóság és állhatatosság — mindenkori készség a megújulásra

FARKASINSZKY LAJOS,
a Fővárosi Tanács
elnökhelyettese

Az örökség. Hetvenöt éves a főváros — alapító igazgatójáról elnevezett — könyvtára. Háromnegyed évszázada Szabó Ervin, a szocialista könyvtárpolitikus ebben a könyvtárban kezdett hozzá megvalósítani azokat a könyvtárpolitikai elveket, amelyek mindmáig időtállóak maradtak. Kiváló munkatársaival, majd utódaival — Dienes Lászlóval, Kőhalmi Bélával és másokkal — nem véletlenül jutottak egymástól függetlenül ugyanolyan következtetésekre (a Tanácsköztársaság könyvtárpolitikai elképzeléseiben ezek világosan megfogalmazódtak), mint a szocialista könyvtárpolitika szovjetunióbeli kialakítói, akik Lenin közvetlen útmutatásai alapján dolgozhattak. S

a főváros könyvtára hű maradt ezekhez az elvekhez hosszú történetének nehéz napjaiban is. Idézzük fel Szabó Ervin könyvtárpolitikai célkitűzéseit:

— mindenki számára váljék elérhetővé a könyv — mégpedig úgy, hogy a maradi népkönyvtárak helyett gazdag állományú, olvasóközpontú, nyilvános kölcsönzőkönyvtárak létesüljenek;

— az elkülönült, kis egységek helyett a könyvtárak munkamegosztáson alapuló rendszerét szükséges létrehozni;

— legyen együttműködés a könyvtárak között, s elsősorban a hagyományos könyvtárak alakítsanak ki speciális gyűjteményeket, a közművelődésiek pedig kínáljanak válogatás nélküli, gazdag választékot;

— a könyvtárak szervezési elve a hálózat legyen: a földrajzi egységekben létrehozott ellátó központok a kisebb egységek szakmai munkájának koordinálását is lássák el.

Szabó Ervin korszerű szemléletére jól jellemző, hogy a lakosság általános könyvtári ellátásával *együtt* akarta kiszolgálni a „legkényesebb” kutatók igényeit is.

A felszabadulás óta eltelt immár 35 esztendő a könyvtár kiteljesedését hozta. Új lehetőségek nyíltak arra, hogy nagy lépéseket tegyen a Szabó Ervin mutatta úton. Sőt, a Fővárosi Szabó Er-

vin Könyvtár — hagyományaihoz híven — kezdeményező szerepet játszott a szocialista magyar közművelődési könyvtárhálózat kiépítésében, egyúttal példaként is szolgált az országos törekvésekhez, az éppen most 30 éve megszervezett, központosított közművelődési könyvtári rendszer kialakításához. Példa volt szervezettségével, szolgálati elveivel. De segítette az országos könyvtárügyet az itt nevelkedett könyvtárosokkal is. Szabó Ervinnek és munkatársainak elveik gyakorlati megvalósulása volt az utókor legnagyobb elismerése.

A fővárosi könyvtárat impozáns fejlődés jellemzi a szocialista építés korában. A felszabaduláskor 11 jól-rosszul felszerelt fiókkönyvtára volt a városnak, néhány éven belül azonban már mind a 22 kerületben működött ilyen intézmény. Az extenzív fejlesztésnek ebben a korszakában a könyvtár arra törekedett, hogy minél több emberhez eljuttassa a könyvet, az új társadalom új irodalmát. Az adott körülményekkel, a helyenként szűkös lehetőségekkel kényszerűségből megalkudva, a szakszerűség követelményeinek meg nem felelő adottságok mellett is teljesítette a kor parancsát. Tíz-és tizezer fővárosi lakosnak ekkor adták az „első könyvet” a kezébe a Szabó Ervin Könyvtár fiókjaiiban, itt indították el őket az igényes olvasóvá válás útján. Napjainkban 37 önálló kerületi, 13 gyermek-, 41 fiókkönyvtár, valamint 2 bibliobusz szolgálja a főváros lakosságát. A könyvtár állománya azóta hatszorosára növekedett. A háború előtti utolsó esztendőben 20 000 olvasó másfél millió kötetet kölcsönzött, napjaink több mint 170 000 beiratkozott olvasója pedig majdnem 6 millió könyvet kölcsönöz egy év alatt.

A központi könyvtár 1968 óta — ugyancsak Szabó Ervin útmutatása szerint — országos *szociológiai szakkönyvtár*ként működik. Helytörténeti gyűjteménye és zenei könyvtára mintaszervi. Egységiesen igazgatott, korszerű elveken alapuló hálózat ez, az ország többi könyvtárát is szolgáló bibliográfiai műhellyel, központi propagandaanyag-ellátással.

Nagyok az eredmények, de közismertek a gondok is. A következő évtizedekben a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának az a dolga, hogy az eredményeket tovább fejlesztve a munkát hatékonyabbá tegye és — erőihez mérten — enyhítse a gondokat.

A megújulás lehetőségei és feladatai. Közismert tény, hogy különösen az utóbbi egy-két évtizedben kiterjedtebbek a kulturálódási lehetőségek, módosultak az emberek művelődési szokásai. Új kultúrahordozók jelentek meg, és ezzel

együtt megváltoztak a szabad idő felhasználásának módjai, lehetőségei is. A művelődés hagyományos eszköze — a könyv — azonban semmit sem veszített népszerűségéből. Meggyőződésem, hogy a jövőben is megőrzi — mással nem pótolható — primátusát a szocialista kultúra terjesztésében. A könyvtár — ez az alapvető közművelődési intézmény — híven ápolva saját hagyományait, képes megújulni dinamikusan változó világunkban.

A fővárosi hálózatban működő 15 hangtár, több hanglemezkölcsönző, a könyvtári galériák, a „klasszikus” kölcsönzésen és helyben olvasáson túlmutató egyéb szolgáltatások, eredményes közösségi művelődési formák is meggyőzően bizonyítják, hogy a könyvtár klasszikus kerete magában hordja az általa végzett közművelődési tevékenység folyamatos korszerűsítésének lehetőségeit.

A főváros kulturális és művelődési rendszere most már viszonylag jól épített. Ilyen könyvtárhálózata is. Ezt és a következő évek gazdasági lehetőségeit is figyelembe véve az előző időszak mennyiségi növekedésével szemben a jövőben a művelődési szolgáltatások határfokának növelése, az intézmények optimális kihasználásának feladata kerül előtérbe. Melyek ezek a feladatok?

— A meglévő intézmények jobb, tervszerűbb tevékenysége, hatékonyságuk és hatókörük növelése;

— az intézmények rendszeres karbantartása és ezzel párhuzamosan szolgáltatásaik körének bővítése;

— a helyi ellátás (elsősorban az új lakótelepi igények kielégítése) érdekében — az adott helyzet szűle — eredményes átmeneti megoldások keresése és megvalósítása;

— az új lakótelepekre komplex, több célú oktatási-közművelődési intézmények telepítése.

Mivel a fővárosi könyvtárhálózat jövőbeni fejlődését is a valóságos társadalmi, gazdasági viszonyok és lehetőségek határozzák meg, majdnem tévedés nélkül megfogalmazhatók a fejlődés tendenciái:

— elsősorban azoknak a — társadalmi, világgazdasági és gazdaságpolitikai összefüggések megértését szolgáló — műveknek a népszerűsítése, terjesztése a cél, amelyek segítenek eligazodni a jövőendő esztendőkre meglehetősen bonyolult mozgástörvényei között;

— az egyre növekvő oktatási, továbbképzési igények kiszolgálása végett a könyvtáraknak mindinkább „oktatáscentrikus” állományfejlesztéssel, feltárással és szolgáltatásbővítéssel kell a lakosság rendelkezésére állniuk;

— a szabad idő, valamint a lakosság művelődési, szórakozási igényeinek bővülése a könyvtárakat is ennek megfelelő jellegű könyvvállomány és szolgáltatások kifejlesztésére, a tartalmas közösségi élet és a közéleti tevékenység elősegítésére, ösztönzésére készíti;

— bizonyos, ma még meglehetősen számottevő, ám meglehetősen mérsékelt kulturális érdeklődésű rétegek olvasóvá nevelése a könyvtárakat is arra ösztönzi, hogy a bevált, hagyományos közművelődési módszerek mellett nagy gondot fordítsanak a korszerűsítésre és a könyvtári szolgáltatások szélesítésére. Mindezek elérése csak úgy képzelhető el, ha a hálózat szervezeti előnyeit kihasználva a fővárosi könyvtár teljessé teszi a kerületi főkönyvtári struktúra megkezdett kiépítését, mivel e szerkezetben nagyobb hangsúlyt kaphat a feladatok összehangolása és a munkamegosztás, valamint a lépcsőzetes ellátás követelménye.

Emellett a hálózatnak tudatosan „rá kell épülnie” a szakszervezeti és az iskolai könyvtárhálózatra, de már nemcsak az együttműködést biztosítva, hanem a szolgáltatások differenciálásával, a munkamegosztás tartalmi követelményeivel, sőt a földrajzi elhelyezkedés adottságaival is jobban számolva. A Szabó Ervin Könyvtár *speciális szolgáltatásait* figyelembe véve pedig szükségszerű a munkamegosztás és az együttműködés fejlesztése a nagy tudományos könyvtárakkal.

Az évforduló jó alkalom a jövő jelzésére is. A 75 év tapasztalatai, a legutóbbi 30 esztendő tanulságai alapján ebben az irányban látom biztatónak a könyvtár jövőjét, a Szabó Ervin Könyvtárnak — az iskola mellett a főváros legkiterjedtebb művelődési intézményhálózatának — jövőjét, még akkor is, ha a társadalmi, gazdasági fejlődés adott lehetőségei mértéktartásra intenek mindannyiunkat a fejlesztési célok kitűzésében.

Az ismeretekből kulturáltságot. Nem új dolog, hogy a kulturáltság — az emberi magatartásban erkölcsi erővé vált műveltség — egyik fő forrása az ismeret. Úgy látszik, korunk megnyerte az ismeretek és az információk bőségének csatáját, mégis már-már vesztesre áll a kulturáltság ügyében. Ezért az ismeretek „szélessége és magassága” mögé a jövőben sürgősen ki kell építenünk a harmadik dimenziót: azokat a készségeket, képességeket, amelyek a tudásból *kulturáltságot* teremtenek.

Összefüggő, kettős közművelődési feladat ez. Mára a változó idők meghozták — igaz, kissé váratlanul — e feladat-kettős teherpróbáját. Ez a teherpróba szélesebb társadalmi összefüggésbe illeszkedik. Mert ugyanaz a társadalompolitika hívta életre az iskolareformot, fogalmazta meg újszerűen a közművelődés feladatait — a közművelődési törvényt —, mint amelyik most hosszú menetelésre készítet bennünket a gazdaság korszerűsítéséért. S mindhárom a — messizi — jövőbe tekintő politika része... Ez pedig az oksági összefüggések, a távlati célok alapos ismeretét, a *kulturált politizálást* igényli mindannyiunktól. Ma és a jövőben csak az a magatartás hasznos a közösségnek, amely saját korlátainak tudatában — de a lehetőségek határáig — következetesen és hatékonyan cselekszik.

Bizonyára lesznek e politikának a közművelődésre — benne a könyvtárügyre — szabott döntései is. Kérdés, hogyan fogadjuk őket, azokat is, amiknek nemigen lehet örülni? Miként adjuk tovább az olvasóknak? Miként segítünk eligazodni nekik? Miként, milyen hatásfokkal erősítjük a személyiségen átszűrött szellemi tudatosságot? A tapasztalat mondatja velem: a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dolgozói a jövőben még inkább betöltik a maguk ismeret-, érték- és kultúrákövetítő szerepét, mert feladataikat jól ismerik. Erre a misszióra manapság nagyon nagy szükség van, és a jövőben még nagyobb szükség lesz.

Kitüntetések

A kulturális miniszter a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fennállásának 75. évfordulója alkalmából, eredményes munkája elismeréséül *Bárány Lajosnak*, a 35. sz. kerületi könyvtár vezetőjének, *dr. Barta Andrásné*nek, a 2. sz. gyermekkönyvtár vezetőjének, *Gál Györgyné* csoportvezetőnek, *Godányi Ákosné*nek, a 3. sz. kerületi könyvtár könyvtárosának, *Ohegyi Pálné*nek, a 44. sz. gyermekkönyvtár vezetőjének, *Zachár Zoltánné* csoportvezetőnek A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT: *Gujgiczter Imréné* személyzeti vezetőnek, *Jenny Bertalanné* könyvkötőnek, *Klinda Mária* főmunkatársnak, *Lovas Zoltánné*nek, a 4. sz. kerületi könyvtár vezetőjének, *dr. Remete László* fősztályvezetőnek, *Tóth Sándorné*nek, a 32. sz. kerületi könyvtár könyvtárosának a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta.

Korszerűbb hadsereg, megújult könyvtárügy

Az utóbbi közel egy évtizedben végbement a Magyar Néphadsereg minőségi fejlesztése: magas szintet ért el a személyi állomány erkölcsi, politikai állapota, korszerűsödött a kiképzési rendszer, tovább modernizálódott a fegyverzet, még korszerűbb katonai vezetési elvek honosodtak meg, tovább rövidültek a harckészültségi időnormák, s nem utolsósorban: jelentősen megnőtt a tisztikarban a felsőfokú végzettséggel — sőt a több diplomával — rendelkezők aránya. Ezzel párhuzamosan folyamatosan nő a bevonuló sorkatonák műveltségi színvonala. A hadsereg minőségi fejlődése megnövelte az embernek, mint meghatározó tényezőnek a szerepét. Korunk követelményeinek csak sokoldalúan és korszerűen felkészített katonák tudnak megfelelni. A sokoldalú felkészítésben pedig fontos szerep jut a közművelődésnek, ezen belül a könyvtári munkának.

A tudományos és műszaki forradalom információrobbanást eredményezett a hadtudomány — különösen a haditechnika — terén is. A tudományos és technikai ismeretek feleződési ideje ezeken a területeken tovább rövidült, s még nagyobb információigényt szült. Megnőtt az érdeklődés a szakfolyóiratok, cikkkfordítások, a gyorsan informáló segédletek iránt, s mind nagyobb az igény a szakirodalomban való eligazításra. Megnőtt tehát a hadseregben is az információkat gyűjtő és feltáró intézmények, vagyis a könyvtárak — különösen pedig a tájékoztató szolgálat — jelentősége.

A könyvtári munka meghatározó eleme a Magyar Néphadseregben folyó közművelődésnek is, amelynek jelentősége nem csupán abban van, hogy a maga eszközeivel segíteni képes a katonai és a politikai feladatok teljesítését, hanem fontosságában átlépi a katonaelet kereteit. A katonai szolgálat kínálja ugyanis többnyire az utolsó intézményes lehetőséget arra, hogy az addig nem olvasó, hangversenyre, tárlatra, egyéb kulturális alkalmakra nem járó, a kultúra más eszközeivel (film, tévé, múzeum stb.) rendszeresen nem élő fiatalok megnyerhetőek legyenek a művelődés számára. A művelődés áramkörébe bevont fiatalok esetében pedig a hadseregnek kell tartóssá tennie, ha szükséges, helyesbítene a művelődési szokásokat, fejlesztenie a fiatalok művelődési készségét, emelnie igény szintjüket, befolyásolnia esztétikai értékrendjüket, tágítania természettudományos látókörüket. Vagyis a katonai szolgálat leteltével — a közművelődés szemszögéből nézve — magasabb műveltségű, fejlettebb ízlésű, a művelődés iránt fogékonyabbá vált állampolgárokat kell visszaadnia a társadalomnak.

A hivatásos és továbbszolgáló állomány körében pedig a hadsereg el kell hogy lássa a munkahelyi művelődési állami és mozgalmi feladatait, s e rétegeket alkalmassá kell tennie a sorállomány körében folyó közművelődési tevékenység irányítására, szervezésére.

A könyvtár helye a néphadsereg közművelődési rendszerében

A közművelődés rendszerében kiemelt helyet tulajdonítunk a könyvtárnak. Művelődési alapintézménynek, s mindenféle művelődési tevékenység nélkülözhetetlen bázisának tekintjük. Nem véletlen, hogy a könyvtárak a Magyar Néphadsereg létrejötte óta behálózják a laktanyákat és intézményeket, s hogy a hadsereg vezetése fejlesztésük érdekében tudatos erőfeszítéseket tesz, amelyek eredményeként folyamato-

san javulnak a könyvtári munka feltételei. Valljuk, hogy *a korszerű közművelődés és a hadtudományi munka is csak könyvtárközpontúan képzelhető el, s a könyvtári szolgáltatások semmi mással nem pótolhatók.* Arra törekszünk, hogy művelődési rendszerünk tengelyébe állítsuk a könyvtárat, melyhez mint kiülők csatlakoznak a művelődés és a hadtudomány egyes területei. (Természetesen a politikai munka és a katonai kiképzés területei is.) Arra törekszünk, hogy a könyvtár ebben a művelődési és tudományos rendszerben minél elevebb kapcsolatban álljon a közművelődés, a politikai munka, a katonai kiképzés és a hadtudomány területeivel, s a könyvtár mint megbízható információbázis, mint vonzó művelődési színtér minél gazdagabb szolgáltatásokat nyújthasson használóinak.

A művelődés könyvtárközpontúságának elvét nemcsak azért valljuk, mert a közművelődés többi ágazatának is a könyvtár az információbázisa, hanem mert tudjuk, hogy az audiovizuális eszközök korszakában is pótolhatatlan előnye vannak az írott szónak és a könyvtárban őrzött egyéb dokumentumoknak. Míg ugyanis a film, a tévé, a rádió ismeret- vagy élményanyaga a befogadótól független időpontban és ütemben leperreg (s ez vagy megfelel a befogadónak, vagy nem), addig a könyvet és a folyóiratot az olvasó a számára a legkedvezőbb időpontban ütheti fel, és a neki legmegfelelőbb ütemben tanulmányozhatja vagy élvezheti, ha pedig nem ért valamit, vagy ismét el akar gyönyörködni benne, visszalapozhatja. A tömegek művelésében és szórakoztatásában olyan előnye ez a könyvtárnak, mellyel egyetlen más eszköz sem versenyezhet.

Amikor a könyvtáraknak nagy jelentőséget tulajdonítunk, számításba vesszük azokat a lehetőségeket is, amelyeket a könyvtárak kölcsönzésen felüli egyéb szolgáltatásai kínálhatnak (rendezvények, irodalmi és könyvbarát kisközösségek, zenei részlegek, olvasótermek, tanulószobák, együttműködési lehetőségek a közművelődés többi területével, tájékoztató szolgálat stb.), s ezért a könyvtárral mint művelődési színtérrel is számolunk. Az a célunk, hogy a katonák minél nagyobb tömegeit a könyvtárakba, a tudás, az érzelmi, erkölcsi gazdagodás tárházaihoz szoktassuk, ahol — az egyéni művelődés látszata ellenére is — feltöltődhetnek a közösséghez való tartozás tudatával és a közösséghez való magasabb szintű kötődés impulzusaival.

Van mire visszatekinteni

Hosszú út áll mögöttünk. Szocialista hadseregünk alacsony iskolázottságú, nem kis százalékban analfabéta tömegeket és a könyvekkel kapcsolatban olyan — *Heltai Jenő* által kabarétréfaként is megírt — gondolkodásmódot örökölt a múltból, melyben a könyv (ha egyáltalán akadt a laktanyákban) csak leltári tárgy volt, s csak arra szolgált, hogy legyen mit leporolni. Ma már távol vagyunk ettől a világtól. Minden laktanyában könyvtári szolgáltatásokhoz juthat a katonája. Például csak a *közművelődési könyvtáraknak csupán a könyvvagyonyuk meghaladja az 1,7 millió egységet, az évente könyvbeszerzésre fordított összegük pedig több mint 5 millió forint.* Gazdag folyóiratválaszték és számos helyen jól felszerelt hanglemez- és diafilmár is áll a használók rendelkezésére. A sorállományuk több mint 60 százaléka rendszeresen kölcsönöz. A szakembergárdát képzett könyvtárosok alkotják, akik egyre nagyobb hozzáértéssel és egyre magasabb színvonalon nyújtják a különféle könyvtári szolgáltatásokat. Az elmúlt évtizedben rendszeressé vált, hogy saját szervezésű könyvtárosi szaktanfolyamokon képezzük ki könyvtárosainkat, és — együttműködve a Könyvtártudományi és Módszertani Központtal — a polgári életben is érvényes középfokú könyvtárosi képzettséghez juttatjuk őket. Csak az idén 48 könyvtáros jutott ily módon középfokú képesítéshez. (Időnként alapfokú tanfolyamokat is szervezünk.)

Javultak a könyvtári munka feltételei is. A korábbi szűkös, gyakran rosszul megvilágított és alig fűtött, egyhelyiséges könyvtárakat — amelyekben néha kenyeres állványokon, olykor-olykor pedig a földre ömlesztve voltak a könyvek — az évek során felváltották a több helyiséges, világos és tágas, központi fűtéses könyvtárak, melyekben modern könyvtári bútorokat, szőnyeget, függönyöket, fotelokat, díszítő elemekkel vonzóvá tett, esztétikus környezetet talál az ide belépő. Könyvtáraink többsége ma már ilyen, s korszerű, szabaddolpos rendszerben gazdag választékot kínál az olvasóknak. (1979-ben például csupán egyetlen parancsnokság alárendelt egységeinél 16 könyvtárban cserélték modernre a könyvtári berendezést. Az új típusú laktanyai művelődési otthonok fokozatos létesítésével tovább javulnak a könyvtárak elhelyezési viszonyai. Már ma is több helyen működik zárt rendszerű csapattelvízió — egyebek között a könyvtár és az olvasás népszerűsítésére is.)

A könyvtári munka megbecsülése terén szintén előreléptünk. Elmondhatjuk, hogy lényegesen megnőtt azoknak a száma, akik helyesen értelmezik a könyvtárak szerepét, akik értik az olvasás jelentőségét, akik a gyakorlatban is sokat tesznek egy-egy könyvtár munkakörülményeinek javításáért, hatókörének tágításáért. Nőtt a

könyvtárosság rangja is. Ma már nem a könyvtárban unatkozó, néha könyvet kiadó-bevevő, szemrevaló nőt látják a könyvtárosokban, akikre gépirói, postási és egyéb feladatokat is rá lehet rakni, hanem egyre általánosabb a felismerés, hogy a könyvtáros egy fontos szakterület felkészült szakembere. Az évek során javult a helyzet a könyvtárosok erkölcsi és anyagi elismerése terén is. Többségük tevékenyen bekapcsolódik az alakulat mozgalmi életébe, mind többen töltenek be közeleti funkciót, s örvendő, hogy szaporodik azok száma, akik nemcsak könyvtári tekintetben számítnak tényezőnek az adott katonai szervezet életében. A könyvtárosok szakmai végzettségi színvonalának emelkedésével és szolgálati éveivel arányban kedvezően alakult pénzügyi besorolásuk és gyakrabban kapnak jutalmakat, kitüntetések, mint korábban.

A megtett útról szólva külön is ki kell térnünk a könyvtárak tartalmi munkájára. Arra a tevékenységre, melynek során a Magyar Néphadsereg könyvtárai az elmúlt évtizedekben a magyar fiatalok százazreit nevelték könyvbaráttá, s vezették el őket az értékes olvasmányokhoz, továbbá, hogy egyre magasabb színvonalon elégítik ki a katonai szervezetek tevékenységéhez, a tudományos munkához, a hivatásos állomány szakmai és ideológiai műveltségének növeléséhez szükséges szakirodalmi igényeket, és e körben megfelelő tájékoztatást nyújtanak. Nem céлом volna venni ezeket az eredményeket, csupán példaként említek egyet. Az olvasómozgalom országos frontján a hadsereg mindig az első vonalban haladt, s a céltudatosságot, tömegességet, a mozgalomnak viszonyainkra való ültetését tekintve is mindig a jók között emlegetnek bennünket.

Talán úgy tűnhet, hogy túlságosan rózsaszínű a kép, melyet a hadsereg könyvtáraitól felvázoltam. Megértem, hogy akit a helyi gondok szorítanak, esetleg nem mindent így ítél meg, és bizonyára alulnézetből sok minden másként is látszik. Azonban vallom, hogy a Néphadsereg egészét tekintve — az országos tendenciák, összefüggések tükrében — így jelentkeznek a dolgok, s ha nem is látványosan, s ha sok-sok erőfeszítés árán, de egyre fejlődik a hadsereg könyvtáruge. Nem felhőtlen perze az ég! Számos objektív és szubjektív akadály nehezíti minden szinten a gyorsabb ütemű fejlődést. A fejlődés azonban vitathatatlan. Ezeket a gondokat a Honvédelmi Minisztérium illetékes szerve jól ismeri, s következetes erőfeszítéseket tesz megszüntetésükre, s a helyi kezdeményezések is ígéretesek. Sajnos, gyakran kell szembenéznünk több évtizedes helytelen szemléleti beidegződésekkel, hiszen sok helyen még mindig nem látják világosan, hogy a könyvtárak mindenoldalú fejlesztése az egész kiképző-nevelő munkában, a személyi állomány műveltségében és hangulatában megtérülő befektetés. Ezen a téren csak türelmes és átgondolt felvilágosító munkával és csak lépésről lépésre haladva tudunk a jövőben is eredményt elérni.

Igaz az is, hogy az anyagi feltételek jelentékeny javulása ellenére is még mindig vannak korszerűtlen elhelyezési és berendezési körülmények között működő könyvtárak. Az esetek nagy többségében azonban objektív akadályok (szűkös helyiségviszonyok, kivitelezőhiány, az anyagi lehetőségek korlátozottsága stb.) miatt nem mozdulnak előbbre a dolgok. Ezeket az eseteket — miként az egyéb gondokon is — közvetlenül vagy közvetve rajta tartjuk a szemünket, s amint kedvező „széljárást” kapunk, megtesszük a kellő lépéseket.

Új fejezet: a néphadsereg új könyvtárszabályzata

Mint a Könyvtáros 1978. decemberi száma hírtül adta, 1979. január 1-vel életbe lépett a Magyar Néphadsereg új könyvtárszabályzata. A könyvtári gyakorlat — immár egy éve — a benne lefektetett új elveket követi. Az eltelt idő tapasztalatai a könyvtárszabályzatban tükröződő elgondolások helyességéről győztek meg bennünket, s igazolták azt a nagy várakozást, amely megelőzte az okmány megjelenését. Meggyőződöttünk róla, hogy a szabályzat bevezetésével kapcsolatos időarányos feladatokat a középszintű irányítók és a könyvtárak fenntartói elvégezték, s tudjuk azt is, mely pontokon akadozik az előírások végrehajtása. Úgy gondoltuk, hogy bármilyen világosan igyekeztünk is fogalmazni a szabályzatban, szükséges olyan fórumot teremtenünk, mely a lefektetett elvek egységes értelmezését hivatott segíteni, ahol „első kézből” ismerhetik meg a könyvtárosok a vezetés álláspontját, s ahol a vezetők is közvetlenül érzékelhetik az okmányban rögzítettek végrehajtásával kapcsolatos gondokat. Ezért szeptember közepén „együttgondolkodásra”, nyílt szókimondásra, alkotó eszmecserére hívtuk össze Zánkára a hadsereg könyvtárosaikat.

A tanácskozáson új megvilágításban beszéltünk a hadsereg *szakkönyvtáraitól*. Számuk ugyan csak tört része a közművelődésiekének, fontosságuk azonban a hadseregben is előtérbe került. (Munkájuk színvonalának érzékeltetésére megjegyzem: közülük újot tudományos könyvtárrá minősítésre javasoltunk a kulturális miniszter-

nek.) Most, amikor az új szabályzattal új fejezetet kezdtünk a hadsereg könyvtárainak történetében, elvileg az őket megillető helyre kellett tennünk a szakkönyvtárakat. Olyan irányítási és módszertani instruírási rendszerbe szerveztük a szakkönyvtárakat, amely hosszú távon mindenképpen előre mutató. Jól tudjuk ugyanis, hogy a jövő a hadsereg könyvtárainak életében is az integráció útja. Afölött a gyakorlat fölött, amely eddig a hadseregben általános volt (hogy tudniillik külön világot jelentettek a közművelődési könyvtárak és külön rendszert a szakkönyvtárak, s közöttük semmiféle kapcsolat nem volt), eljárt az idő, mint ahogy a hadseregben is ütött az egymástól elszigetelten működő kiskönyvtárak órája.

A korszerűség igénye a hadseregben is azt követeli, hogy ésszerűbben gazdálkodjunk a könyvtárfejlesztésre rendelkezésünkre álló pénzüsszeggel, hogy az állománygyarapítást hangoljuk össze; hogy a könyvtárosi munkaköröket hatékonyabban csoportosítsuk — s ily módon a szakemberek képességét, energiáit jobban kamatoztassuk —, hogy csökkentjük a fölösleges adminisztrációt, hogy a feladatok és nagyságrendek szerint rendszerbe szervezzük a könyvtárakat, s áttekinthetőbbé és összefoghatóbbá tegyük a területet.

A szabályzatban kimondott hálózati elv megvalósulása fejlettebb ellátási rendszer létrejöttét fogja eredményezni, melynek segítségével — ellentétben a kis könyvtárak eddigi szerény lehetőségeivel — a hadseregben bárhol jelentkező könyvtári igényeket ki tudjuk elégíteni. Ugyanis a legkisebb fiókkönyvtár vagy könyvtári le-tét is — jól felszerelt „anyakönyvtára” útján — hozzájuthat bármilyen könyvhöz vagy folyóirathoz, a kis könyvtárt sem béníthatják meg szűkös anyagi, elhelyezési, személyi feltételei.

Megjegyzendő, hogy „könyvtár”-nak a jövőben csak bizonyos feltételeknek (nagyság, szolgáltatási szint, funkciók stb.) megfelelő könyvgyűjteményt, illetve intézményt tekintünk. Az ennél kisebb könyvtári sejteket fiók, le-tét, illetve kölcsönzési pont elnevezéssel különböztetjük meg, s ezeket a nagyobb könyvtár hozza létre, különíti ki magából.

Magasabbegységként létrehozunk egy úgynevezett *kiemelt könyvtárat*, mely az érintett politikai osztály irányítása alatt — saját könyvtári funkciójának betöltése mellett — módszertani segítséget nyújt a magasabbegység felügyelete alatt működő könyvtárak szakmai munkájához. Vagyis a kiemelt könyvtár a politikai osztály szakmai, módszertani műhelye, amelyre a politikai osztály támaszkodik a középszintű szakmai irányító szerepének gyakorlásában. A kiemelt könyvtár a hálózati alközpont feladatkörét látja el.

A könyvtári rendszer építése során nagyon vigyáznunk kell arra, hogy a korszerűsítés jelszavával ne erőltessünk ésszerűtlen elképzeléseket a gyakorlatra. Az ilyesféle túlbuzgalom — szemben a hálózatszervezés előnyeivel — éppen az ellenkező hatást váltaná ki, és hangulati károkat is okozna. Ezért a feladat végrehajtása során gondosan tanulmányozni fogjuk a helyi körülményeket.

Szakmai munka magasabb színvonalon

Az elvi kérdések sorában ki kell hogy térjek egy másik fontos kérdésre: a munka társadalmisítására. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a legfelkészültebb könyvtáros sem képes egyedül azzal a hatásfokkal dolgozni, mint ha jól szervezett önkéntes segítők hálózatára támaszkodik. Nagyon fontos kérdésnek tartjuk tehát a könyvtáros kapcsolatait. Az olvasók nyelvén értő, azok bizalmát élvező könyvtáros már a bevonulási utáni hetekben megtalálja a kölcsönzők között azokat, akikre számíthat a könyvtári rendezvények előkészítésében, az aleggységek és a könyvtár kapcsolatában, sőt még a feldolgozó és a raktári munkában is.

A kapcsolatteremtésnek, a könyvtár által besugárzott terület növelésének vannak persze a hadseregben szervezettebb és intézményesebb keretei is. Mindenekelőtt a mozgalmi szervekkel, különösen pedig a KISZ-bizottsággal és az aleggységi ifjúsági klubok vezetésével való kapcsolatra gondolok. (Természetesen rendkívül fontos a parancsnokokkal kialakított viszony is!) Szinte elképzelhetetlen a tömegeket átfogó, eleven könyvtári élet a KISZ és az ifjúsági klubok vezetőinek számításán kívül hagyásával. E kapcsolat kiépítését és állandó ápolását különösen fontosnak tartjuk.

Régi tapasztalat, hogy e kapcsolatok olyan mértékben tekinthetők hatékony munkakapcsolatoknak, amilyen mértékben tevékeny a könyvtáros. Könyvtárosainkat ezért arra biztatjuk, hogy legyenek kezdeményezők, ha kell, járjanak a kulcs emberek „nyakára”, ne csüggedjenek, ha valamelyik kezdeményezésük nem talál kedvező visszhangra, s egyáltalán: ne külsőségekre — közös tervek, szocialista szerződések és hasonló megfogalmazására — irányuljon ez a kapcsolat, hanem érdemi kérdések elő-

mozdítására. Továbbá nagyon kell arra ügyelniük, hogy ez az együttműködés ne alkalmi felbuzdulás legyen, hanem folyamatosan élő és tettekben megnyilvánuló közös cselekvés. Ne fedkezzenek meg arról sem, hogy nemcsak a sorállomány, hanem a hivatásos és a továbbsholgáló katonák (különösen a fiatal tisztek) is nagy segítségére lehetnek a könyvtárnak.

A könyvtárosok teendőinél tartva, szólni kívánok két fontos könyvtárosi „háttérmunkáról”. Azért nevezem őket háttérmunkának, mert ezek a szakmai műveletek nem a könyvtárhasználó előtt játszódnak, s voltaképpen csak előkészítői a könyvtári munka értelmét adó olvasószolgálati tevékenységnek.

Az egyik az állománygyarapítás. Azt szeretnénk elérni, hogy ezt mindenhol tartalmi kérdésnek tekintsék. Nem szűnünk meg tudatosítani: nem mindegy, mit adunk az olvasó kezébe, s nem mellékes, hogyan alakítjuk a könyvvállomány összetételét. Jelenleg még sok az esetlegesség és általában alacsony fokú a tudatosság az állománygyarapításban. Lényegesnek tartjuk tehát, hogy könyvtárosaink úgy fogják fel ezt a tevékenységüket, hogy ne csak pénzügyi értelemben gazdálkodjanak, hanem a könyvvállomány fejlesztésével is politizáljanak.

Ugyancsak tartalmi oldalról közelítve tartjuk fontosnak a rendet és a naprakész állapotot a katalógusokban és a polcokon. Ezek nélkül nem tud eligazodni az olvasó — de gyakran még a könyvtáros sem — az állományban; s a könyvtár vagy egyáltalán nem, vagy nem a kívánt színvonalon tud az olvasó rendelkezésére állni. A könyvtár egész tájékoztató, információs tevékenysége, az egész olvasószolgálat csak hézagoss lehet rendezett nyilvántartások és raktári rend nélkül.

Nagyobb gondot kívánunk tehát a jövőben erre is fordítani. A könyvtári okmányok vezetése, a címleírás, az osztályozás, a katalógus-szerkesztés, rendezés és a raktározás kérdései a jövőben megfelelő helyet kell hogy kapjanak a honvédségi könyvtárosok munkájában.

*

A *Könyvtáros* éppen egy évvel ezelőtt közölt egy hasonló írást a hadsereg könyvtári életeről. Az ott elmondottak ma is érvényesek, s voltaképpen kiegészítői a jelen írásnak. Ha valaki előveszi az 1978 decemberi cikkünket, azt tapasztalja, hogy mindkét cikk agitatív alapállású. Ez nem véletlen. Könyvtáraink fejlesztésének jelen szakaszában ugyanis nagyon fontosnak tartjuk a felvilágosító, értelmező munkát, mert a szemléletalkítást lényeges előfeltételnek tekintjük elgondolásaink megvalósításához. Azt valljuk, hogy erre minden körben és mindaddig szükség van, „míg megvilágosul gyönyörű képességünk, a rend”.

Füleki Mihály

Hallottuk

a Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztályán, hogy a Közművelődési Alap a kis települések könyvtári helyzetének javítását szolgáló ellátórendszerek kiépítésére 7,2 millió forintot juttatott, és ezt az összeget a szükségletekhez képest berendezési tárgyak beszerzésére is lehet fordítani...

...hogy új szakfelügyeleti rendelkezés készül, amely immár nemcsak a közművelődési könyvtárakra vonatkozik, hanem valamennyi könyvtártípusra kiterjedő egységes szakfelügyeleti rendszert valósít meg...

hogy több könyvtári felülvizsgálat folyt 1979 őszén: a Magyar Írók Szövetségének kívánságára az Írószövetség könyvtárát, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács felkérésére a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtárt vizsgáltatta felül a könyvtárügyi osztály, a Békés megyei könyvtárügyi felülvizsgálatára pedig a Kulturális Minisztérium általános felügyeleti vizsgálatának keretében került sor...

hogy Csúry Istvánnak, a debreceni egyetemi könyvtár főigazgatójának a Könyvtáros 1979. évi 4. számában közölt bíráló megjegyzései („Az új köteleespéldányrend, mint könyvtárügyi gyűjtemények alapja”) és az egyetemi könyvtárigazgatók szegedi tanácskozásán elhangzott észrevételek alapján a Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztálya 1980 tavaszán felülvizsgálja az új köteleespéldány-szabályzatot, és intézkedik azoknak a rendelkezéseknek módosításáról, amelyek nem állták ki a gyakorlat próbáját...

A Gutenberg-galaxis nem oszlik szét, hanem erősödik...

A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ INTERJÚJA POZSGAY IMRÉVEL

A Könyvtári Figyelő 1979/5-ös számában interjút közöl, melyet Pozsgay Imre kulturális miniszterrel készített Vályi Gábor, az Országgyűlési Könyvtár igazgatója. A beszélgetés főbb gondolatairól, a legszélesebb könyvtárosrétegek érdeklődésére leginkább számot tartó megállapításairól a következőkben rövid összefoglalást adunk, szeretnénk azonban nyomatékosan utalni arra, hogy szemlénk nem pótolhatja a könyvtárügy további sorsa tekintetében rendkívül fontos, távlatot adó megnyilatkozás eredetiben való tanulmányozását; ez kötelessége minden könyvtárosnak, aki felelősséget érez szakmájának jövője iránt.

Arra a kérdésre, hogyan látja a könyvtárügy jelentőségét kulturális és közművelődési feladataink megoldásában, Pozsgay Imre kifejtette, hogy a Kulturális Minisztérium törekvése a könyvtáraknak a közművelődési rendszerben való megfelelő elhelyezésére nemcsak a magas szintű párt- és állami dokumentumokból fakad, amelyek a kulturális alapellátás intézményei közé sorolják a könyvtárakat, hanem a minisztérium vezetőinek tapasztalatokra alapozott meggyőződéséből is. A könyvtárügy súlyának államigazgatási megítélése függ a könyvtárak tevékenységétől, de ez megfordítva is igaz. Csodákra, minden probléma egyidejű és gyors megoldására a népgazdaság, de a világ bármely más országa sem képes. A biztos fejlődés érdekében tehát rangsorolni kell a feladatokat, mégpedig a közművelődés területén éppen úgy, mint a könyvtárügyben. „Kétségtelen, hogy az 1970-es

években a könyvtárak bizonyos fejlődési »lépéshátányba« kerültek. A Kulturális Minisztérium felismerte ezt a hibás tendenciát, és maximálisan figyelembe vette a VI. ötéves terv fejlesztési koncepciójának kialakításakor, kimondva, hogy a közművelődés egészén belül a könyvtárak fejlesztésének általában prioritást kell biztosítani. A tudás, az ismeret, az információ: hatalom; ezek megszerzéséhez pedig alapvetően fontosak a jó könyvtárak...»

A könyvtárak — különösen a közművelődési könyvtárak — és más közművelődési intézmények kapcsolatában a leg több idegesítő, zavaró mozzanatot, helyenként villongásokat bizonyos végig nem gondolt egyszerűsítési, integrációs törekvések, a nagy „komplex” intézmények létrehozásának ürügyén elkövetett szervezeti bűvészkedések okozták. Éppen ezért különösen megnyugtató a miniszter tárgyilagos és felelősségteljes állásfoglalása e sokszálú kérdésben: „...ellenzünk minden olyan összevonást, integrációt, amely az abban részt vevő bármely intézményt akadályozza feladatainak maradéktalan ellátásában.” A közművelődési intézmények elaprózottságának súlyos gondján leginkább az azonos vagy igen hasonló típusú intézmények integrációja, szervezeti, gazdasági, elhelyezési összevonása segíthet. Példaként említette bizonyos típusú és nagyságú vállalatok szakszervezeti és szakkönyvtárának összevonását, adott esetekben a lakóhelyi és a munkahelyi könyvtári ellátás egyesítését, kisebb településeken az iskolai és a közművelődési könyvtár integrálását, valamint a

központosított ellátási rendszerek szervezését, de külön hangsúlyozta azt is, hogy a könyvtár „bárhol is működik, akár önálló, akár nem, a könyvtári ellátó rendszer része”. A természetes és szükségszerű integrálódásnak elsősorban nem szervezeti, hanem tevékenységi és irányítási jellegűnek kell lennie. Figyelmeztetett az álmegoldások veszélyére is: „...kis településeken, új lakótelepeken és más, nem vagy csak rosszul ellátott területeken támoogatjuk a közművelődési intézmények közös elhelyezését, sőt — a szükséges feltételek teljesülése esetén — azok szervezeti egyesítését is. De ez a lehetőség szerint minden közművelődési intézmény együttes jelenlétét kell hogy jelentse. Bizonyos nagyságrend felett... a szervezeti összevonás sokkal inkább akadályozza, mint segíti a kialakuló intézmény tevékenységét. Olyan esetekben, amikor gyakorlati, a napi munkában jelentkező problémákat szervezeti módszerekkel kívánunk megoldani, az ilyen indokból létrehozott integráció nem lehet hatékony, szükségképpen látszatmegoldás, s mint ilyen, távlatilag tovább fokozza a problémákat. Tanácsai intézmények esetén a »komplex« intézmény létrehozása a szakigazgatási tevékenység, funkció »leadását« jelentheti, s ez mindenképp káros. Megyei szinten egyértelműen veszélyes lehet az integrációnak ilyen, csak a felszínen érvényesülő végrehajtása.”

A könyvtárak anyagi ellátottságára vonatkozó kérdésre adott válaszában Pozsgay Imre utalt arra, hogy mivel az elmúlt években a beruházási és költ-

ségvetési arányok a könyvtárak hátrányára kissé eltorzultak, a minisztérium ennek ellensúlyozására, az ésszerű egyensúly elérésére törekszik a következő tervidőszakban, arra, hogy a lépéshátrányba került intézmények ismét felzárkózhassanak, s legalább megközelíthessék a működésükhöz szükséges feltételeket.

A beszélgetés során még több más fontos kérdéstről is szó volt, olyanokról mint például a Kulturális Minisztérium ágazati felelősségének érvényesítése a könyvtárügy és az információellátás területén, e felelősség tartalma a több területet érintő információs feladatok ellátásában, a szakmai képzés és utánpótlás problémái, valamint a szakmai szervek és szervezetek szerepe a fejlesztési célok megvalósításában. E szerteágazó kérdéskörökből most csak a legtöbb könyvtárost érdeklő, legáltalánosabb kihatású válaszokat emeljük ki.

A miniszter egyebek között elmondotta, hogy folyik az egységes, minden részterületre kiterjedő, összefüggő szakfelügyeleti rendszer kialakítása, amely egyaránt támaszkodik majd

a felügyeleti szervekre, a módszertani és a hálózati központokra és a könyvtáros szakemberekre. Hamarosan végleges válasz várható a könyvtárosképzés problémáira is: a Kulturális Minisztérium és az Oktatási Minisztérium közösen dolgozik a közművelődési szakemberképzés — ezen belül a könyvtárosképzés — korszerűsítésén, s a lehetőségek keretein belül figyelembe veszi az alkalmazó szakterületek szempontjait. A korszerűsítést elsősorban nem a képzés szervezeti, szerkezeti átalakításával, még kevésbé a képző intézmények számának növelésével kívánják elérni, mint inkább a képzés tartalmának korszerűsítésével.

Az állami irányítás fejlődő demokratizmusának szellemében a minisztérium a jövőben erőteljesen kíván támaszkodni újjáalakult tanácsadó, véleményező és javaslattevő testületére, az Országos Könyvtárügyi Tanácsra. A tanács munkájának hatékonysága érdekében a korábbi testület létszámához képest jelentősen csökkentette tagjainak számát, viszont minden lényeges, döntési szempontból számbajövő részterületen állandó vagy eseti mun-

ka- és szakbizottságok megalakítását tervezi. A minisztérium számít arra a segítségre is, amit a könyvtárostársadalom és annak szakmai szervezete nyújthat az egységes könyvtári rendszer fejlesztéséhez: „A könyvtárügy »legdemokratikusabb« szervezete... a szakmai egyesület, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, hiszen ez áll közvetlen kapcsolatban a legtöbb könyvtárossal. Az egyesület vezetésében... bekövetkezett változás véleményünk szerint a jó hagyományok megtartása mellett újabb lendületet adott munkájának, fejlődésének, tevékenységének egyaránt dinamikus.”

Ismertetésünket, amely — ez ismét szeretnénk hangsúlyozni — egyáltalán nem helyettesítheti Vályi Gábor interjújának elővételét, hadd fejezzük be Pozsgay Imre kulturális miniszter szavaival, aki a Guttenberg-galaxis erősödésében vetett hitének kifejezése után ezeket mondta: „... hadd kívánjak az egész magyar társadalomnak olyan hatékony, jól dolgozó és szép könyvtárakat, amelyekre szükség van, és amelyeket meg is érdemel.”

Hallottuk

a Kulturális Minisztérium könyvtárügyi osztályán,

hogy a könyvtárügyi osztály a Könyvtáros javaslatára (1979/7. sz., 418. old.) alapján megbízta a Könyvtártudományi és Módszertani Központot a könyvtári nagyrendezvények, összejövetelek, tanácskozások időpontjainak nyilvántartásával, illetve a dátumok egyeztetésével, és egyidejűleg felhívta a megyék és a könyvtári hálózati központok figyelmét a bejelentés fontosságára, arra, hogy idejében tisztázzák a KMK-val: az általuk tervezett esemény időpontja nem ütközik-e más, fontos rendezvényekével.

Olvastuk

a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1979/7—8-as számában, hogy az angol könyvtárosok szövetségének 1976-os felmérése szerint a brit közművelődési könyvtárosok 33, és a tudományos könyvtárosok 36 százaléka egyetlen könyvtári szakkönyvet sem olvasott az előző évben. A nagyszámú szakfolyóirat iránt is meglehetősen gyenge az érdeklődés. (Vajon nálunk milyen eredményt hozna a hasonló vizsgálat?)

Az Eötvös Kollégium könyvtárában tanyáztam

MOLLAY KÁROLY
nyelvész,
egyetemi tanár

A nyelvtörténet kiváló kutatóját, a Soproni Szemle szerkesztőjét az Eötvös Loránd Tudományegyetem német filológiai tanszékén kerestem fel. Első kérdésem sablonos volt: mikor és hogyan lett állandó könyvtárlátogató?

— 1932-ben váltam rendszeres könyvtárhasználóvá. Ekkor vettek fel az Eötvös József Kollégiumba, és ennek könyvtárát látogattam, 'helyesebben szólva, ebben tanyáztam, ebben töltöttem szabad időm legnagyobb részét. Felbecsülhetetlen segítség, szellemi gazdagodás volt számomra az, amit ma egyáltalán nem, vagy csak nehezen lehetne megoldani: a szabad tartózkodás, szabad járás a könyvtárban. Reggel 8 órától este 11-ig állandóan nyitva állt, s mi, hallgatók emelhettük le a polcokról a könyveket. Ott dolgoztam, és ha munkámban elfáradtam, pihenésképp történelmi, klasszika-filológiai, művészettörténeti vagy egyéb munkákat vettem kezembe. E révén széles látókörre tettem szert, jóformán ebből élek ma is. A könyvtári rend fenntartását is ránk bízták. Én, mint francia—német szakos hallgató, a német könyveket kezeltem.

— Milyen volt a kollégiumi könyvtár állománya?

— Jóformán minden fontos munkát megtalálhattunk benne, a különféle kritikai kiadásokat, alapvető műveket, periodikumokat éppúgy, mint a lexikonokat, enciklopédiákat, bibliográfiákat. A szakfolyóiratok könyvismertetéseit rendszeresen olvastuk, s ennek alapján javaslatokat is tehetünk újabb munkák beszerzésére. A kért könyveket a kollé-

gium rendszerint megvette, különösen, ha ezek szakdolgozatunkhoz, disszertációinkhoz kellettek. Természetesen más könyvtárakat is látogattam, különösen az Akadémiai, az Egyetemi és a Széchényi Könyvtárt.

— A kollégium többi tagja is ugyanúgy megbecsülte a könyvtárt?

— Igen, a túlnyomó többség méltónak bizonyult a bizalomra, és szorgalmasan dolgozott a könyvtárban. Ha a *Nyugat*-nak, a *Tanúnak* vagy más fontos folyóiratnak egy-egy új száma megjelent, valóságos vetélkedés folyt, hogy ki olvassa először. Voltak, akik már pontban reggel 8-kor besurrantak, hogy elsőnek vehessék kézbe. Az Eötvös Kollégium tagjai az egyetem elvégzése után mint tanárok és kutatók egyaránt jó hírnevet, megbecsülést vívtak ki maguknak. Ebben — meggyőződésem szerint — fontos szerepe volt a könyvtárnak.

— Jobbak-e a mai könyvtárak az akkori gyűjteményeknél, s ha igen, miben?

— Jobbak, és elsősorban azért jobbak, mert jó szakkatalógusokkal rendelkeznek, tájékoztató szolgálatot állítottak fel, s ezzel nagyon megkönnyítik a látogatók munkáját.

— Milyen téren kellene fejleszteni, még jobbá tenni a működésüket?

— Sok könyvtárban hosszú az átfutási idő. Az Egyetemi Könyvtárban tapasztalatom szerint fél év is eltelik, amíg egy beérkezett könyv az olvasó kezébe kerülhet. Bosszantó, hogy csak ilyen hosszú idő múlva kaphatjuk meg az új könyveket. Helytelenítem azt is, hogy könyvtárainkban, levéltárainkban napokig kell várni az engedélyezésre, ha valamiről apeco-, xerox- vagy fényképmásolatot kérünk. Az osztrák és a német könyvtárakban bárki maga is készíthet másolatot az általa használt folyóirataikról, könyvrészletről, csak be kell dobni a gép automatába a megfelelő pénzürtmet. És — sajnos — az is gyakran előfordul, hogy bizonyos kötetek nem találhatók, nincsenek a helyükön, pedig a nyilvántartás szerint nem is kölcsönözték ki őket...

— Azok a szakkönyvek, amelyek számodra szükségesek, megtalálhatók Magyarországon?

— A legfontosabbak általában megvannak. Engem főleg a germanisztika érdekel, ennek alapgűjteménye az Aka-

démiai Könyvtár. Beszerzési politikája jó. A hiányzó munkákhoz elsősorban a Széchényi Könyvtár központi katalógusában nézek utána. Ha itt sem találom meg, a könyvtárközi kölcsönzéshez fordulok, s így kapom meg a kívánt műveket, bár ez gyakran kissé soká tart. A könyvtárközi kölcsönzés révén sok kézirat fényképét is beszereztem külföldről. Íme, itt van két kódexé, az egyik egy soproni származású szerzetes prágai filozófiai jegyzeteit tartalmazza, a másik, egy szépen illusztrált mű, V. László király számára készült, latin *Donatus* grammatika. Szerettem volna ez utóbbiról színes fényképet kapni, de ez túl sokba került volna.

— *Hogyan tájékozódsz a legújabb külföldi szakirodalomról?*

— A germanisztikai irodalom az egész világon rohamosan gyarapszik, még Japánban is. Az ide tartozó műveket gyakran nehéz beszerezni, bár a *Germanistik* című nemzetközi referáló folyóiratból mindenről értesülünk. Más a helyzet a hazai beszerzések esetében. Az Akadémiai Könyvtár pár évvel ezelőtt felajánlotta, hogy értesít az új szerzeményeiről, ha óhajtom és ha közlöm, milyen szakba tartozó művek érdekelnek. Azóta rendszeresen kapok tőle kartonokat, amelyek még a raktári jelzetet is feltüntetik. Ezekből a cédulákból kis katalógust csináltam magamnak, s igen jó hasznát veszem. Egyébként az Akadémiai Kiadó egy amszterdami céggel közösen *Analecta Linguistica* címmel megjelenteti a hazánkba érkező nyelvészeti könyvek címadatait és a folyóiratok jegyzékét a számok tartalmával együtt.

— *Nem hiányoznak a hazai ajánló bibliográfiák?*

— A *Kossuth Lajos Tudományegyetem* 1975-ben *Némedi Lajosné* szerkesztésé-

ben jól használható ismertetést adott ki az elsőéves német szakosok részére *Einführung in das Studium der neueren deutschen Literaturwissenschaft* (Bevezetés az újabb német irodalomtudomány tanulmányozásába) címmel. Több mint hétszáz tételt sorol fel jó annotációkkal. Az ilyesfajta ajánló bibliográfia nagyon hasznos, kár, hogy többet nem állítottak össze.

— *Tudtommal évek óta tagja vagy az egyetemen működő könyvtári tanácsnak. Ebben a megbízatásban mit tapasztaltál a tanszéki könyvtárakkal kapcsolatban?*

— Nehéz a helyzet, mert dotációjuk alig változik, viszont a külföldi könyvek ára állandóan emelkedik, a németeké például átlagosan évi 10 százalékkal. Valamit segítene a helyzeten, ha a külföldi megrendelések összeállításakor a tanszékek az eddiginél jobban egyeztetnék megrendeléseiket, és a nem alapvető folyóiratokat, könyveket csak egyetlen tanszék rendelné meg. Így sok pénz lehetne megtakarítani, s más műveket is megrendelhetnénk.

— *Mennyire ismerik és szeretik a mosztani hallgatók a különféle könyvtárakat?*

— Kollégáim és magam is arra törekszünk, hogy minél jobban megismeressük és megszeretessük velük a könyvtárt. Minden tanév elején kollégiumot tartunk *Bevezetés a filológiába* címmel. Ennek keretében tájékoztatjuk a hallgatót az egyes könyvtárak gyűjtőköréről, katalógusairól, szakrendszeréről, sőt el is visszük őket a legjelentősebb gyűjteményekbe. Többségük azonban — sajnos — megelegszik a tanszék könyvtárával, nemigen keresi fel a többi intézményt. Kár, mert a rendszeres könyvtárlátogatás nélkül nem gyarapíthatják eléggé tudásukat.

Vértesy Miklós

Számomra már nem munkahely, hanem szolgáltató intézmény

Az első magyar atomfizikai gyorsítóberendezés tervezéséért és üzembe állításáért 1952-ben Kossuth-díjjal kitüntették Simonyi Károly „*Elméleti villamos-ságtan*” című könyve a magyarokon kívül németül, oroszul, angolul és románul is megjelent; „*A fizika kultúrtörténete*” című nagy összefoglalása pedig, amely 1979 januárjában került a könyvesboltokba, könyvsiker lett: viszonylag magas ára ellenére szinte napok alatt eltűnt még a „pult alól” is.

— *Professzor úr, A fizika kultúrtörténete előszavában megjegyezte, hogy „sok*

könyvnek adósa”. *Hogyan jutott hozzá forrásmunkáihoz?*

— Valóban több könyvtárnak és sok áldozatkész könyvtárosnak vagyok hálás azért, hogy tudománytörténeti munkám forrásait, a kérdéskörre vonatkozó irodalmat, az illusztrációkul szolgáló eredeti képanyag lelőhelyét rendelkezésemre bocsátotta. Legszorosabb kapcsolatomban az Akadémiai Könyvtárral volt: nemcsak gyarapodási jegyzékét küldte meg éveken át — s küldi ma is — címemre, hanem figyelőszolgálatot is vállalt számomra. A kultúrtörténeti, tudománytörténeti

SIMONYI KÁROLY,
Kossuth-díjas
egyetemi tanár,
a műszaki
tudományok doktora

vonatkozású közleményekről, kiadványokról csakúgy értesítenek, mint a tudomány és társadalom, a tudomány és filozófia vonatkozását tárgyaló írásokról. Feleségem, aki nyelvszakos tanár és végzett könyvtáros, szintén segítségemre szívesen állt: az általam megjelölt művekért, cikkekért ő ment be a könyvtárba, s a fontosnak ítélt közleményekről ő kért számomra xerox-másolatot.

— *Professzor úr tehát nem látogatója a könyvtáraknak, csak szolgáltatásaikat veszi igénybe?*

— Az ember olvasási szokásai idővel megváltoznak. Egyetemi hallgató korom legkellelmesebb emlékei a *műegyetem központi könyvtárához* fűződnek: a nagy olvasóterem valóban „templomi” áhítattá szívesen idézem fel ma is. A kényelmes asztalon könyvek halmaza, barátságosan fénylő lámpák, a bejárat feletti — a háborúban megsemmisült — freskó ünnepélyessége, az ihlető csend: megannyi kedves emlékem. Ma is büszke vagyok arra, hogy az akkor — a harmincas évek elején — használatos régi kötetkatalogusban, ahol a nyomtatott oldalak mellé bekötött fehér lapokra írták rá a kötet megjelenése után beszerzett művek címét, biztonsággal kiismertem magam. Ma már ritkán látogatom a könyvtárakat; inkább egyetemi szobámban vagy itthon, íróasztalom mellett dolgozom. A *könyvtár számomra már nem munkahely, hanem szolgáltató intézmény.* S én igénybe is veszem szolgáltatásait.

— *Egyetemi évei előtt nem is volt kapcsolata könyvtárral?*

— Egy távoli rokonom nyomdász volt: talán tőle örököltem a könyvnek mint szellemi és technikai produktumnak a tiszteletét. És persze családi könyvtárom régi kiadású könyveinek egy részét is. Könyvgyűjtővé — a szó klasszikus értelmében — mégsem váltam. Ha itt körültekint, mintegy ötezer könyvet láthat polcaimon, de ezek között elenyészően

csekély a szakkönyv. Azokat inkább egyetemi szobámban tartom. És a könyvtárakban... Gyermekeivéimet falun éltem le, oda mentem haza pesti gimnazistaként a nyári szünetben. A kis falusi elemi iskola mintegy 200 kötetes könyvtára látott el szépirodalmi olvasmányokkal. Itt talákoztam ifjúkorom kedves költőjével, *Dsida Jenő*vel is. A régi óbudai Árpád Gimnázium igen mostoha körülmények között végezte munkáját. Nem is emlékszem arra, hogy lett volna könyvtára. Én legalábbis sohasem kerestem. Megszoktam: ha egy-egy könyv megtetszett, igyekeztem megvásárolni. A Múzeum körüli antikváriumok jelentették számomra akkor a könyvtárak izgalmat: polcaik közt keresgélni, rábukkanni egy ismerős könyvre, megtalálni egy érdekes kiadványt, újak után böngészni — ez volt az igazi szellemi kaland!

— *Egyetemista korának könyvtári benyomásait már említette.*

— Igen, de annyit még megjegyeznek, hogy a műegyetemi könyvtár akkor is inkább a „műhely”, mint a tanulóléhség szerepét töltötte be számomra. A tanuláshoz szükséges könyveket kikölcsönöztem. Erre az a tény is kényszerített, hogy egyetemista koromban nem voltak még jegyzetek: *Pogány Béla, Pattantyús Á. Géza és Stacho-Szentmártony Tibor* professzorok könyvein kívül tankönyvek sem nagyon. Ma könnyebb is, nehezebb is a hallgatók dolga. A félévenként megjelenő jegyzetek nem szorítják a hallgatókat a könyvtárhasználatra. Ezért is adok hallgatóimnak elektronifikából és elméleti villamosságamból olyan — nem kötelező — házi feladatokat, amelyek megoldásához elengedhetetlen a szakirodalom könyvtári kutatása, használata. A hallgatók 15—20 százaléka vállalja az ezzel járó többletmunkát, közülük a legjobbak „rá is kapnak” a könyvtári kutatómunkára. Tudom, hogy tömeges képzés esetén ez nem járható út. Ezért is köszöntöm örömmel azokat az irodalomkutatási gyakorlatokat, amelyeket a tanzsékekkel közösen a műegyetem központi könyvtára szervez a hallgatók körében.

— *Ha a jövő mérnökeinek képzésében ilyen fontos helyet szán a könyvtári munkának, és saját kutatásai során is sokoldalúan igénybe vette a könyvtári szolgáltatásokat, bizonyára határozott véleményt alkotott a mai könyvtári, könyvtárosi feladatokról is.*

— *Theodor Mommsen* a könyvtáros munkáját az építkezéshez téglákat hordó munkáséval hasonlította össze. Valóban, minden szellemi „épületben” megtalálhatók a könyvtárosi „téglák”. Fizikatörténetem sem készülhetett volna el, ha — s itt feltétlenül nevet kell említe-

nem! — *dr. Frey Tamásné* nem készített volna számomra pontos bibliográfiát a szükséges, fizikátörténeti szempontból jelentős régi kiadványok magyarországi lelőhelyeiről, ha nem bocsátotta volna rendelkezésemre azokat — fényképezés céljából — az *Egyetemi Könyvtár* (ahol a legtöbb első kiadású *Newton*-, *Descartes*-, *Galilei*-művet találtam), ha nem használhattam volna a Magyar Tudományos Akadémia gazdag és friss enciklopédia-gyűjteményét, ha nem fordulhattam volna mindig bizalommal *Bóna Mártához*, a *Szabó Ervin Könyvtár* segítőkész munkatársához. Az úgynevezett „editio princeps”-ekkel, az értékes első kiadásokkal kapcsolatban különben sok probléma merült fel: ezek ugyanis — érthetően — könyvtáraink féltett kincsei, eredeti ábraanyagukhoz ritkán lehet hozzáférni. Ezért van az, hogy az újabb és újabb kiadványokban nagyjából azonos képanyag kíséri a szöveget. Én igyekeztem az eredeti kiadványokhoz visszanyúlni az újabb ábrákért. Csak helyeselni tudom a régi szövegek új kiadását is. Nem okvetlenül a hasonmás-kiadásra gondolok, bár ennek is megvan az az előnye, hogy a kutató fogalmat alkothat az eredetiről. Hátránya viszont, hogy a faksimile kiadás — természetesen — mindig az eredeti nyelven jelenik meg, és ma már egyre kevesebben tudnak görögül és latinul. Így hát az eredeti ábrákat tartalmazó, de valamilyik világnyelvre lefordított régi műveket tudják a kutatók leginkább hasznosítani.

— *Nem túl költséges vállalkozás ez?*

— Ha például *Kopernikusz* munkáit magyarra kívánjuk lefordítani, akkor feltétlenül az. De ugyanezen műveket világnyelven megjelentetni: már üzleti vállalkozásként is kifizetődő lenne. Hiszen a szakirodalom használóinak köre országonként meglehetősen szűk, világviszonylatban azonban már jelentős lehet, így egy hazai kiadás másutt is vévőkre találna.

— *Professzor úr nagy szeretettel beszél a régi könyvekről...*

— Nem csupán bibliofil vonzalomból. A régi könyvekben mindig lehet valami „gerjesztőt”, továbbgondolásra, újragondolásra ébresztőt találni. Értelmezésem szerint ugyanis a „rég” könyv nem „elavult” könyv. Nincs szomorúbb egy elavult fizikakönyvnél. Az ugyanis poros, rossz. De nincs izgalmasabb egy szép kiállítású régi fizikai kiadványnál. Ezeket keresem nagy örömmel a könyvtárakban is.

— *Milyennek látja a magyar tudományos könyvtárak ellátottságát?*

— Mind történeti értékű könyvekben, mind új kiadványokban egyaránt kielégítőnek. Braunschweigi vendégprofesszorkodásom fél esztendeje alatt meggyőződhettem arról, hogy az ottani egyetemi könyvtár nincs olyan jól ellátva, mint a mi könyvtáraink. Tisztában kell azonban lennünk a könyvtári szolgáltatások korlátaival is. Egy kutató nem kaphat meg minden segítséget a könyvtáraktól: egy mégoly gazdag gyűjteményű könyvtár sem pótolhatja a konferenciák személyes érintkezését, légkörét, a távoli kollégák levelezését, a reprinteket és a kutatási jelentéseket.

— *Professzor úr tudományos és tudománytörténeti munkássága mellett évente mérnökhallgatók szazait is tanítja. Már említett házfeladat-rendszerén felül ösztönzi-e őket a könyvtárhasználatra?*

— Felhívom figyelmüket arra, hogy az egyetemen belül a könyvtár az az intézmény, ahol egy fiatal mérnökjelölt önálló úton elindulhat. Elindulhat, ha él benne a belső elhatározás és a vágy az önálló tudományos munkára. Ez a legdöntőbb. Így azután érthető, hogy legtehetségesebb tanítványaimnak csak azt kell az első órán megmondanom, hogy egyetemünk hatalmas telepén hol található a könyvtárépület.

Végh Ferenc

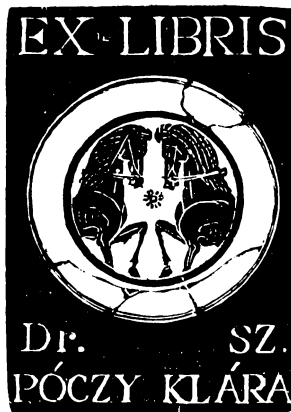

Megjegyzések a szervezeti és működési szabályzatokról

A könyvtári rendszerről szóló 5/1978. (XII. 12.) KM számú rendelet előírja a könyvtárak szervezeti és működési szabályzatainak elkészítését. Ez a munka jó alkalmat kínál a könyvtárak számára, hogy átgondolják a jogszabályokban megfogalmazott, valamint önként vállalt funkcióikat, hatás- és feladatkörüket. Igazodva az említett rendeletben rögzített struktúra-átalakító és súlypontkijelölő célkitűzéseikhez, meg kell fogalmazniuk saját szerepüket ebben a rendszerben és újra kell értékelniük más intézményekhez fűződő kapcsolataikat. Ebből következik, hogy a szabályzatok elkészítése nem pusztán adminisztrációs teendő, hanem mindenekelőtt távlatos látást igénylő szakmai feladat. Ezért az elkészült szabályzatok tanulmányozása során szerzett tapasztalatokból hadd emeljük ki a következő közérdekű észrevételeket, természetesen a teljesség igénye nélkül.

A könyvtárak egy része, sajnos, nem élt az imént említett lehetőséggel: némelyik egyszerűen átvette a könyvtári jogszabályok szövegét anélkül, hogy alkalmazta volna saját körülményeire. Ennek következtében az elkészült szabályzatok tartalma túl általánossá vált, nem tükrözi a könyvtár valódi helyzetét, a benne folyó tevékenységét, az olvasóknak nyújtott sajátos szolgáltatásokat. Több esetben a feladatok leírásában sem érvényesül a „testre szabottság” követelménye. Ez a hiány különösen a gyűjteménykialakítás és az állományfeltárás tartalmi leírásában szembetűnő: jó néhány helyen elmaradt a gyűjtőkör mélység szerinti, különböző metsze-

tek szerinti tagolása, s az ismeretágak, szakterületek felsorolásává degradálódott; az intézmény nem határozta meg az ideiglenes megőrzésre szánt dokumentumok körét, ennek következtében elmaradt az ezzel kapcsolatos specifikus eljárások leírása is; hiányzik a kötelempéldányok kezelésével összefüggő tevékenységek rögzítése; nem tükröződik a könyvtárak önálló döntése abban a vonatkozás-

ban, hogy az általuk gyűjtött dokumentumok közül mit és mennyi ideig őriznek meg; elmaradt a könyvtár által gyűjtött kéziratok, hanglemezek, mikrofilmek, általában a nem hagyományos könyvtári dokumentumok kezelésére és használatára vonatkozó szabályok meghatározása.

A szervezeti és működési szabályzat egyik sarkalatos feladata az állomány nyilvántartási és ellenőrzési rendjének tisztázása. Kétfajta helytelen megoldás tapasztalható ezen a téren: Az egyik az egyszerű utalás a jogszabályra, a másik bizonyos rendelkezések önkényes kiemelése. A helyes

megoldás a jogszabály alapján rendszerezett és a kérdéskört átfogó, részletes leírás elkészítése volna. A részszabályozás használhatósága érdekében célszerű ezt a leírást mellékletként csatolni a szabályzathoz éppúgy, mint a gyűjtőköri és a könyvtárhasználati szabályzatot. Az utóbbi két szabályzat esetében ezt a megoldást különösen a könyvtár azon feladata indokolja, hogy mindkettőt hozzáférhetővé kell tennie az olvasók számára. A könyvtárak többsége nem készítette el mellékletként a munkafolyamatok rendjét tükröző munkarendet és az ehhez kapcsolódó munkaköri leírásokat.

Fontossága miatt szólnunk kell két olyan egyedi jelenségről is, amely a döntési jogkör helytelen gyakorlásából ered. Az egyik észrevételünk a fenntartókat illeti, mivel előfordult, hogy a felsőoktatási intézmény úgy döntött: könyvtárát nem vezetőjének közvetlen irányítása alá rendeli, hanem valamely szervezeti egység részlegeként kezeli. A könyvtárak gyakorlatában is találkozunk két, a jogszabályok rendelkezéseibe ütköző helytelen döntéssel. Az egyik esetben a könyvtár a dokumentum elvesztése esetén árának többszörösét kívánja megtéríttetni az olvasóval, a másik a nyilvánosság terjedelmét korlátozza önkényesen! Egyik legnagyobb egyetemünk könyvtára például úgy döntött, hogy ő korlátozottan nyilvános könyvtár, sőt a hallgatókat is gyakorlatilag megfosztotta a könyvtárhasználat lehetőségétől.

KENYÉRI KATALIN —
CHOLNOKY GYÖZÖ

„Fruskák az olvasószolgálatban”

Meg kell tanítani dolgozni a fiatal munkaerőt!

Azok közé a könyvtárvezetők közé tartozom, akik nem engedték és nem engedik — később már nincs is erre szükség — „üldögelni és szemlélni” az olvasószolgálatban dolgozó fiatal munkatársat. (Nem szeretem a „fruska” szót; az ügyben ugyan nem lényeges dolog, de — a vitacikk szerzőjének minden jó szándéka ellenére — a szótári jelentéstartalmat félremagyarázhatják, és a mentalitásbeli változtatás helyett sértődés, duzzogás lehet rá a válasz.) Ha volt is ilyenre példa, a megismerkedéshez szükséges néhány hét után új bejegyzés került a fiatal munkakönyvébe. Nem az ifjú kollégánő a hibás. Meg kell tanítani dolgozni a fiatal munkaerőt. Még azt is, aki tehetséges, szorgalmas és szorgalmas. Csak a könyvtári pályára vonatkozik ez? És a fiatal pedagógusra, mérnökre, orvosra stb.? Olyanná válik, milyen környezetben dolgozni kezd. Kivétel persze van, de ez nem jellemző.

Ha a fiatal könyvtáros mégis szakít magának annyi időt, hogy néhány szakmai lapot a kezébe vegyen, azt olvassa, hogy az illetékesek a könyvtári fejlesztését szolgáló könyvtárosképzésről olyan bizonytalanul nyilatkoznak, hogy attól nem kaphat kedvet a pályához, hivatásának presztízsét nem érzékelheti. Képzési rendszerünk hiányosságairól évek óta vitázunk, legújabbban pedig ez a jónak nem mondható képzés is labilissá vált. Mindenféle könyvtártípusban megfordultam az utóbbi néhány évben szakfelügyelői minőségben vagy baráti látogatáson. Egyáltalán nem mondhatom, hogy a könyvtári feltételek — kivéve néhány „vendégjárásra alkalmas” könyvtárunkat — olyanok, hogy eleve vonzzák a jól felkészült fiatalokat. Vegyük csak példának rokon szakmánkat, az oktatásügyet. A képzítés nélküliek munkájára — tisztelet a pedagógussá érő kiválóknak — még a fővárosnak is szüksége van. Mi pedig „pedagógiai vénát” kérünk számon 18—20 éves, minden előképzettség nélküli munkaerőktől. Még a legjobbak is csak okos irányítással, állandó tördéssel, számonkéréssel, példamutatással juthatnak el nem kis idő után erre a fokra.

Tíz év kemény és céltudatos munkájával értük el, hogy nagyközségi-járási könyvtárunk minden dolgozója — valamennyi fiatal — szakképesített legyen. A gimnáziumi évek könyvtárlátogatásai, a könyvtárhasználat alkalmával kell megfigyelni a leendő munkaerőt, úgy irányítani, hogy megszeresse ezt a munkát. Már mint olvasóval is leendő munkatársként kell foglalkozni. A nagy könyvtárakban is lehetséges ez a módszer, hiszen ott többen dolgoznak az olvasószolgálatban, tapasztalt, kiváló, idősebb szakemberek is. Olyan feltételeket kell teremteni, hogy külsőségekben is elfogadható környezetbe kerülhessen a hivatást választó fiatal. Már hallom is az ellenérveket! Mégis tapasztalatból mondom: a sok kudarc után kialakulhat az a közönség, amelyre a cikk megállapításai nem érvényesek.

Legutóbbi munkaértekezletünk témája *Nagy Attila* cikke volt az olvasószolgálatban dolgozók munkájának ismérveiről (Könyvtáros 79/8. sz.). Örömmel állapítottuk meg, hogy munkánkat a cikk szellemében végezzük. A Könyvtáros szeptemberi számában megjelent cikket, mely általában elmarasztaló, nagy szomorúsággal ajánlotta olvasásra az olvasószolgálatban dolgozó fiatal kollégánőm, a folyóirat megérkezése után egy órával. Eppen a *Könyv és az ifjúság* című vetélkedősorozat kérdéseinek kidolgozásán munkálkodott. Halkan csak ennyit mondott: „Tessék válaszolni.” Később megerősítettem abban a tudatában, hogy nem rólunk szól a cikk. Végezze tovább olyan példamutatón a munkáját, ahogyan eddig. Keresse fel a szocialista brigádokat, kérjen könyveket a könyvtárközi kölcsönzés keretében, levelezzen írókkal, állítsa össze a vetélkedők anyagát, lássa el feladatait a pedagógus KISZ-alapszervezetben és természetesen a megszokott mindennapi munkáját az olvasószolgálatban, ahol nyugdíjas rejtvényfejtők, telefonáló rejtvényfejtők (csak a szélsőséges eseteket említ) is érdeklődnek. Szolgálatkészségének, pedagógiai érzékének, igazi könyvtárosi szellemiségének köszönhető, hogy egyre többen és nagy bizalommal. Az ilyen munkához szokott fiatalnak nincs ideje „gúnyosan kacarászni, szemlélni”. Egy idő után a szakma szeretete, legalább heti 15—20 napilap és folyóirat olvasása „létkérdéssé” válik számára, s ha egy munkaközösség nagyobb része ezt elfogadja, naponta gyakorolja, magával kényszeríti a kényelmesebbeket is. A belső igényt az önképzésre fel lehet ébreszteni.

A fenntartó szerv és a munkahelyi vezetés körütekintő véleménynyilvánítására is számít a pályakezdő fiatal. Ha ez igazságos és lényegre mutató, szakmai többletből eredő, elfogadják, s nevelő hatása nem lehet kétséges. Sőt a munkatársi kapcsolat alakulását, minőségét az is mutatja, hogy a kollégánők egymás munkáját megbí-

rálják. Munkatársi szellemen bírálják, elismernek vagy elmarasztalnak: azaz segítenek a vezetésnek.

Nem tudok elképzelni, általánosítani olyan különbséget a könyvtári szervezetben dolgozók között, mint amelyet a cikkíró feltételez. Természetesen minden munkafázis fontos. A maga nemében a legfontosabb. De kinek a munkája áll a kirakatban? Az olvasószolgálatban dolgozóké. A katalógusok naprakész volta, a módszertani munka hiányosságai többé-kevésbé csak a szakmai felügyeletet érdeklik. Nem tartom ezeket elhanyagolhatónak, csupán az olvasó szemszögéből vizsgálódom. Ha ilyen súlyponti, meghatározó a feladat, miért a szakmailag, emberileg leggyengébb ember áll ezen a poszton? Az intézmény vezetője milyen rangsorolás alapján osztotta e munkakörbe? Azt az érvet, hogy nincs más megoldás, eleve nem fogadhatjuk el. Kifogásokat találni a legkönnyebb. A pályára kerülés véletlensége, a „tartós igénytelenség” megelőzésében döntő feladat hárul az alkalmazó intézmény vezetőjére. Ha szükséges, a kinevezésnél fogadtassa el érveit a fenntartó szervvel, teremtsen rangot az intézményben folyó munkának. A kínálat is más lesz, az intézmény munkáját elbíráló szervek magatartása, segítőkészsége is támogató lehet. Bizonyos, hogy a vezetői munkát — könyvtárosi munkát — hivatalnoki módon, napi nyolc órát dolgozva, jogainkat és fontosságunkat hangsúlyozva nem lehet végezni. Az ilyen összefüggések vizsgálata nélkül egy-egy munkafázist vagy az abban dolgozók magatartását elszigetelten bírálni hamis képet adhat. A *Gerő Gyula* által felvetett gondok nemcsak a könyvtárügyet sürgetik gyors intézkedésre. Társadalmi-gazdasági gondjaink is súlyosbodtak a más munkaterületeken is fellelhető munkamorál, lazaság, vezetési módszerek miatt.

Azt reméljük, hogy eddigi helyes elveink most már gyakorlati számonkérése sokat segíthet könyvtárügyünk fejlesztésében is.

Lövei Gyula

A fruskák nemcsak pályakezdők, de kezdő munkaerők is

A hivatástudat szinte minden szakma esetében boncolásra vár. Feltérképezése saját területünkön is nagyon időszerű. Kérdezem: adott-e a társadalom glóriát munkánknek a művelődés területén? Pedig minden szintű könyvtárnak páratlan a társadalmi hatása. A könyvtáros az adott település lakóinak nagy hányadával személyes kapcsolatot tart fenn a művelődés szolgálatában. Ki tud még ilyen tömegkapcsolatot felmutatni?

Szerencsésnek érzem azt a hasonlatot, hogy a könyvtár egy asztal, melynek négy lába az állománygyarapítás, a feltárás, a gazdasági irányítás, a módszertani tevékenység. Az asztal lapja az olvasószolgálat, ahol a szellemi fogyasztás történik, a legjobban szem előtt van, ráadásul gyakran kell azzal is foglalkoznia, hogy ne legyen feltűnő a lábak billegése.

Kikből lett könyvtáros 1945 után? Egy felmérés igen tarka képet adna a pályaindulásról. De tegyük sokkal későbbre a vizsgálódás dátumát. (Elkeseredett kollégától hallottam: „testi és lelki fogyatékosok”.) Végül is hányan hordunk lelki sérülést, ha sérültnek számítjuk a „racizott” tanárt, a meg nem értett költőt és az egyetemen sikertelenül felvételizőket? Ezek mindenhol behelyettesíthetők. Mindamellett ismerem a könyvtári hivatástudattal 10—20 éve szorgoskodó feldolgozó könyvtárosok jellemét és nélkülözhetetlenségét, akik a maguk örömeire — az intézmény hasznára — törekednek a jó bibliográfiai leírásra, a pontos szakozásra. A feldolgozóknál a fruska pecsétel, leltározás és előrendezés. Hogy soha nem fogja a szakmát szeretni? Ha mégis, akkor tanulni vágyik és az olvasószolgálatba kívánczik!

Végig kellett gondolni a bázis helyzetét, mert felelőssége egyértelmű. Hisz a brigádba kerülő tanuló is a brigádtól kapja a szerszám vagy a szesz szeretetét. Mielőtt azonban hivatástudatot adunk át, munkaszeretetet kell átadnunk. *Fruskáink nemcsak pályakezdők, hanem elsősorban kezdő munkaerők.* Ez a munka is izzadságával együtt szép. Lehet, hogy a polc rendje nem ad akkora örömet, mint amit én érzem pályakezdőként, amikor a sáros dűlőút mellett hagyott autóból ölemben cipelem a tanyai letéti könyvtárig a „kultúrát”. Ott az azonnali ellenszolgáltatás volt a sárbarekedtek öröme.

A munkaszervezés, hatékonyságra törekvés a mi számunkra is olyan fogalmak, amiket életté, gyakorlattá kell varázsolni. Látnunk kell, ha az intézmény szervezete úgynevezett pultos szolgálatra fogja be a fruskát, annyi áruismerete sem lesz, mint

egy eladónak, hiszen számára szolgálati idejének nagyobb részében a könyv csak rendezési tárgy. Mindehhez az alapkövetelmény: ha kultúrát szolgáltatunk, tegyük azt kulturált módon. Az sem ritka ám, hogy a legfruskább fruskák a legmosolygósabbak, és sokkal inkább bizalomgerjesztők, mint a tudós tájékoztatók.

Vegyük számításba azt is, amikor már fruskánkknak sikerült betörnie a „legmeg-hasonlottabb” területünkre: képzésünk mezejére. A képző intézménytől függően négy-hat évre tanulóvá válik. Szakmai tudásának növekedésével ellentétben könyvvisme-rete megreked vagy romlik ezekben az években. Nem késő tanácsot kérni, hogyan tovább, hogy ne legyen késő elnézést kérni az utódoktól.

Legyen a könyvtárosság oktatható és tanulható pálya, közép- és felsőfokon! Tantárgyai között szerepeljen a könyvtáresetika is! Az intézmények tervezhessenek és számolhassanak létszámfejlesztéssel és az utánpótlás fejlesztésével, a szakember-neveléssel! Akkor meglesz a kapocs a könyv és az olvasó között — biztos kapocs vál-tozó világunkban. Úgy lenne szép, ha tágas, világos, meleg könyvtárakhoz kötődnek e találkozások.

Csepreginé Tokácsli Boglárka

Amilyen a könyvtárlátogató, olyan a könyvtáros!

Felháborodva olvastam *Gerő Gyula* cikkét a fiatal könyvtári dolgozókról. Az ő nevükben is visszautasítom azt a sértő állítást, miszerint az új munkaerők szemtele-nek, lusták és a hivatástudatnak még csak a szikrája sincs meg bennük!

Én inkább azokról az olvasókról, azokról a könyvtárlátogatókról beszelnék, akik fölényesen, szemtelenül, udvariatlanul viselkednek a fiatal dolgozókkal, letegezik őket, és bántó megjegyzésekkel kísérik kiforratlan mozdulataikat.

Nem inkább az olvasókban van a hiba? Vajon nem ők az okai a fiatal pálya-kezdők elbátortalanodásának, visszahúzódnásának? Nagyon sok könyvtárban megfor-dultam, magam is ilyen helyen dolgozom, de a fiatal lányok és fiúk mindig barátság-osan, szolgálatkészen és udvariasan viselkedtek. A régi közmondást kicsit átváltoz-tatva: amilyen a könyvtárlátogató, olyan az őt kiszolgáló könyvtáros. Jó lenne, ha a szerző a következő alkalommal, hasonló jellegű cikk írásakor ezt is figyelembe venné.

Lőrincz Gábor

Nemcsak a konnektor ráz!

Azt hiszem, nem a fruskákkal, nem az olvasószolgálattal van itt az alapvető baj, ha-nem az egész pálya társadalmi megbecsülésével és a könyvtárosképzéssel. Csak *mi* vagyunk szem előtt, közvetlen kapcsolatban az olvasókkal.

Kamarás István 1988-as vizsgálata 12 foglalkozást rangsoroltatott ipari munkásokkal. A 11. helyet kapta a könyvtáros (öt már csak a raktáros követel!); megelőzte a tanító, a közért boltvezető, a bérelszámoló. Azóta szerintem csak romlott a helyzet. Az egyre anyagiasabb, a technika bővületében élő, kispolgáriságra hajlamos korunk-ban a könyv, könyvtár, könyvtáros tisztelete nem „korszerű”. Mi nem termelünk, mi csak csúf felépitmény vagyunk — terhei a népgazdaságnak. A képzés gondjait pedig mindannyian ismerjük. A villanyszerelő, a tanár először pályát, szakmát választ, majd felkészül rá tudásban, értelemben, érzelemben — *ezután* teljesít. A könyvtáros-nak legtöbb esetben még csak könyvszeretete, hite van, amikor *már* teljesítenie kell! Pedig nemcsak a konnektor ráz, ha szakszerűtlenül nyúlnak hozzá! Az ember, az ol-vasó is! És bizony a könyvtárost is jó néhányszor „megrázza” egy-egy szerencsétlen találkozása olvasóival. Ösztönösséggel, pályaszeretettel, rátermettséggel nem lehet megoldani mindent. Tudatos képzés, felkészítés feltétlenül szükséges, ez mind a „frus-ka”, mind az őt alkalmazó intézmény érdeke! Az önképzés, a szabad időben történő művelődés sokat segíthet — de ennél sokkal többre van szükség —, oktatási rendsze-rünk hiányosságait és a munkahelyi továbbképzés fontosságát egyaránt jelzi a „tudat-lan fruska” minősítés. Az idősebb kollégák példamutatása, tudásuk átadása, a veze-tők részéről pedig az „odafigyelés”, a számonkérés szintén nagyon sokat segíthet a még rugalmas, formálható, sok esetben élete első munkahelyén csetlő-botló fiatal be-illeszkedésében, jó szakemberré válásában. Kölcsönös megbecsülésre is szükség van. Mert mindenki volt „fruska”, esetleg már fruskakéjjel olvasószolgálati könyvtáros. Miért nem maradt ott? Szerintem a hosszú esti szolgálatokat, a szombat délutánokat, a talpalásokot a szabadpolic-erdőben elsősorban a családi kötöttségekkel általában még nem rendelkező fiatalok vállalják, s ők azok, akik az irodai vagy ezekhez hason-

ló munkahelyekre sem törekszenek annyira, mint esetleg idősebb kollégáik. Szerintem tehát bizonyos „munkamegosztásról” is szó van, amikor „fruskákat” látunk a kölcsönzópultoknál.

Nem vehetjük egy kalap alá az egy-két személyes üzemi vagy községi könyvtárban dolgozó, olvasókkal foglalkozó könyvtáros munkáját és a nagy egyetemi vagy közművelődési könyvtárban tevékenykedőket. Például megfigyeltem, hogy jó néhány egyetemi könyvtár kölcsönzőjében az ott dolgozó kolléga szinte nem is könyves környezetben él: kérőlapok és katalóguskártyák veszik körül, munkája pusztá adminisztráció. Ha volt is valaha könyvszeretete, könyvtárosi ambíciója, ugyan milyen „erősítést” kapott ezeknek az érzéseknek értelemmé izmosodásához?!

A közművelődési könyvtárakban pedig azt tartom megoldatlannak, hogy nincsenek a munkaterületek kellőképpen differenciálva. Az az ember, aki fóliát ragaszt, házi javításokat végez, csomagokat készít, cipel, hogyan csillogtassa meg tudását néhány óra múlva a pultnál, tájékozottságát az elektronikus tengelykapcsolók, a mai polgári filozófia, avagy éppen *Kosztolányi* költészetének kérdéseiben. Mindezt pedagógiai vénával „felszerelve” — sőt, tudjon pontosan adminisztrálni is! Szó sincs az egyes munkák alá- és fölérendeltségéről. Csak luxusnak tartom, hogy sok esetben nem a feladatok határozzák meg a könyvtárban, milyen elméleti-gyakorlati felkészültségű, rátermettségű embereket alkalmazzanak, bizzanak meg a munka elvégzésével.

Bozó Klára

Egy pálya vonzását nemcsak a szakma szeretete adja

Úgy érzem, csak a nagyon egyedi példákat sorolta fel a fruskákról szóló cikk. Igen szomorú lenne, ha a következtetéseket általánosítanánk minden könyvtár olvasószolgálati munkájára. Nincs jogom kétségbe vonni a felsorolt példák igaz voltát, mert csak a saját munkahelyemet, a *Szolnoki Megyei Könyvtárat* ismerem, korábban olvasójaként, most pedig mint munkatársa. Így viszont „kívülről-belülről” fel tudom mérni az intézmény munkáját. Nem a magunk dicséretére mondom, de tény, hogy a Gerő Gyula, illetve a könyvtárvezetők által felsorolt rossz példákat mi nem ismerjük, nálunk igen ritka a „fruskaszerű” magatartás.

Ennek igen egyszerű az oka: a fiatal, új munkatársaknak nincs módjuk arra, hogy rossz irányba vigyék az olvasószolgálati munkát. Az érettségizett, de szakképzetlen dolgozók a pultnál szükséges adminisztrációs tevékenységet végzik el, tehát az olvasóval való kapcsolatuk nem olyan „mély”, mint a hat tájékoztató könyvtárosnak, akik felveszik a telefont, és nem restellnek a kérdéseknek utánanézni a lexikonokban, a polcok között és a kölcsönzőben „cirkálnak”, sőt meg is kérdezik a tébláboló, határozatlan olvasótól, hogy miben segíthetik. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy fiatal kollégánknak nem kapcsolódnak be a tájékoztatásba: például cím szerint ki tudják keresni a kért műveket, és ismerik a könyvek raktári helyét is. A betűrendes katalógus használatának ismerete pedig nálunk belépő ahhoz, hogy valaki könyvtárban dolgozhasson. A munkaszervezés, a feszítő tempó miatt a feladatok olyan testre szabottak, hogy ha mindenki elvégzi a saját munkáját, nem is ülhet „révedező szemekkel”. A fruskák tehát csak igen kis mértékben vesznek részt a tájékoztatásban, a szakképzett könyvtárosok pedig sem életkorban, sem szakmailag nem minősíthetők szeles, hanyag lánykáknak. Ahol a szakképzett könyvtárosok is csak lézengenek, ott a könyvtár vezetői járnak az élen rossz példával vagy rossz munkaszervezéssel.

A leírtak a helyzetnek természetesen csak a jó, az ideális oldalát mutatják. Mint mindenhol, nálunk is akad olykor hangosabb szó, s nem mindig a pult innenső oldalán álló kölcsönzők az okozói a szóváltásnak. Az olvasók is gyakran elfeledkeznek arról, hogy nyilvános helyen vannak. Arról nem is szólva, hogy sokan valamilyen „szellemi szatócsboltnak” tekintik a könyvtárat. Kegyesen megengedik, hogy az általuk benyújtandó és megírandó szakdolgozathoz a könyvtáros találja az irodalmat, netán a témát is. (Zárójelben megjegyzem, hogy a szakdolgozat-írás alapja az irodalomkutatás, és volt már olyan magyar szakos tanárjelölt is, aki éppen csak a kész dolgozatot nem kérte.) Az pedig szinte bevett szokás, hogy a diákok — hivatkozva az új tanmenetre — leadják a könyvtárosnak a szaktanáruk által javasolt listát, majd elhevernek egy fotelban, s kísérletet sem tesznek arra, hogy a polchoz lépjenek. Vagy például, ha húszan állnak a pultnál és mindenki siet, még egy harc-edzett könyvtáros idegei is felmondják a szolgálatot, ha kiderül: az olvasó éppen elhagyta valahol az olvasójegyet; a másik állítja, hogy ő idejében visszahozta a köny-

veket, viszont a lejáratí pecsét a rossz, a könyvtár pontatlan; a harmadik most azonnal követel egy kilogramm véres krimit, de csak nyugatit. Lehetne sorolni a példákat a másik oldalról is...

Azt sem tartom igaznak, hogy a fiatal lányok pályára kerülése véletlen, netán protekciós alapon, „dugjuk be a gyereket valahová” módon történik. Többnyire olvasni szerető, a „nyelveket tisztelő, humán beállítottságú fiatalok kerültek eddig hozzánk. Aki nem felelt meg a mércének, saját magát rostálta ki. Hogy mégis adódik hiba az olvasószolgálatban? Tagadhatatlan. Miért? Keressük egy kicsit az okokat a körülményekben is: A könyvtárban akkor kezdődik a csúcs, amikor véget ért a munkaidő a munkahelyeken. Ezután az olvasó hazamegy, a könyvtáros azonban marad fél hétig, hétig. Tehát a könyvtáros váltott műszakban dolgozik, amikor mások már szabadok. Főként a kisgyermekes, családszerető édesanyákat érinti ez nagyon rosszul. Vajon lehet-e kárhozható egyetlen szakképzett könyvtárost is, aki időnként ideges, mert este dolgozik, ráadásul valljuk be: ehhez sem az anyagi, sem az erkölcsi hajtóerő nem nagy. Például ezer forinttal többet keres egy hasonló végzettségű népművelő, és az esti elfoglaltsága is aránylag kevesebb. Így aztán mindenhol nagy a cserélődés. Ugyanez vonatkozik a fruskákra is. Volt gimnazista társuk az érettségi után bekerül egy irodába, ahol annyit vagy többet keres, mint ők; négy órakeres a táskáját, és egyelőre még a munkáját is hasznosabbnak tartják, mint a kezdő kölcsönző könyvtárosét. Ráadásul senki sem kéri tőle számon pedagógiai érzékét, udvariasságát.

Vegyük sorra a következő „fruskagondot”. A cikkben olvastam, hogy az új, induló könyvtárakba nem kapnak elég szakképzett munkaerőt, kénytelenek őket a fiatal lányokkal pótolni. Vajon hol találni annyi szakképzett könyvtárost, amennyire szükség volna manapság, amikor maga a könyvtárosképzés is teljes válságban — sőt legyünk őszinték — csődben van. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen elég korlátozott a könyvtári szak létszáma, ráadásul a hallgatók valamilyen tanári szakkal párosítják a könyvtárszakot. A tanárképzőkben nemrég kezdték a könyvtárszakok indítását, szintén tanári szakkal párosítva. A tanítóképzők korábbi népművelő-könyvtáros képzése megszűnt, illetve a levelező kihalóban van. A kik tanári diplomát kapnak — főként már a családalapítás után —, vagy iskolai könyvtárban helyezkednek el, vagy tanítanak. Ki vállalja a rendkívül rossz időbeosztás mellé a csekélyke fizetést, ráadásul az állandó megújulni tudás követelményeiből fakadó nehézségeket. A legegyszerűbb emberi ok tehát a szakemberhiány: mindenki a jobbat választja. Marad a levelező képzés, ahová fruskáinkat beiskolázzuk. Ez viszont még a nagy könyvtáraknak is óriási megterhelés. Arról nem is beszélve, hogy aki tanul, csak félig dolgozik, a többieknek viszont többletmunkát ad. Mivel ez is csak lassú, „araszoló” megoldás, marad a hiánypótlás a szakképzetlen fruskákkal. Jól szervezett munkahelyen, ahol az idősebbek jó példával járnak elől, ez nem is olyan nagy gond. Annál rosszabb viszont, hogy a különböző rendeletek is — noha akaratlanul — lovat adnak a fiatal lányok alá. Példának okáért, ha egy 19 éves hetike leányka elvégez egy nem éppen színvonalas alapfokú tanfolyamot, ugyanolyan besorolást kap, mint az a szakember, aki három évig tanult a tanítóképzőben, államvizsgázott, szakdolgozatot írt, és többnyire anyagi és egzisztenciális gondokkal küszködött, amíg végre megbecsült tagja lett egy közösségnek. Mi ez, ha nem a 18—19 éves tanulással eltöltött okleveles szakemberek lebecsülése? Jó lenne, ha erre a kérdésre a magyar könyvtárügy vezetői mindenki számára logikus és megalapozott feleletet adnának.

Az természetesen nem válasz, hogy lehet kiegészítő államvizsgát tenni, és máris megvan a különbség. Magam is lettem a kiegészítő államvizsgát a tanárképző főiskolán. Meggyőződésem, hogy senkinek sem változik sem a munkája, sem a munkához való viszonya, sem a szakmai színvonala ezzel a vizsgával, hiszen az alapot a korábbi három év adta, a gyakorlatot, a „pluszt” az évek. Egyébként a tanárképzőkben azok tanítanak és vizsgáztatnak, akik a tanítóképzőben jó néhány könyvtárosnemetzedéket neveltek, s valószínűleg ugyanazt tanítják, és ugyanúgy. Meggyőződésem, hogy mindenki a papírért, a fizetéskülönbségért, no meg önértékből vállalkozik a kiegészítő államvizsgára. Nem mondhatjuk, hogy takarékosan használjuk fel meglévő könyvtárosi energiáinkat...

Összegezve tehát: olyan könyvtárakban, ahol jól szervezett munkával, magatartásbeli jó példákkal fogadják az ifjú kartársnőt (és nem a fruskát), az út mindenképpen a jól képzett utánpótláshoz vezet. Az más kérdés, hogy családalapítás után viszonylag kevesen maradnak a szakképzettek közül a pályán. Ennek a gondnak a megoldása nem egy könyvtár, hanem az egész magyar könyvtárügy közeljövőbeni feladata. Ha hangsúlyozottabb szerepet kapna a könyvtáros anyagilag is, erkölcsileg is, változna a fruskák viselkedése is.

Akár a fruskákról, akár az idősebb kollégákról beszélünk, három dologban kellene „erősíteni” a hivatástudatot. Először: erkölcsileg elismerni a könyvtáros társadalmi szerepét. Másodsor: ne legyen a könyvtáros kiszolgáló egy szellemi szatöbboltban, hanem legyen szellemi partner, készséges segítő egy könyvtárban. Harmadszor: a váltott műszak miatt is, egyébként is, legalább a pedagógusokéval legyen azonos anyagi elismerése. Végére is egy pálya vonzását nemcsak a szakma szeretete adja, hanem a prózai oldal is. Nem a könyvtárosokon múlik, hogy ez hiányzik.

Varga Istvánné

Felkészült könyvtárosokat az olvasószolgálatba!

Amikor a vitaindítót először olvastam, felháborodtam. Szégyelltem magam a lányok helyett, illetve mérgelődtem, hogy ilyen és hasonló magatartású „könyvtárosok” miatt nem alakul, nem alakulhat ki a szakma kellő társadalmi elismerése.

Aztán többszöri végigolvasás és átgondolás után úgy éreztem, hogy a cikk utolsó mondatából lehet kiindulni, ha választ keresünk a vitaindítóban megfogalmazott — saines, igaz és szomorú — tényekre. Bizonyos vagyok benne ugyanis, hogy valóban nem is csak a fruskákról volt szó. Baj van a könyvtároshivatás erkölcsi és anyagi megbecsülésével, és a kívülállók 80—90 százaléka nem is tudja, miből áll a könyvtárosok munkája. Ha a könyvtáros foglalkozásról hallanak, csak a kölcsönző könyvtárosa gondolnak, és az olvasószolgálati munkát — általában a könyvtárosok munkáját — egyértelműen a könyvkölcsönzéssel, illetve a könyvek visszaosztásával azonosítják. Így már némiképp érthető, hogy ezek a fruskák az elhelyezkedéskor — amikor a könyvtárat választják munkahelyül — azt hiszik, hogy ott majd sok idejük lesz olvasni, a könyvek kiadása pedig nem tűnik számukra túl bonyolult feladatnak. Tehát ők tulajdonképpen csalódnak, mert nem azt kapják, amit vártak, és ha a munkatársak közül valaki nem áll melléjük — legalább a beilleszkedés első hónapjaiban —, és nem próbálja az olvasókkal való foglalkozás alapkövetelményeire megtanítani őket, egyebek között néhány fontos lexikonra és általában a tájékoztatás segédeszközeire felhívni a figyelmüket, akkor talán nem is jogosan várjuk el tőlük, hogy másképpen viselkedjenek.

Szerintem minden képesítés nélküli munkatárs mellé egy szakképzett könyvtáros kellene legalább az első hónapokban, aki segíti, megpróbálja az érdeklődését felkelteni, ismeretszerzésre ösztönözi. Ha ez nem történik meg, akkor bekövetkezik a cikkben említett számtalan elítélendő eset, ami azért is káros, mert ezzel tovább romlik hivatásunk amúgy sem előkelő társadalmi helyezése, tekintélye. Fontos lenne még az is, hogy az olvasószolgálatot mielőbb szakképzett könyvtárosok lássák el mindenütt, kiküszöbölve ezzel a vitaindítóban említett fonákságokat.

Hajnalné Németh Valéria

A közérzeti mosoly

Felsőoktatásban dolgozó tanárként idóm jó részét könyvtárban töltöm, s amit Gerő Gyula leírt: szinte naponta látom és tapasztalom. Azt, hogy mit jelent a könyvtári anyag beszerzése tudományos kutatáshoz, nem részletezem — a kutató kiharcolja magának a szükséges dokumentumokat a fruskák ellenére is. Ez sincs rendjén, de külön téma a központi témában.

Régen figyelem azonban, hogy tanítványaim sem fordulnak szívesen segítségért az olvasószolgálat fruskáihoz, holott az általuk keresett dokumentum korántsem unikum, hanem kötelező vagy ajánlott mű, ráadásul a pult két oldalán szinte ugyanaz a korosztály áll. Egy sikeres felvételi választja el az egyetemistákat, főiskolásokat az érettségizettektől, akik ott ülnek az olvasószolgálatban, de a lekezelést nem ők, hanem velük éreztetik. Fordítva sem volna rendjén, de így riasztóan érthetetlen.

Ezért ragadott meg a vitacikkből azonnal ez a mondat: „Tudatlanságuk nem a pályakezdő átmeneti ismerethiánya, hanem korán megkövült, tartós igénytelenség.” Igaz. De miért? Hogyan jön létre ez az állapot? Mitől ennyire nyilvánvaló?!

Az, hogy első felvételjük nem sikerült, s ezért tüstént áthárítják a felelősséget a körülményekre: úgy érzem, a magyarázatnak csak egy része. Az ifjúság nagyon jól tudja, hogy a felsőoktatás nem általánosan kötelező oktatási forma, és elérhetőségéért erőfeszítéseket kell tenniük. És tesznek is — nagyon sokat. Hányszor olvas-

suk például beérkezett diplomásokról, hogy csak többszöri próbálkozás után jutottak be valamelyik főiskolára vagy egyetemre!

És ez a próbálkozás általános. Az ifjúságban van akaraterő és tudnivágyás, s mindez nem a sikertelen felvételin szokott megtörni, hanem az ezt követő munkahelyi fogadtatáson, amikor javarészt úgy tekintenek rájuk, hogy most fizetnek álmaikért. A munkahely tele van önsajnálattal, hogy ime, kijutott nekik a „problémás” emberekből...! Általános felfogás az, aminek jellemzésére a cikk egy megyei könyvtárigazgató szavait idézi: „*Hát mit csináljunk velük, hová állítsuk őket?*”. Ez a tehetetlenkedés a problémakör társadalmi rendezetlenségére világít rá! A gimnázium nem ad középfokú szakképesítést, mint a szakközépiskolák, a gimnazisták nagy része eleve a továbbtanulásra számít. Amikor ez nem sikerül, jön az elhelyezkedési válság, amikor új és új munkahelyekre van szükség a félig kész fiatalok számára.

Ez az, amit társadalmilag végig kellene gondolni. Tapasztalatom szerint *akár minden munkahely írhatna ilyen elgondolkoztató cikket a maga fruskáiról, akiknek alapvető magatartásformája önmaguk sokoldalú, védekező „leadminisztrálása”*. Az összes többi hiba ebből következik. A felelősség áthárítása, az agresszivitás kétbalkezes védekezés a vezetők oly irányú elképzelése ellen, hogy a tökéletes munkaerők készen pattannak ki az iskolapadból, miként Pallasz Athéné Zeusz fejéből, és egyenesen a személyzeti irodákra sietnek teljes társadalmi vértetben. A munkahelynek a magatartási normák kialakításához semmi köze, ha valaki nehéz eset, akkor „máshová állítják”, azaz áthelyezik, hadd küszködjenek vele „ott” és ne „itt”! „Ott” pedig minden súlyosabban kezdődik előlről, hiszen nem az ember problémáját oldották meg, hanem a munkahelyét akarták megoldani. Természetesen az sem sikerült, mert az elment „problematicus” ember helyébe egy másik intézmény beállította a maga problematikus személyét. Ekkor már gyanakodva figyeli egymást munkaerő és munkahely, mert mind a kettő csalódott „elvárásaiban”.

Nyilvánvaló, hogy minden munkahelyi gond — az olvasószolgálaté is — akkor oldódik meg, ha a munkaerő magatartásformájával kapcsolatos elvárások mellé legalább körvonalakban felvázoljuk a munkahelyi vezetés felelősségét. Nem lehet a kölcsönös összefüggések dialektikáját egyirányú követelményrendszerrel merevíteni. A munkahely ne feltételes módban kérdezze: „nem felelős-e” dolgozó sorsának alakulásáért, mivel ennek a kérdésnek fel sem szabadna merülnie! Az iskolákban a tanulók „társadalmi felelőségről” hallanak, a munkahelyi és az egyéni felelősség összekapcsolódására készülnek, de munkahelyükön a kétoldalú felelősség igénye helyett a „felelősség áthárításával” találkozhatnak.

Amikor a kétoldalú, kölcsönös felelősség igényéről szoktatják le a munkaerőt, akkor lép fel a „tartós igénytelenség”, a kapkodó, végletes viselkedésforma. Ahol a felelősségvállalás dialektikája létezik, ott jelenik meg az arconon a jó munkahelyi együtttest, közösséget jelző *közérzeti mosoly*.

Kálmán Mária

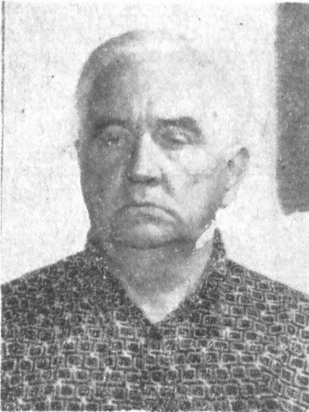
Kitüntetések

A kulturális miniszter a fegyveres erők napja alkalmából, a Magyar Néphadseregben huzamos időn át végzett népművelő munkája elismeréséül *Csorba Istvánné és Mészárosné Nagy Mária Teréz* könyvtárosoknak; az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók értekezlete alkalmából, több évtizedes, eredményes munkásságuk elismeréséül *dr. Gyárfás Ágnesnek*, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kórház könyvtárvezetőjének, *dr. Magyar Miklósnénak*, a Veszprém megyei kórház könyvtárvezetőjének, *dr. Ruzsás Lajosnénak*, a Pécsi Orvostudományi egyetemi könyvtár tudományos főmunkatársának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT kitüntetését; az 1979. évi országos múzeumi és műemléki hónap alkalmából, eredményes munkájuk elismeréséül *dr. Balás Annának*, a Természettudományi Múzeum főkönyvtárosának, *Beöthy Bertalannak*, a Természettudományi Múzeum könyvtárosának és *dr. Egri Lászlónénak*, a Természettudományi Múzeum főkönyvtárosának a KIVÁLÓ MUNKAÉRT kitüntetését adományozta.

A kulturális miniszter nyugállományba vonulása alkalmából, eredményes munkája elismeréséül *Husztai Sándornénak*, a Labor Műszeripari Művek társadalmi könyvtárosának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; a műszaki könyvnapok alkalmából *Bauer Józsefnek*, a Kohó- és Gépipari Tudományos Informatikai és Ipargazdasági Központ osztályvezetőjének, *Gellértfy Lajosnénak*, a Könyvüipari Minisztérium műszaki könyvtári főelőadójának és *Kelecsényi Istvánnénak*, a 12. sz. Fővárosi Szabó Ervin kerületi könyvtár munkatársának a KIVÁLÓ MUNKAÉRT kitüntetését adományozta.

„Hiszek a könyv hatalmában és a benne rejlő erők szolgálatában”

Beszélgetés Venesz Bélával

A dunaiújvárosi egykori József Attila Városi-Járási Könyvtár igazgatója nyugállományba vonulásával csak az igazgatói címtől búcsúzott el, de nem a könyvtártól: Venesz Béla ma is a jogutód, a Munkásművelődési Központ Könyvtárában tevékenykedik, a helyismereti részleg vezetője. Azé a gyűjteményé, amelynek alapjait két évtizede ő kezdte lerakni, s az akkor megálmodott jövő most a keze alatt terebélyesedik valóssággá.

Ennek a szerény, meleg szívű, a külsőségeket kerülő és vezetőként is rendhagyó embernek az élete java összeforrt első szocialista városunk történetével. Csendben és sokak számára észrevétlenül dolgozott érte negyedszázadon át: szívósan és vaskövetkezetességgel, mégis „szelíden, mint a szél”. Egyike az igazi alapítónak, akik az értékes örökséggel emberi példát is hagyományoztak az utódokra, noha nem a legelső könyvtáros volt a városban. Mindabban, amit Dunaújváros és a járás könyvtárkultúrájaként ma számom tartunk, ott fénylik az ő ügyszeretete, szigorú szorgalma, magabiztossá érlelt hozzáértése és sok-sok kétkezi munkája is. Tapinthatóan, fölösleges gesztusok nélkül.

— Szűkebb környezetedtől, munkatársaidtól tudom: kevés olyan napra emlékeznek, amelyen a szakmai kérdések mellett nem esett szó köztetek irodalomról, egy-egy szépirodalmi műről. Széles körű tájékozottságod engem is nemegyszer lenyűgözött. Vajon a könyv, az olvasás szeretete is közrejátszott abban, hogy harminc esztendeje a könyvtáros pályára léptél?

— Ha azt mondom, hogy igen, nem mondtam vele sokat; nálam ez a szerelem nagyon korán kezdődött. Kisgyermek korom óta vonzott a könyv, a leírt szó varázsa; még ma is emlékszem régi-régi versekre óvodás éveimből. Hatévesen nagybátyámékhöz kerültem Koroncóra; parasztemberek voltak, ott a gyerekek is meg kellett fognia az eke szarvát. Szerettem a fizikai munkát, de ha tehettem, rohantam olvasni a padlásra, a szalmakazal tövébe; elbújtam, hogy egyedül lehessenek a könyvvel, s lehetőleg ne találkozzam nagybátyám rosszalló tekintetével. Faltam, amit találtam, válogatás nélkül: Lidérc-naptárt, Sobri Jóska történetét s jó néhány más, hasonló olvasmányt. Hálás vagyok a nővéremnek, aki még az első elemi előtt megtanított olvasni — gyorsan és könnyedén, ez számomra meghatározó lett a továbbiakban. (Elgondolkoztató, hogy a felnőttek közül milyen sokan ma sem tudnak igazán jól olvasni; valami hiba lehet az olvasás tanítá-

sában...) A középiskolás években már a filozofikus olvasmányokat kerestem, s azt hiszem, néhány könyv nagyon is megnyitotta az utat további fejlődésem előtt. Shaw: A szocializmus ábécéjére, Wells: William Clissold világára és Sinclair egy-két könyvére gondolok, de mondhatnám Maeterlincket is, néhány természettudományos művel együtt. Pesten, egy építőiparos, pallér családjánál találkoztam először a marxista irodalommal: Lenin, Gorkij egy-egy művével, itt olvastam a Népszavát és először Remenyik Zsigmond „szocialista meséit” — politikai szatírát.

Mivel nappal nem tartózkodhattam szállásadóimnál — fodrászstanonc voltam ekkor —, két lehetőségem volt szabad időm eltöltésére: vagy a Klauzál téri lézengők, biciklitolvajok közé állok, vagy — és csak ez volt az elfogadható számomra — a könyvtárak olvasótermeit látogatom. Így lettem tizenöt évesen tagja egy pengőért az Almássy téri és a Bakáts téri könyvtárnak, de gyakran ülttem be a Széchenyi Könyvtár olvasótermébe is. Bár lettem tizenöt évesen tagja a Nemzeti, a kakasházba alig juthattam el, csak néha-néha a Nemzetibe, a kakastulőre — rettentően szegények voltunk —, de Shakespeare-t végigolvastam: nagy élmény volt! Saját magamon tapasztaltam, nem kis megdöbbenéssel, hogy a könyveknek mekkora emberformáló hatásuk

van: tizenhét évesen ateista lettem. Olvasmányaim szociális érzékenységet alakítottak ki bennem, s amikor 1941-ben az elsők között a frontvonalba küldtek, bizonyos, hogy a humanista, szocialista irodalom hatásának is köszönhettem, hogy nem ülttem fel a fasiszta szólamoknak. És még 1936—38-ban felnyitották a szemem azok az illegális hűvösvölgyi előadások is, amelyek a tőkés profit és a kizsákmányolás mibenlétét világították meg a magamfajta fiatalok előtt; a könyvnek ezekben a körökben különösen nagy volt a becsülete. Amikor 1943-ban leszereltek, többen megfogadtuk: Horthy többé nem hív be minket katonának. Még kétszer kaptam ugyan behívót, de hogy nem jelentkeztem, a hatvani bombázásnál eltűntnek nyilvánítottak... A Parlament felszabadulásának napján érkeztem Budapestre, s mindjárt jelentkeztem is az 1. budapesti önkéntes őrszázalójba, mely Ausztriába indult, hogy a Vörös Hadsereg oldalán harcoljon. Útközetre már nem került sor, május 4-én visszafordultunk: befejezéséhez közeledett a háború. Hazatérve előbb egy rendfenntartó őrszázalój kulturális műsoraiban szerepeltem Zalalövön és környékén, majd leszerelésem után az MKP XIII. kerületi kultúrcsoportjában vettem részt többedmagammal, igen nagy kedvvel az amatőr színjátszásban: pártrendezvényeken, bálokon, falujárások alkalmával adtunk színvonalas műsorokat, valóban nagy sikerrel. Emlékszem, *Molière: Scapin furfangjaiban* címszerepet játszottam, Gődön is, 1948-ban. Sikereink láttán a párt felfigyelt a mi csoportunkra, s szinte valamennyiünket „beiskoláztak”, hogy kulturális területen dolgozhassunk. Elvégeztem egy háromhónapos, bentlakásos tanfolyamot, majd midőn nekem szegezték a kérdést, milyen területen szeretnék dolgozni, alighanem meglepetést keltem a válaszzal. Azt mondtam: könyvtárban...

1950-ben kaptam is egy levelet, amelyben beszélgetésre hívtak be a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárba. — Mit ajánlana, ha valaki azzal fordulna önhöz, mint könyvtárhoz, hogy egy jó könyvre van szüksége? — kérdezték. — Olvasója válogatja — feleltem —, mondjuk Eötvös-től A falu jegyzőjét. — Nem nehéz ez? — kérdezték, s közben összenéztek és mosolyogtak. Majd ezt mondták: tanuljak, olvassak, valószínűleg a 19. számú fiókkönyvtár vezetését veszem át. Egy hathetes könyvtáros tanfolyam elvégzése után, 1950. július 1-én ez meg is történt.

— *Említettéd: meglepetést keltett, hogy a könyvtári munkát választottad. Milyen más lehetőség kínálkozott még?*

— A kerületi tanács népművelési előadója lehettem volna. Később, már könyvtárvezetőként, 1958-ban is döntésem kellett: akkor a Hazafias Népfront járási titkári teendőire kértek fel — nem vállaltam. Úgy érzem, hasznosabb lehetek a társadalomnak a könyvtári szolgálatban. Ma is rendíthetetlenül hiszek a könyv hatalmában és a benne rejlő erők szolgálatában. *Benedek Marcell* írja valahol, hogy milyen csodálatos az olvasás öröme. Semmiféle más művészi élmény nem pótolja, s nem vetekedhet azokkal az előnyökkel, hogy az olvasó ember nincs időhöz, helyhez kötve. Bármely részlet tetszés szerint, egyszerűen visszalapozható, egy verssel akárháyszor is találkozhatok, nem szükséges hozzá semmilyen költséges technikai berendezés.

— *Hogyan kerültél Dunaújvárosba?*

— 1951-től 1953-ig a budapesti Apáczai Csere János Tanárképző Főiskola esti tagozatán tanultam a könyvtár szakon, majd fölkerestek a miniszteriumból: választhattam, vagy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár módszertani csoportjában dolgozom tovább, vagy Sztálinvárosba megyek, könyvtárvezetőnek. Három napra kiküldenek, néznek jól körül, s ha megtetszik, ott maradhatok.

— *Miért döntöttél a nehezebb, a még kialakulatlan Sztálinváros könyvtára mellett? Milyen feladatokkal kellett megbirkóznia az akkor születő város könyvtárvezetőjének?*

— Maradtam, mert magával ragadott az épülő, eleve nem nyüzsgő város, az építés lendülete és annak a rendkívül széles körű tevékenységnek a lehetősége, amelyet a könyvtári munka megalapozása, a hálózat kialakítása jelentett ebben az időszakban, hiszen fel kellett ébreszteni álmukból a vidéki falusi könyvtárakat is. Egyszóval: tetszetek a könyvtárteremtés kínálózó feladatai. Csak Sztálinvárosban huszonnégyezer kötet könyv várt rám: a fele leltározott, a másik fele leltározatlan, mindez összekeveredve, raktári rend, nyilvántartások, katalógus nélkül. Az első pillanatban látszott, micsoda méretű munkára van szükség. Két fő feladatot láttam magam előtt: az állomány rendbetételével, a lehetőségekhez mérten tervszerű gyarapításával és feltárással az akkori normáknak megfelelő szintre hozom a városi könyvtárat, valamint minél több falusi könyvtárban önálló helyiség szerzésével megteremttem a rendszeres működés alapjait. Első tevékenységem egyébként a városi fiókkönyvtári hálózat előzményének is tekinthető szállásköri letéti könyvtárak létrehozása volt: hét helyen, néhány száz kötetes — ma úgy mondanánk — törzsanyag-állománnyal. Ezekben a letétekben, de — különösen idekerülé-

sem előtt, 1950 és 1953 között — a városi könyvtárban is igen nagyok voltak a veszteségek. Az ország minden részéből idesereglett és gyakran cserélődő városépítők — a gyengén teljesített leszámolási kötelezettség következtében — a kikölcsönzött könyveket sok esetben nem hozták vissza. Csak később, első állományellenőrzésünk során derült ki, hogy majdnem tízezer kötetes hiányt okozott ennek az első időszaknak sokszor minden biztosítékot, nyilvántartást nélkülöző könyvkölcsönzése...

Persze nemcsak a mi munkánkban, de az élet más területein is hasonlóan kialakulatlan, átmeneti, mozgásban levő volt minden. Például 1953-ban még csak kevesen jutottak igazi lakáshoz, s magam is, miután ideköltöztem, munkásszálláson laktam. Sokan barakkban, én lakóházban. Elelmezésünk, ellátásunk az akkori viszonyok között nagyon jó volt: napi öt forintért kaptunk reggelit, ebédet és vacsorát, a szálláshelyek pedig ingyenesek voltak. Még 1954-ben sem kellett lakbért fizetnünk fél esztendeig. Nem létezett még az IKV, a szállás gondnokságok házhöz szállították a tüzelőt, szintén ingyen.

Aki olvasni akart, a mi gyűjteményünkön kívül az Építők ekkor már működő könyvtárához is fordulhatott. 1953 szeptemberéig, a Bartók Béla Művelődési Ház megnyitásáig, az 1951-ben felépült Dózsa Filmszínházon kívül három kisebb kultúrház elégítette ki a lakosság kulturális igényeit: a népi táncgyűttesek műsorain kívül gyakran rendeztek bálokat, és ők adtak helyet a szakmai és a politikai oktatásnak is. Már az első időktől kezdve több író, költő megfordult, sőt hosszabb időre le is telepedett a városban. Amikor ide kerültem, *Szécsi Margit* már nem tartózkodott itt, sokat vittem viszont vidékre öreg motorkerékpárommal *Sándor Andrást*: anyagot gyűjtött írásaihoz és előadásokat tartott a községekben. *Kemény Dezső* ma is itt él, *Kalász Márton* a hatvanas évek vége felé költözött el Székesfehérvárra.

— *Mi jellemezte leginkább a könyvtári tevékenységet ebben az első időszakban? Milyen törekvések segítették a kibontakozást?*

— Az előbbieken szoltam a hiányokról. Nos, ugyancsak közrejátszott ebben az a körülmény is — gondolom, nemcsak az akkori Sztálinvárosban —, hogy a *könyvtár nem mint intézmény, hanem mint mozgalom élt a köztudatban, és 1953-ig elsősorban ennek a felfogásnak megfelelően kellett dolgoznia. A könyvtár kivonult csaknem minden politikai, társadalmi rendezvényre — még a szülők iskolájának tanévzáró ünnepségére is — az alkalomhoz illő témájú könyv-*

kiállítással. A kölcsönzés fő szinterei ezek az egyedi rendezvények voltak, és csak másodlagos szerepet játszott a nyitvatartási időben egyénileg felkereshető könyvtár, a teljes állományával. Akkoriban senki sem kérte számon, milyen szintűek a könyvtár szolgáltatásai, vannak-e katalógusok, az volt a lényeg, hogy a tömegek közé vigyük a könyvet, ezt kellett teljesíteni. A dolgozók érdeklődéssel vették kezükbe — sokan talán életükben először — az így ajánlott olvasmányokat, és csodálkoztak, amikor kérdéseikre közöltük, hogy ezeket bizony vissza is kell majd hozni...

Nem vitatom a könyvtári munka mozgalmi jellegét, szükségességét egy adott helyzetben és időpontban, de tudvalevően lényegesebb az ismereteket feltáró jellege. A felmerülő igények alapján döbbsentem rá, hogy a könyvtári munkában elsősorban nem a mozgalmi módszerekkel juthatunk értékes eredményekhez, hanem az igények és szükségletek lehető legteljesebb kielégítésével. A gyorsan növekvő városban egyre sürgetőbb feladatként jelentkezett a vezetők és a munkástömegek politikai és szakmai képzése; az újonnan létesült üzemek szakembereinek nap mint nap műszaki problémákkal kellett szembenéznük. Emlékszem, a Vasmű egyik mérnöke, aki a kohó automatizálását tervező csoportot vezette, 1954-ben modern szakirodalomért fordult hozzánk. Ma is valószínűtlennek tűnő, rövid idő alatt teljesítettük a kérését könyvtárközi kölcsönzéssel — az Országos Műszaki Könyvtár állományából és Angliából. Később, amikor a csoport több tagjával eljött megköszönni a szolgáltatást, elmondták: gyors segítségünk nélkül nem sokra jutottak volna... Említhetem a Vasmű egy másik mérnökét, az újításairól ismert, ma kutatócsoportot vezető *Takács Istvánt*, aki könyvtárunk rendszeres használatával oldott meg egy sereg műszaki problémát. Az ő példájuk, mint sok más, hasonló eset, nem volt véletlen: akkori, mindössze hét-nyolcezer kötetes műszaki állományunk jól feltárt, valóban korszerű, modern irodalmat tartalmazott; a szakemberek ezért inkább bennünket kerestek fel, mint saját műszaki könyvtárukat. Vagy beszéljek arról, hány szakmunkást segítettünk sikeresen vizsgáznia? Senkit nem engedtünk el kérésének teljesítése nélkül, még ha teljes mértékben, azonnal nem is kerülhetett rá sor. A tapasztaltak alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a *könyvtár az igényeket viszonylag alacsony szinten képes felkelteni, ám igen magas fokon tudja kielégíteni. Ezért olyan könyvtári szervezetet kell létrehoznunk, amely a valós szükségletek alapjánól ténylegesen jelent-*

kező igények kielégítésére készül fel minden tekintetben, s ezt egészíti ki a szükségletek irányába mutató igénykeléssel. A későbbiekben beigazolódott ennek a kezdeti, megalapozó súlyponteltolódásnak a helyessége; néhány év leforgása alatt könyvtárunk tekintélyre tett szert a városban. Először a meghatározott igénnyel jelentkező vezetők, műszakiak, munkások és tanulók kéréseit igyekeztünk maradéktalanul teljesíteni, s ez persze, nem csupán az állomány kérdése... Amikor először felmerült a terv, hogy a Papíripari Vállalat gyárat létesít Dunaújvárosban, gyűjtőkörünket azonnal bővítettük a várható érdeklődésnek megfelelően, és amire a gyár felépült, számottevő mennyiségű és jó összetételű szakirodalommal rendelkezünk. Kezdetől fogva a körültekintő, erőteljes gyarapításra és a gyors, jól eligazító feltárássra fordítottam a legtöbb figyelmet; megvalósítottuk az elegendő, rendszeres nyitvatartást, s ezek után már csak az igények teljesíthetőségét kellett — nem általában, hanem nagyon is szelektíven! — propagálnunk. Azt hiszem, ezek segítettek elő a kibontakozást Dunaújvárosban, hogy a kérdés második részére is válaszoljak.

— *Mindezek ellenére a fejlődés mégsem volt töretlen...*

— Sajnos, valóban nem. Különös módon éppen egy funkcióbővülés, a járási szerep kör átvétele okozott több mint hat éven át tartó visszaesést a *József Attila Városi Könyvtár* fejlődésében. Az történt ugyanis, hogy a helyi tevékenységet is folytató, járási könyvtárrá átminősített intézményt ettől kezdve nem a városi, hanem a járási tanács tartotta fenn, s az 1952-ben még 80 ezer forintos könyvbeszerzési keret 1953 júniusától 14 ezerre csappant. Kibővült tehát a feladatok köre, a működés anyagi feltételei viszont szűkösebbek lettek. A városi tanács úgy vélekedett, hogy elegendő a területi feladatokat is ellátó szakszervezeti könyvtár, a járási tanács pedig nem tudott a könyvtárra többet költeni. Ebben a lehetetlen helyzetben, hogy el ne veszítsük olvasóinkat, kétségbeesett gyűjtőakciókba fogtunk: társadalmi segítőkkel felkutattuk a magánlakásokon elfekvő, főleg szépirodalmi műveket, és erős válogatással a könyvtár állományába vettük őket. Volt olyan akció, amely csaknem 2500 kötetet gyarapította állományunkat. Még megvan archívumunkban az az 1954-ben készült fotó, amely egy ilyen gyűjtés lezárásáról készült: a *Vasvári Pál Általános Iskola* úttörői ünnepi díszben, csapatászlóval adják át kosarakban az általuk összeszedett könyveket... Ám nemcsak a könyvbeszerzés, de a felszereltség, a személyi ellátottság tekinté-

ben is rendkívül mostoha volt ez az 1960-ig terjedő időszak, amikor is újra a városi tanács vette át könyvtárunk fenntartását. Ettől kezdve gyorsan javultak a működés feltételei, 1970-ben pedig jobb elhelyezést is kaptunk a városi pártbizottság volt épületében. Ekkor, tizenhat év után költözhetett át a *József Attila Városi-Járási Könyvtár* a három lakásból átalakított, mindössze 210 négyzetméter alapterületű helyiségeiből a csaknem négyszer akkora Lenin téri épületrészbe. Itt jutottam a könyvtárral együtt végre én is „egyenest”, itt lehetett csak igazán, még jobban „rákapcsolni”. Négy egész esztendőnk sem volt az új helyen — itt nyertük el a „Kiváló Könyvtár” címet —, aztán következett az összevonás: 1974 őszén a Dunai Vasmű Vörösmarty Könyvtárának és a József Attila Városi-Járási Könyvtárának az egyesítésével megnyílt a közös fenntartású, szakszervezeti működetésű *Munkásművelődési Központ Könyvtára*.

— *Mit jelentett a város könyvtárügye számára ez a változás?*

— Immár négy és fél éves működés tapasztalatait összegezhetem: összehasonlíthatatlanul jobb tárgyi, anyagi és személyi feltételek teremtett az erők egyesítése. Illusztrálásként néhány fontosabb adat: a majd négymillió forintos költségvetésből gazdálkodó, 2641 négyzetméter alapterületű központi könyvtár — az irányítása alá tartozó üzemi, szakmaközi letéti és városi fiókkönyvtárakkal együtt — több mint 200 ezer kötetes állományából 18 ezer olvasónak csaknem 400 ezer kötetet kölcsönzött az elmúlt év során. A lakosság mintegy 30 százaléka könyvtári olvasó; a központi könyvtárban 32, a fiókokban 5 főfoglalkozású könyvtáros látja el a teendőket. Mind ezt tekintve az előrelépés kétségtelen, ma Dunaújváros legalábbis *egyike* a könyvtári szempontból legjobban ellátott városoknak. Megjegyzem még, hogy a komplex művelődési intézmény részeként létrehozott „A”-típusú könyvtár a maga nemében — méreteit, a közös fenntartást, a működtetést és igazgatást együtt tekintve — azt hiszem, egyedül álló az országban, így a belső szervezeti felállás, ügyrend kialakítását nem segíthette mintaként használható, már bevált példa. Amit vitatni lehet az ilyen nagyszámú könyvtár irányításában, az egyedül a könyvtárigazgató jogkörének elégséges vagy nem elegendő volta.

— *Visszatérve ismét a múltra: még nem esett szó a falusi könyvtárak fejlődéséről, a hálózati alközpont sok-sok energiát igénylő járási, területi tevékenységéről.*

— Csakugyan, nagy utat jártunk be a községek könyvtári ellátásának fejleszté-

seben is, noha itt nem számolhatok be a dunaújvárosihoz hasonlítható, reprezentatív létesítményekről. 1954-ben mindössze két községünkben sikerült önálló helyiséget szerezünk a könyvtárnak, függetlenített könyvtárosokkal: *Perkátán* és *Adonyban*. A többi községben, igen rossz elhelyezési körülmények közepette, tiszteletdíjasok dolgoztak; tevékenységükre a rendszertelen kölcsönzés és egyéb esetlegességek voltak jellemzők. Első sikerem a területen: a folyamatos nyitvatartás bevezetése. A további erőfeszítéseim arra irányultak, hogy a tizenöt nagy lélekszámú község könyvtárainak állományfejlesztésére a járási könyvtár költségvetésében szereplő döb-benetenesen kevés: ötezer forintot valahogy megsokszorozzuk, azaz kiegészítsük a községek helyi erőforrásaiból. *Csaplár Józsi* bácsival, a járási tanács pénzügyi csoportjának vezetőjével készítettük el a községi könyvtárak első költségvetési javaslatait, jóval a helyi tanácsi kezelésbe adás, 1958 előtt. Elértük, hogy a községfejlesztési alapból tekintélyes támogatásban részesült minden falusi könyvtár — országos összehasonlításban is kiemelkedő mértékben!

A nagy lendületet vett állománygyarapítás nyomán a könyvtárak sorra nőtték ki szűkös, nyomorúságos helyiségeiket; mindenütt tágasabb és csinosabb otthonokba költöztek — a tanácsi kezelésbe adást követően már több hullámban is.

Az ötvenes évektől kezdve több alkalommal is indítottunk *olvasószerző versenyt* a járásban. Ezek annyira felfuttatták könyvtáraink forgalmát — és felkeltették a tanácsok érdeklődését is —, hogy ezekben az ellátás szempontjából sanyarú években értük el a legmagasabb szám-szerű eredményeket. Negyedévenként *módszertani levelekkel* is segítettük a könyvtárosok munkáját. E levelek hatásosak voltak, mert a bennük közölt értékelések foglalkoztatták, jobb teljesítményekre sarkallták könyvtárosainkat, összehasonlíthaták egymás eredményeit, és az elmaradók igyekeztek utolérni a legjobbakat... A jutalmazásra felhasznált tiszteletdíj-kiegészítés összege a dunaújvárosi járásban évente nagyobb volt, mint maga a tiszteletdíj.

Érdekes, hogy nagy lelkesedéssel dolgozó tiszteletdíjas munkatársaink többsége túlszárnyalta a később helyükbe lépő főfoglalkozásúak működési adatait. Ilyen volt *Perkátán Havrilla János* teljesítménye, aki hét fiókkönyvtárat gondozott a község területén és a környező pusztákon, s volt olyan időszak, amikor az ezret is meghaladta olvasóinak száma... (*Havrilla Jánossal kapcsolatban I. a Könyvtáros 1978. évi 3., 8. és 11. szá-*

mát is. — *A szerk.*) Hasonlóan kimagasló munkát végzett Pusztaszabolcson *Arató Béláné* és fiókkönyvtárosa, *Friedrich Margit*, aki a lakásán kezelt állományból fele annyi olvasót látott el, mint a jelenlegi főfoglalkozású könyvtáros a község egész területén. *Stéfy Mihály* Adonyban tiszteletdíjasként több olvasónak nagyobb számú könyvet kölcsönzött, mint későbbi, függetlenített utódja...

A jelenség oka többrétű: Járásunk mai, akár főfoglalkozású munkaerővel működő könyvtárai is, noha nagyobbak, szebbek a régieknél, több, megváltozott tényező következtében végül mégsem rendelkeznek akkora vonzóerővel, amely helyettesíteni tudná a lelkesen végzett, sikereket hozó, aktívabb tevékenységet. Másrészt a falusi könyvtáraknak még ma sincs olyan, a könyvtárat alapvető szükségleteik kielégítéséért rendszeresen felkereső olvasótáboruk, mint a sokféle szolgáltatást nyújtó, nagyobb városi gyűjteményeknek.

Mindamellettt örömmel tölt el, hogy járásunk — a könyvtárhelyiségek nagysága, állományuk feltártsága és a főfoglalkozású könyvtárosok száma tekintetében — régóta példát mutathatott, és a járá-sok között első volt a megyében.

— *Visszatekintve könyvtárigazgatói tevékenységedre: sikerült-e elérned a magad elé tűzött célokat? Volt-e olyan ter-ved, amit nem valósíthattál meg?*

— A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban tapasztalt elmélyült, rendszeres könyvtári szolgálat mint példakép lebegett előttem nemcsak az első időkben, de a későbbiek során is. Önélégültség nélkül mondhatom: úgy érzem, sikerült elérnem, amit annak idején célként tűztem magam elé. A párt- és tanácsi vezetőkkel kialakított jó munkakapcsolatok révén — legtöbbször maguk is könyvtá-runk rendszeres olvasói voltak! — a lehetőségek határáig előteremtettük a könyvtárak fejlesztésének anyagi feltételeit, a városban és a járásban egyaránt. Erős városi fiókhálózatot hoztunk létre — ezért kaptam meg 1972-ben a dunaújvárosi *Pro Urbe* kitüntetését —, és sikerült községi könyvtárainkat is olyan szintre fejleszteni, hogy példát mutathattak a megyében. A járási eredmények elismeréseként vehettem át két ízben *A szocialista kultúráért* és 1970-ben a *Kiváló Népművelő* kitüntetését. Nem én mondom magunkról: a könyvtári munka sokoldalúságát, a szolgáltatások számát és minőségét tekintve néhány megyei könyvtárat is megelőztünk. Helyismereti gyűjteményünk például huszonkét éves, recenziókatalógusunk huszonegy éves múltra tekinthet vissza. S ami-

re büszke vagyok; három alkalommal irányíthattam a városi-járási könyvtár költözését egyre tágasabb helyiségekbe, elkészíthettem a Lenin téri könyvtárépület funkcionális tervét; végül a Munkásművelődési Központ Könyvtárának tervezésébe és jelenlegi működésének kialakításába is bekapcsolódhattam. Az egykori, 1950 őszén felállított fabódétól — mert ez volt a városban a közkönyvtári kölcsönzés kezdete — a mai Munkásművelődési Központ Könyvtáráig egy óriási ívű korszak cselekvő részese lehettem: nem kívánhatnék ennél többet, nem hiszem, hogy még sok nemzedék mondhat magáénak ekkora élményt! S mindebben az én érdemem...? Milyen neveléses a mesebeli légy hivalkodása, miközben a lovak között ül a kocsirúdon, és azt mondja: ő húzza a kocsit...! Nélkülöm is bekövetkeztek volna a változások. Szerencsés voltam, hogy felette sem — akikkel sokszor közvetlenül is érzékeltettem a könyvtárfejlesztés szükségességét — mind hatékonyabban támogatták, megbecsülték munkámat. Végül 1976-ban a Fejér megyei Tanács által alapított *Velinszky László Közművelődési Díjjal* tüntettek ki.

S hogy a kérdés második felére is vá-

laszoljak: nem sikerült munkatársaim közül igazi, jó utódot nevelnem — talán ez az egyetlen, nagy csalódásom.

— *Befejezésül: harminc év tapasztalatai alapján mit tanácsolsz a mai fiatal, pályakezdő könyvtárosoknak?*

— Csak akkor érezhetik jól magukat, ha hivatásuknak tekintik a pályát. Szeressen nekik minden tájékoztatás örömet, nemes izgalmat adó élményt, ne vesítsék el túl korán a türelmüket. Hinniük kell abban, hogy egy-egy jó könyv elolvasása sokszor teljesen meg tudja változtatni az ember életszemléletét, erkölcsi felfogását, magatartását. Arra gondolok, hogy a kellő pillanatban olvasott nagy mű kataritikus, megrázó hatása a „változtasd meg életedet” belső parancsában nyilvánul meg. Lehet, hogy ez első sorban a konfliktushelyzetekre vonatkozik, a nagy választások és döntések időszakaira. De gondoljuk csak meg: az ember élete tele van konfliktusokkal... *Mátrai László* akadémikus szavait idézem: „Az emberi életpályán a könyvek, az olvasmányok jelentős mérföldkövek, melyeknek számán vagy hiányán leolvasható az egyén sorsának minden nehézsége vagy szépsége.”

Neményi László

VISSZHANG

Változó olvasói szokások — változatlan könyvtár?

Az elmúlt hónapokban a *Könyvtáros*-ban többször olvashattunk a közművelődési könyvtárak egyre sokrétűbbé váló feladatairól. Például *Janó János* igen helyesen állapítja meg, hogy „ha a könyvtárak nem tudnak majd lényegesen többet nyújtani, mint a könyvkereskedelem, számolniuk kell a számszerű eredmények csökkenésével”. (Könyvtáros, 1979/5.) Az általa és más szerzők által is említett többletfeladatok teljesítése — úgy tűnik — sokszor a kedvezőtlen külső körülmények, tárgyi nehézségek miatt marad el. Ebben van ugyan igazság, mégis bátran állíthatjuk, hogy még a kisebb közművelődési könyvtárakban is van lehetőség új dolgok bevezetésére, amelyekkel többet, színvonalasabbat nyújthatunk olvasóinknak. Írásunkban a gyakorló könyvtáros szemszögéből vizsgáljuk, mik a feladataink, mit tudunk tenni, és hol tartunk ma.

Ahogy az emberek életmódjában, úgy ennek nyomán az olvasási szokásokban is változások történnek. Ezt azok a közművelődési könyvtárosok érzékelhetik leginkább, akik hosszabb időt töltöttek el a pályán. Öt-tíz éve még egy-egy ün-

nep előtt sorban álltak az olvasók a kölcsönzőpultnál könyvekért. Ma ünnepek előtt üres a könyvtár, mivel az élet felgyorsult, az anyagi lehetőségek jobbak, mint régebben, s így az olvasás a szabad idő hasznos (vagy haszontalan) eltöltésének csak egy része. Kevesek — és főleg az idősebbek — azok, akiknek még ma is a rendszeres olvasás a legfontosabb szórakozásuk, időtöltésük.

Ma már egyre természetesebb, hogy az iskolai és a gyermekkönyvtárosok megtanítják olvasóikat a könyvtár és a könyvtári segédeszközök használatára. Ennek hatása fiatal könyvtárlátogatóinkon olykor már érződik, de talán nem járok messze az igazságtól, ha azt állítom, hogy többnyire csak ez érződik. Ma a tanulók főként akkor keresik fel a könyvtárat, ha olyan feladatot kapnak a pedagógustól, amit itt sokkal könnyebben tudnak megoldani. A következő feladatmegoldásig az esetek többségében szüneteltetik kölcsönzésüket.

Valami olyan folyamat zajlik le körülöttünk, hogy a felnövekvő nemzedék nagy része nem talál örömet az olvasás-

ban. Ezt azért merem állítani, mert tudom, ha rájönne az olvasás „ízére”, akkor a sokfélesége folytán megrövidült szabad idejének egy részét minden bizonnyal rendszeres olvasásra fordítaná.

Mit tehet a közművelődési könyvtár, hogy az új helyzethez alkalmazkodva, mégis megpróbálja a jelentkező új igényeket kielégíteni? Hogyan teheti fontossá magát az egyén és a társadalom számára? Miként válhat rendszeres könyvtárba járóvá a betévedt olvasó?

Először is talán a *könyvtárosi etikáról*, s ezen belül a könyvtárosok kötelességéről kellene beszélünk, de ezt a „beszélgetést” már a főiskolákon, egyetemeken kellene elkezdeni. Sokszor találkozik a könyvtáros panaszokkal, egy-egy feladatot megoldani nem tudó olvasóval, aki könyvtárról könyvtárra jár, mert itt is, ott is elutasító választ kapott.

Egyre inkább a könyvtáros tudatába kell vésődnie annak, hogy bizonyos kérdésekre a feleletet neki kell megadnia, mert az olvasó elvész a könyvek rengetegében. Ez nem szívesség, ez a könyvtáros kötelessége! Akinek nem okoz munkájában örömet, kielégülést, hogy olvasóinak mindennemű kérdésére készségesen, udvariasan és jól válaszol, az a könyvtáros működési területei közül ne a közművelődésit válassza.

Vizsgaidőszakban naponta csöng a telefon egy-egy keresett, de éppen kint levő könyvért. Am a könyvtárak ritkán hívják fel az érdeklődő figyelmét arra, hogy a könyvtáros a művet *könyvtárközi kölcsönzéssel* is megszerezheti. A könyvtárközi kölcsönzés csak akkor hasznos, ha az olvasó is tud róla. Ebben az esetben viszont teljesen mindegy, hol iratkozik be a könyvtárba, az a fontos, hogy az olvasó a legrövidebb idő alatt kapja meg a keresett művet.

A közművelődési könyvtár kulturális szolgáltatásai a köztudatban még nem magától értetődőek. Ezek tudatosítása hosszú folyamat, amely csak akkor kezdődik el, ha az első lépéseket a könyvtár teszi meg. Mire gondolkod itt? Ma még a kérdéseikre választ keresők a legritkább esetben fordulnak *elsőként* a könyvtárhoz. Az esetek többségében véletlenül vagy mások ajánlására érkeznek el hozzánk.

Minden olyan szolgáltatást szorgalmazni kell, ami könyvvel, vagy az emberek tájékoztatásával kapcsolatos. Ilyen szolgáltatás például az *irodalomkutatás*, melyet több könyvtár készít, s amelyre fel kell hívni a szakdolgozatot írók figyelmét. Ilyen szolgáltatás a *szombaton és vasárnap nyitva tartó olvasóterem*, ami magától értetődővé teszi a szabad időben a folyóiratok, kézikönyvek rend-

szeres olvasását. Jelentősége van a könyvtárakban hallgatható *nyelvtanleckéknek, lemezeknek, a diaképek, lemezek kölcsönzésének* stb. A könyvtár teremtesse meg a lehetőséget az olvasói rétegekkel való foglalkozásra. Legyen *művelődési kör* a fiataloknak, ha a környék művelődési intézményekben szegény, de ugyanakkor, ahol mód van rá, *szállítsa házhoz a könyveket* az idős, járóképtelen olvasóinak. Jusson eszébe a könyvtárnak más könyvtárak valamelyik fontos, értékes szolgáltatása, ha olvasójának éppen arra van szüksége. A megfelelő odaírányítás, és nem az elutasítás a tenni-való, ha a közművelődési könyvtár apparátusa nem elég a válaszádsra. Ilyen esetekben azonban a társintézményeknek, tudományos könyvtáraknak is segítőkésznek kell lenniük. Remélhetőleg a múlté az afféle magatartás, hogy a tudományos könyvtár tájékoztató könyvtárosa, a munkaidő közelgő végére hivatkozva, nem ad választ az érdeklődő kérdésére. Legyen minden olvasóteremben MÁV- és MÁVAUT-*menetrend*, és erről feltűnő helyen tájékoztassák az odajárókat. Erje el a közművelődési könyvtár azt, hogy ne a posta különleges tudakozóját hívják fel egy-egy kérdés megválaszolására, hanem a könyvtárakat. Ehhez azonban egyebek között többféle kiégszítő katalógus is szükséges.

Lassan már közhely, hogy a Fővárosi Szabó Ervin kerületi könyvtárak részei kerületük közművelődésének. Miért volna idegen munkájuktól, tevékenységüktől, hogy egy-egy művelődési vagy bármilyen téma feldolgozásakor a kerületi pártbizottság vagy a kerületi tanács rendelkezésére álljanak a megfelelő irodalom összeállításával? Ez a tevékenység még korántsem általános, de sajnos, a kerületi intézmények, szervek sem tartanak rendszert igényt az ilyen jelle- gű szolgáltatásainkra.

Az olvasási szokásokkal együtt kell változnia a közművelődési könyvtárnak is. Többszínűvé, többarcúvá kell válnia. Nem vészharangot kell kongatni, hogy csökkent az olvasók, a kölcsönzők száma, kisebb a forgalom. Másképpen kell dolgozni. Ez a „más” nem mindig mérhető számokkal, de valamit bizonyosan eredményez abban a törekvésben, hogy rendszeres könyvtárhasználóvá és esetleg rendszeres olvasóvá szoktassunk fiatalokat, idősebbeket egyaránt. Ezt a csodálatosan szép munkát csak szolgálatkész, nyitott szellemű könyvtárakkal és könyvtárosokkal lehet elvégezni!

Forgács Tiborné,

a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

44. sz. kerületi könyvtárának vezetője

Általános iskolai könyvtárak központi ellátása

A Győri Megyei Városi Tanács V. B. művelődésügyi osztálya 1977-ben megvizsgálta az általános iskolák könyvtárainak helyzetét. A vizsgálat megállapította, hogy az általános iskolai könyvtárak helyzete rossz, kevés iskola rendelkezik önálló könyvtárhelyiséggel, és a könyvállomány mennyisége, valamint összetétele sem megfelelő. Ezért az általános iskolák könyvtári helyzetének megjavítására a művelődésügyi osztály 13 922/1977. VIII. számú leiratában a *városi könyvtárközi bizottság javaslatára* kimondta, hogy 1978. január 1-től be kell vezetni a központi könyvellátást.

Az új feladatot az erre a célra létrehozott *iskolai könyvtári központ végzi*, amely a városi könyvtár szervezetén belül, annak külön részlegeként működik, kísérleti jelleggel. Működésének anyagi fedezetét a költségvetésben „Közművelődési könyvtárak” címen előirányzott pénzeszközök adják, ezek terhére a kötelezettségek vállalása a városi könyvtár igazgatójának feladata. Az iskolai könyvtári központ az 1978. évre könyvbeszerzésre előirányzott 150 000 Ft erejéig szerződést kötött a Könyvtárellátóval.

A megrendelt könyvekből a művelődésügyi osztály által kijelölt tíz általános iskola részesül. Az iskolák és a központ között olyan együttműködési megállapodás született, amely mind az iskolai könyvtári központ, mind az iskola kötelezettségeit tartalmazza. Az együttműködési megállapodás értelmében a központ vállalja, hogy az iskolai könyvtárak részére 1978. január 1-től egy-egy példányban eljuttatja azokat a könyveket, amelyeket az *Új Könyvek* állománygyarapítási tanácsadó „i” (az általános iskolai könyvtárak részére kötelező) jelzéssel lát el. Az iskolai könyvtári központ a könyvtárellátó által szállított könyveket feldolgozva, leltározva, katalóguskartonokkal ellátva bocsátja az iskolai könyvtárak rendelkezésére. A könyvek beszerzésével, állománybavételével, nyilvántartásával kapcsolatban teendőket a városi könyvtár munkatársa végzi. A könyvek szállításáról is az iskolai könyvtári központ gondoskodik, igénybe véve a megyei könyvtár művelődési autóját. A könyvek az iskolai könyvtári központ állományába kerülnek, az iskola azokat letétként veszi át és vállalja megőrzésüket, továbbá azt, hogy a kapott könyveket megfelelően tárolja, a tanulóknak kölcsönzi és gondoskodik az állomány védelméről, valamint az esetleges hiányok megtérítéséről.

A központ az állományába került könyvekről a következő állomány-nyilvántartásokat készíti el: tételes címleltári, összesített csoportos leltári, továbbá cédularendszerű raktári, valamint ugyanilyen rendszerű, iskolánkénti letéti nyilvántartás.

Az 1978-as kísérleti év tapasztalatai szerint az iskolai könyvtári állományának ilyen módon való gyarapítása eredményes, ezért az iskolai könyvtári központ — a városi művelődésügyi osztály jóváhagyásával — működését újabb általános iskolák könyvtárára terjesztette ki.

Az iskolai könyvtári központ a város új lakónegyedében átadott Konini úti Általános Iskola könyvtárát is bevonta hálózatába. E könyvtárát a külön erre a célra kapott pénzügyi keretből a központ látta el könyvtári berendezésekkel: Merabona könyvállványokkal, kölcsönzőpulttal, katalógusszekrényvel és hangos-képes eszközökkel, s már elkezdte gyűjteni a most épülő Kun Béla lakótelep leendő iskolájának könyvtári állományát is. Az 1979. évre könyvbeszerzésre előirányzott összeg 120 000 Ft. Ezt az iskolai könyvtári központ a Könyvtárellátónál szerződésben lekötötte, és a könyvbeszerzést is az előző évihez hasonló módon végzi.

Az 1979. III. negyedév végén az összesített csoportos leltári nyilvántartás szerint 6650 kötet könyv állt az általános iskolai könyvtárak rendelkezésére. A fejlesztési elképzelés szerint az iskolai könyvtári központ öt éven belül valamennyi győri általános iskolára kiterjeszti majd a könyvellátást.

Lakics Hilda,
a Győri Városi Könyvtár
munkatársa

A Magyar Szabványügyi Hivatal közlése szerint az MSZ 3424/1 „Bibliográfiai leírás. Könyvek” c. szabvány hatálybalépésének időpontja 1982. január 1.

Egy bányász letéti hálózat munkája

A SZOT titkárság 1973. július 13-i határozatának megfelelően a dorogi művelődési központ könyvtára letéti könyvtárhálózatot szervezett a *Dorogi Szénbányák Vállalat* üzemeiben. Jelenleg tizenegy egység tartozik a hálózatba.

Az érdekelt üzemekben és más részlegekben 1978 végén 4722 dolgozóra terjedt ki a könyvtárak ellátó tevékenysége; a letéti könyvtárak 4126 kötet könyvvel rendelkeztek. Az elmúlt évben 1073-an léptek be az olvasók táborába, közülük 573 szocialista brigádtag volt. Az olvasók 3573 alkalommal keresték fel a letéti könyvtárakat, s 8522 könyvet kölcsönöztek. Igaz, egy-egy olvasóra alig több mint nyolckötetes forgalom jutott, azonban számos kölcsönzött művet a családtagok, a barátok is elolvastak.

A könyvtárosokról elmondható, hogy egyre inkább igyekeznek a dolgozók igen változatos olvasmányigényét megismerni, illetve kielégíteni, sőt érdeklődésük kiszélesítésére is törekednek. Számos esetben megszerzik a politikai oktatásban résztvevők számára a szükséges társadalomtudományi szakkönyveket, másoknak pedig felkutatják az üzemi munkájukhoz nélkülözhetetlen műszaki irodalmat.

Az olvasói igények maradéktalan kielégítése érdekében gyakran veszik igénybe a könyvtárközi kölcsönzés adta lehetőségeket.

Egyik letétünk — a Tervező Iroda — könyvtárosa az elmúlt évben a szovjet, illetve az orosz irodalom népszerűsítésében kiemelkedő munkát végzett. A „Kell a jó könyv” című olvasópályázaton elért jó eredményeiért pénzzalomban is részesült. Ezen kívül sok segítséget nyújtott az említett mozgalom megyei vetélkedőjén résztvevőknek azzal, hogy előteremtette részükre a szükséges irodalmat.

A helyi szakszervezeti bizottságok messzemenően támogatják a letéti könyvtárak munkáját és a gyakorlatban is segítik tevékenységüket, például a megfelelő könyvtáros kiválasztásában, a szükséges könyvszekrények beszerzésében, részt vállalnak az olvasótoborzásban, a könyvtár- és az irodalompropaganda kiszélesítésében, a rendezvények sikeres megszervezésében is. Az elmúlt évben a *Dorogi Bányáüzem* pártszervezete is segítette az olvasók szervezését. Az üzemek párt- és gazdasági vezetői érdeklődnek a könyvtárak munkája iránt, mert azokat az önképzés fontos üzemi bázisának tekintik.

Az elmúlt esztendőben egy alkalommal a letéti könyvtárosoknak szakmai megbeszélést szerveztünk, ahol sört kerítettünk az állomány megfelelő raktározásának, továbbá a beiratkozási és a munkanapló naprakész vezetésének gyakorlati bemutatására. A könyvtár- és irodalompropaganda kiszélesítése, az üzemek előtt álló feladatoknak a sajátos, könyvtári eszközökkel való segítése és más gyakorlati kérdések szintén szóba kerültek. A letéti könyvtárosok úgy vélték, szükséges a jövőben is tartanunk ilyen összejövetelt.

A letéti könyvtárosok az immár hagyományos és az üzemi vezetők által is hasznosnak mondott irodalomnépszerűsítő rendezvények, kiállítások szervezésébe is bekapcsolódnak. A rendezvényeken kiállított műveket gyakran a helyszínen kikölcsönözik az olvasók. Emellett szorgalmazzák a helyi könyvvásár megrendezését is.

A letéti könyvtárosok szerint az olvasói igények jobb kielégítését nagyban elősegíti az a lehetőség, hogy évente egy alkalommal maguk válogathatják ki a *Könyvtárellátónál* az új könyveket könyvtáruk számára. Ez a módszer igen előnyösen befolyásolta például a szakirodalom iránti érdeklődés megnövekedését.

A kölcsönzési idő hetenként két alkalommal a műszakváltáskor 2—2 óra — hivatalosan. Gyakorlatilag majd minden nap van kölcsönzés. (A Bányagépgyárban a dolgozók kérésére a fizetési napokon reggel 6-tól 8 óráig is bevezették a kölcsönzést.)

A legtöbb letéti könyvtár ma már megfelelő létszámú segítőhálózattal rendelkezik, amelyeknek tagjai között sok a szocialista brigádtag.

1978-ban a *Bányagépgyár* és a Tervező Iroda szakszervezeti bizottsága megtárgyalta a helyi letéti könyvtár munkáját és meghatározta a további fejlesztés fő irányát. Megállapította, hogy a könyvtár jól segítette az üzemi munkásság — különösen a szocialista brigádok — politikai, szakmai és általános műveltségének fejlesztését, éppen ezért szolgáltatásait népszerűsíteni kell a taggyűléseken, a brigádértelkezleteken és más megbeszélések alkalmával.

Bónus István

a dorogi művelődési központ könyvtárának vezetője

Hagyományápolás egy községi könyvtárban

Az új, korszerűen berendezett Hajdúhadházi Nagyközségi Könyvtár már megnyitása, 1973 nyara óta alapfeladatának tekinti a haladó hagyományok ápolását. Itt tevékenykedik a fiatalokat és a helyi értelmiséget mozgató *irodalmi-honismereti klub* is, amely többek között kezdeményezője volt a *Szülőföldem, a Hajdúság, Szülőföldem, Hajdúhadház, Akiket elfeledtünk, Nagy magyar tudósok, Erdélyi Helikon* nevű rendezvénysorozatoknak, valamint a *Földi János irodalmi napoknak*. Földi János nevét 1976 májusában, az ünnepi könyvhét megyei megnyitójának keretében vette fel a könyvtár. Ez már kötelezte is az intézményt a helyi hagyományok ápolására, terjesztésére, megőrzésére, tudatosítására. Az elhangzott előadások közül érdemes kiemelni *A Hajdúság népművészete, a Kik voltak a vákáncsosok?, A régi Hadház* című előadást, a kiállítások közül pedig a népművészeti napok keretében megrendezett, *Makrai László* bődíszműves munkáit bemutató összeállítást. De a munkásmozgalmi hagyományok ápolásáról sem feledkeztünk meg. E téren olyan kezdeményezéseink voltak, mint a *Hajdúsági munkásmozgalmi napok* 1977 rendezvényei (*Vadász Ferenc, Hollós Ervin* előadásai, rendhagyó munkásmozgalmi órák), valamint 1977 májusában a *Kell a szovjet irodalom* pályázat meghirdetése.

Szolgáltatásaink bővítésekor sem hagytuk figyelmen kívül a könyvtár sajátos jellegét. Ez elsősorban a feltáró munkában jelentkezett. 1977-ben készült el a helyismereti gyűjtemény katalógusa. A beszerzést a megyei könyvtár módszertani útmutatásai alapján végeztük. Az olvasók *könyvtárunkban tanulmányozhatják a megye munkásmozgalmi kiadványainak katalógusát is*. E tájékoztatás nagy segítségére van azoknak, akik az előadás-sorozatok után helyismereti műveket kívánnak kölcsönözni.

Az olvasószolgálati munkát is tartalmasabbá tettük azzal, hogy felméréseket, olvasási vizsgálatokat végeztünk az említett rendezvények témáihoz kapcsolódó művekről. (A szovjet alkotások, a munkásmozgalmi, illetve a helytörténeti művek olvasottságának állandó figyelése, mérése stb.) Ehhez kapcsolódtak az állandó jellegű dokumentum-kiállítások. (*Földi János-, Tóth József-, Ortutay Gyula*-emlékkiállítás, a *Hadház régi házai* fotókiállítás). Szerepet vállaltunk a dokumentumok, visszaemlékezések megőrzésében is. Például a Tóth József magyar internacionalistáról készült visszaemlékezést hangszalag őrzi, csakúgy, mint Ortutay Gyula előadását s a hadházi veteránok visszaemlékezéseit is. A zenei részleg kialakításával pedig itt kezdődtek meg az *Énekeljünk politikai dalokat* elnevezésű akció rendezvényei. 1979 márciusában jelent meg a *Földi János-emlékkönyv*, ekkor rendeztük meg az Ortutay Gyula-emléknapokat. A megnyitón vendégünk volt a nagy tudós özvegye, *Ortutay Zsuzsa* is. A munkásmozgalmi napok sorozatot 1978 őszén neves előadók részvételével újra megrendeztük.

A haladó hagyományok ápolásában továbbra is a folyamatosságra törekszünk. 1979 őszén megrendeztük a *Csehszlovákiai magyar kultúra* napjait, vendégünk volt *Tóth László* költő, *Bagócsi Imre* színművész, *Kopócs Tibor* grafikusművész.

Ezeket a rendezvényeket a könyvtár természetesen a nagyközség társadalmi-gazdasági szerveivel, kulturális intézményeivel közösen szervezte, illetve szervezi.

Nagy Lajos
a Hajdúhadházi Földi János
Nagyközségi Könyvtár vezetője

Integrációs tervek a városkörnyéki községekben

Megyénkben, Csongrádban 13 településnek van 1000-nél kevesebb lakosa. Valamennyi a most befejeződő ötödik ötéves tervciklusban lett városkörnyéki, úgy, hogy részben a városok, részben — közvetlen vagy közvetett módon — egyes székelyközségek vonzáskörébe került. Ám. könyvtári szerkezetük — és egyáltalán: kulturális, közművelődési szerkezetük — széttagoaltsága megmaradt. Az erők és eszközök szétforgácsoltsága feszítő, noha a hálózatokban a település-szerkezetet követő változások is történtek a közművelődési intézmények — köztük a tanácsi könyvtárak, klubkönyvtárak és könyvtárklubok — területén. Mindebből kiindulva, az intézményhálózatok és az intézmények együttműködése, az erők és eszközök teljesebb felhasználása, az intézményi működés megjavítása és nem utolsósorban a lakosság jobb könyvvéltása érdekében, *egyik* lehetőségként kínálkozik némelyik kis településen (a városkörnyéki községekben) az *iskolai és a községi könyvtár összevonása*.

Mi azt ajánljuk a tanácsoknak, hogy — egyelőre kísérletként — ott, ahol a 14 éven aluli olvasók aránya a legmagasabb, s a tárgyi és a személyi feltételek is jók, egyesítsék a lakóterület iskolai és községi (tanácsi) könyvtárát. Így az első ütemben sor kerülhetne ennek végrehajtására az említett 13 település közül például *Magyar-tészen* (ahol a 14 éven aluli olvasók aránya a tanácsi könyvtárban 63,5 százalék), *Nagytokén* (ahol ez 56,9 százalék) és *Árpádalmán* (ahol ez az arány 52,7 százalék). A végrehajtást megkönnyítheti, hogy az előbbi két település *Szentes* város részévé lett, az utóbbi pedig *Nagyágocs* tagközsége ugyan, de a jövőben valószínűleg *Szentes*hez fog tartozni. Bizonyos idő után leszűrnénk a működési tapasztalatokat, s ezek-től tennénk függővé a további lépéseket. Az eddigi megbeszélések mindenestre kedvezőek.

Azt mindenképpen hangsúlyozni szeretnénk, hogy az iskolai könyvtárak eddig kialakult — s az 5/1978. KM számú rendeletben megerősített — hálózati jellege nem szűnne meg. Ellenkezőleg: az iskolai szakfelügyelő megbízást kapna arra, hogy majd az egyesített könyvtár vezetőjétől számonkérje az iskolai funkciók ellátását. Ugyancsak továbbra is megmaradna az iskolaigazgató felügyeleti jogköre az intézmény felett. A tanács fenntartásában működő intézmény szakmai gondozása az illetékes városi hálózati alközpont feladata.

Csenke László,

a szegedi Somogyi Könyvtár
igazgatóhelyettese

a lapokban olvastuk

Rendezték az olvasók...

„Aki megsemmisít egy jó könyvet, magát az értelmet öli meg!” Milton idézetét olvashatjuk Szombathelyen, a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárban, a földszinti három tárló felett. Alkalmi és rendhagyó kiállítást rendeztek itt a könyvtár munkatársai — a könyvrongálók alkotásaiából...

Szomorú, lehangoló tárlat ez!

A vaskos Filmlexikonból kivágott sztráfotók... A Kultúra Világából a 394—403-as oldalak közötti lapokat valaki magáévá tette..., a biológia aktuális problémáit tárgyaló könyv eredetileg 293 oldalas volt, 170-re apasztotta valaki, más női melleket vágott ki egy színes reprodukcióból... Pedig a könyvtár reprogramfiai szolgálata pár forintért az olvasók rendelkezésére áll! S ott vannak a tintával és ceruzával vastagon aláhúzkodott, széljegyzetekkel ellátott kötetek is. Mellettük a megszívlelendő intelem: „Mielőtt aláhúzásokkal, lapszéli megjegyzésekkel kifejezésre juttatná egyetértő vagy tiltakozó véleményét, gondol-

jon arra, hogy a könyv másokat is érdekel. A könyvek sorsa az olvasó fel-fogásától függ!”

A rongálók nem kímélik a folyóirajtokat, újságokat sem. Az Ekrannak, az Ifjúsági Magazinnak s a Magyar Ifjúságnak rendszeresen letépik az első oldalt, s hiányzik a tárlókból az Orvosi Lexikon, a nemrég vásárolt Karatekönyv is.

A könyvtárosok ismerik a könyvek, könyvtárak kártevőit — ezek közé egyes „olvasók” is besorolhatók. Sajnos. A nagy forgalomban a könyvtáros ritkán veszi észre a könyvcsonkítók tevékenységét, s teremőr nincs. Figyelmeztessen mindenkít a szomorú kiállítás másik idézete: „A világban ki vagytok téve az első jött-ment szeszélyének; egy könyvtárban viszont maga a szellem van alávetve szeszélyeiteknek!”

Eszerint használjuk, és ne rongáljuk a szellem hordozóit! (szakály)

(Vas Népe)

Kitüntetések

A kulturális miniszter augusztus 20. alkalmából az alábbi kitüntéseket adományozta:

A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT

Tudományos és szakkönyvtárak

Bánhegyi Zsolt csoportvezető, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára; *Barna Mihályné* könyvtáros, Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Nyíregyháza; *Barsin József* raktári csoportvezető, OSZK*; *Benkő Attiláné* főkönyvtáros, KMK; *Berlász Piroska* csoportvezető, OSZK; *Brunner Gézané* könyvtáros, Bőr-, Műbőr- és Cipőipari Kutatóintézet; *Dobó István* könyvtáros, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára; *Drégelyi Mihályné* könyvtáros, Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Nyíregyháza; *dr. Fried István* főmunkatárs, OSZK; *Görgei Györgyné* ügyintéző, OSZK; *Havas Katalin* főkönyvtáros, KMK; *Kócs Dezsőné* csoportvezető, MÉM Információs Központ; *dr. Mäder Béláné* osztályvezető-helyettes, a József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára, Szeged; *Mándy Gábor* főkönyvtáros, KMK; *Miklóssy Jánosné* csoportvezető, OSZK; *Nánay Csongor* könyvtáros, Mélyépítő Vállalat; *Pásztor Rezsőné* könyvtáros, OSZK; *dr. Patay Pálné* osztályvezető, OSZK; *Piacsek Antalné* szakalkalmazott, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára; *Pukánszky Béla* csoportvezető, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára, Debrecen; *Sasvári Györgyné* csoportvezető, OMKDK; *Simon Judit* szakreferens, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára; *Szabó Istvánné* főmunkatárs, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára; *Szilágyi Tibor* főmunkatárs, KMK; *Tóth József* műszaki ügyintéző, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára; *dr. Tóth Lajos* osztályvezető, OSZK; *Varga Julianna* főkönyvtáros, Agrártudományi Egyetem, Debrecen; *Várlaki Imréné* könyvtáros, Nyomdaipari Egyesülés; *Vavrincz Veronika* csoportvezető, OSZK; *Vekerdy László* főmunkatárs, a Magyar

Tudományos Akadémia Könyvtára; *Vért Zsuzsanna* osztályvezető-helyettes, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára.

Tanácsai és iskolai könyvtárak

Almási Béla könyvtárvezető, KK Biharnagybajom (Hajdú-Bihar m.); *Bakai Rózsa* részlegvezető, Somogyi Könyvtár, Szeged; *Balázsik Józsefné* könyvtáros, Vörösmarty Mihály MK, Székesfehérvár; *Balogh János* tiszteletdíjas könyvtáros, KK, Mezőszilas (Fejér m.); *Bartók Ilona* könyvtáros, Sylvester János VJK, Sársvár; *Beszinger Erzsébet* könyvtáros, NK-JK, Nagykáta (Pest m.); *Bodnár Józsefné* csoportvezető, MK Eger; *Bogár Imre* főkönyvtáros, MK, Zalaegerszeg; *Cziboly Józsefné* könyvtárvezető, az FSZEK mozgókönyvtára; *Csaba Orsolya* könyvtáros, Vörösmarty Mihály MK, Székesfehérvár; *Csiszár Pálné* könyvtáros, VJK, Lenti; *Csizmazia Istváné* könyvtárvezető, Vas Gereben NK, Enying; *Demeter Sándor* tanár-könyvtáros, 3. sz. Általános Iskola, Leninváros; *Dénes Pálné* csoportvezető-helyettes, Berzsenyi Dániel MK, Szombathely; *Dombóvári László* fiókkönyvtáros, KK Csokonavisonta (Somogy m.); *Dörfler Júlia Judit* könyvtáros, NK, Gyál (Pest m.); *dr. Draspó Lajosné* könyvtáros, NK, Kerepestarcsa (Pest m.); *Emri Lászlóné* könyvtáros, KK, Mikóháza (Borsod-A.-Z. m.); *Fábián Béla* könyvtárigazgató, VJK, Fehérgyarmat; *Fábián Miklós* könyvtáros, NK-JK, Dabas (Pest m.); *Fekete Dezso* főkönyvtáros, VJK, Kiskunhalas; *dr. Földi Pálné* könyvtárvezető, NK, Fót; *Fráter Endréné* könyvtáros, NK, Tyukod (Szabolcs-Szatmár m.); *Gáll Róbert* igazgatóhelyettes, könyvtáros, Soponyai Nevelőotthon (Fejér m.); *dr. Gomba László* könyvtáros, II. Rákóczi Ferenc MK, Miskolc; *Hadnagy Imre* részlegvezető, Eötvös Károly MK, Veszprém; *Hal Béláné* gyermekkönyvtáros, VJK Tapolca; *Halász Zsigmond* tiszteletdíjas könyvtáros, NK-JK, Tiszafüred (Szolnok m.); *Hegyi Ferenc* könyvtáros, 213. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Hatvan; *Hegedűs Béla* könyvtárigazgató, VJK Komárom; *Herner Kálmán* tiszteletdíjas könyvtáros, Zrínyi Ilona Általános Iskola, Kaposvár; *Horváth Istvánné* könyvtáros, VJK, Nagyatád; *Horváth László* könyvtárvezető, KK, Okány (Békés m.); *Iványi Gézané* tiszteletdíjas könyvtáros, KK, Gutorföldre (Zala m.); *Józsa Anna Borbála* könyvtáros, KK, Szabadbattyán (Fejér m.); *Keller Antal* gazdasági igazgató, Eötvös Károly MK, Veszprém; *Kemény Lajosné* könyvtárvezető,

* RÖVIDÍTÉSEK:

FSZEK = Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
KMK = Könyvtártudományi és Módszertani Központ
OMKDK = Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ
OSZK = Országos Széchenyi Könyvtár
KK = Községi Könyvtár
MK = Megyei Könyvtár
NK = Nagyközségi Könyvtár
NK-JK = Nagyközségi-Járásai Könyvtár
VJK = Városi-Járásai Könyvtár
VK = Városi Könyvtár

sa József raktáros, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára; Kiss Dénesné főkönyvtáros, OSZK; Kohán Anna könyvtárvezető, az EIVRT Törzsgyára; Korber Károlyné könyvtárkezelő, OSZK; Környei Katalin könyvtáros, Központi Szolgáltatásfejlesztési Kutatóintézet; Kun Sándor csoportvezető, a József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára, Szeged; Lajos Attiláné főelőadó, OM-KDK; Lelovicsné Király Zsuzsanna könyvtáros, Országgyűlési Könyvtár; Lovászné Vona Katalin könyvtáros, OSZK; Morvai Irméné könyvtáros, Budapesti Elektromos Művek; Nagy Miklósné főelőadó, OMKDK; Orbán Emőke főkönyvtáros, OSZK; Pék Mária könyvtárkezelő, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára; Péterffy Judit könyvtáros, OSZK; Pusztai Istvánné mikrofilmes fényképész, OSZK; Rákóczy Csabáné ügyintéző, OSZK; Rétháti János gépkocsivezető, OSZK; Róza Katalin könyvkötő, a Pécsi Tudományegyetem Könyvtára; Simon István gépkocsivezető, OSZK; Sramkó Lászlóné könyvtáros, Irodagép-ipari és Finommechanikai Vállalat; Szegedi Maszák Mihályné főmunkatárs, OSZK; Szénási Lászlóné könyvrestaurátor, OSZK; Tiszolczy Klára könyvtáros, Országgyűlési Könyvtár; Trencsényiné Varga Katalin fényképész, OSZK; dr. Vásárhelyi Judit könyvtáros, OSZK; Velencei Katalin könyvtáros, OSZK; Vida László könyvtáros, Magyar Vagon- és Gépgyár; Zankó Árpádné könyvtáros, a Chinoin Nagytétényi Gyáregysége.

Tanácsi és iskolai könyvtárak

Ádám Miklósné könyvtáros, KK Tenge-
lic (Tolna m.); Ambrózi Sándorné takari-
tónő, NK-JK Sárbogárd (Fejér m.); Ba-
kó Lajosné könyvkötő-műhelyvezető, MK
Pécs; Becker Sándorné könyvtáros, KK
Gyulaj (Tolna m.); Bécsi János könyv-
tárigazgató, VJK Keszthely; Berényi La-
josné könyvtáros, KK Adács (Heves m.);
Bodri Dezsőné könyvtáros, KK Káloz
(Fejér m.); Brandmüller Istvánné ruha-
táros, Palmiro Togliatti MK, Kaposvár;
dr. Bujdosó Sándorné könyvtáros, Váci
Mihály KK, Balkány (Szabolcs-Szatmár
m.); Burget Zsoltné könyvtáros, VK Mis-
kolc; Czobor Lászlóné gondnok, VK
Pécs; Dani Margit Magdolna könyvtá-
ros, KK Kutas (Somogy m.); Davidovics
Sándorné könyvtáros, VJK Nagyka-
nizsa; Demeter Erzsébet gazdasági ügy-
intéző, II. Rákóczi Ferenc MK, Miskolc;
Dencs Zoltánné takarító, KK Hort (He-
ves m.); Egey Ervinné gazdasági igaz-
gató, MK Debrecen; Parádý Szabó Mi-
hály kazánfűtő, Vörösmarty Mihály MK,
Székesfehérvár; id. Farkas Albertné ru-
határos-takarító, VJK Cegléd; Galovicz

Pálné könyvtáros, MK Békéscsaba; Ger-
gely Józsefné könyvtáros, Palmiro Tog-
liatti MK, Kaposvár; Gira Katalin könyv-
táros, Ady Endre VJK, Baja; Gömöri
Jánosné könyvkötő, MK Eger; Gulyásné
Póka Mária könyvtáros, FSZEK 25. sz.
ker. könyvtár; Gyergyádes Lídia könyv-
táros, VK Szentcsanak; Herrpay László könyv-
tárvezető, Ady Endre Klubkönyvtár, Fül-
lőpháza (Bács-Kiskun m.); Hibácskay Er-
nőné könyvtáros, MK Békéscsaba; Hor-
váth Lászlóné gondnok, VJK Mosonma-
gyaróvár; János Gyuláné könyvtáros,
KK Csömödér (Zala m.); Járjai András-
né csoportvezető, Berzsényi Dániel MK,
Szombathely; Kamondi Jenőné könyvtá-
ros, 301. sz. Ipari Szakmunkásképző In-
tézet, Ajka; Kiss Ferencné könyvtáros,
NK Fadd (Tolna m.); Kiss Jánosné fő-
előadó, Petőfi Sándor VK, Kiskunfélegy-
háza; Kiss László könyvtárigazgató, Kiss
József NK-JK, Mezőcsát (Borsod-A.-Z.
m.); Kocsis Józsefné könyvtáros, VK
Érd; Kocsis Sándorné gazdasági igazga-
tó, Katona József MK, Kecskemét; Kó-
szó Aranka könyvtárvezető, KK Deszk
(Csongrád m.); Kővári László gépkocsi-
vezető, JK Nyiregyháza; Kővér Károly
műhelyvezető, VJK Jászberény; Krutz-
ler Ferenc könyvtáros, Berzsényi Dániel
MK, Szombathely; Lakatos Alfrédné
Farmasi Irén könyvkötő, Németh László
VK, Hódmezővásárhely; dr. Lőrinc
Ákosné könyvtáros, KK Bánokszent-
györgy (Zala m.); Magai Margit gyer-
mekkönyvtáros, Palmiro Togliatti MK,
Kaposvár; dr. Makai Béla könyvtáros,
KK Hédervár (Győr-Sopron m.); Mar-
ton Zsuzsanna könyvtáros, KK Monos-
torapáti (Veszprém m.); Miklya Jenő
helytörténeti-gyűjteményvezető, NK-JK
Szeghalom (Békés m.); Mozsolics István-
né könyvtáros, VJK Tapolca; Németh
Lajosné könyvtáros, KK Kővágóórs
(Veszprém m.); Németh Mária könyvtá-
ros, FSZEK; Noskó Sándor gazdasági
igazgatóhelyettes, Balassi Bálint MK,
Salgótarján; Pálinskás Gézáné tiszteletdí-
jas könyvtáros, KK Bagola (Zala m.);
dr. Panácz Gyuláné könyvtáros, az
MSZMP Zala megyei Bizottságának ok-
tatási igazgatósága; Párizs Györgyné
könyvtárvezető, Simon István KK, Sü-
meg (Veszprém m.); Pauló Antal gépkoc-
sivezető, MK Békéscsaba; Piatrik Sán-
dorné könyvtáros, Madách Imre VJK,
Balassagyarmat; Pintér Istvánné könyv-
táros, KK Szentgotthárd (Vas m.); Pócs
Sándorné könyvtárvezető, NK Reck (He-
ves m.); Pozsonyi Józsefné könyvtáros,
Népművelési Intézmények Igazgatósága,
Ózd; Rác Pál könyvtáros, Petőfi-emlék-
könyvtár, Somoskőújfalú (Nógrád m.);
Rausz Józsefné hivatalsegéd, VJK Me-
zőkövesd; Sári Mihály gépkocsivezető,
VK Debrecen; Schmidt Ádámné tiszte-

letdíjas könyvtáros, Kisterenye (Nógrád m.), bányatelepi fiókkönyvtár; *Spiák Istvánné* takarító, József Attila MK, Tatabánya; *Stikkel Istvánné* könyvkötő, MK Zalaegerszeg; *Sugár Istvánné* könyvtáros, NK Jászfényszaru (Szolnok m.); *Szivek József* klubkönyvtárvezető, Pilisszentkereszt (Pest m.); *Takács Sándorné* könyvtáros, Kiss József NK-JK, Mezőcsát (Borsod-A.-Z. m.); *Takács Zsuzsa* könyvtáros, Velinszky László VK, Székesfehérvár; *Teleki Andrásné* takarító, VK Miskolc; *Ténai Jánosné* könyvkötő, Móricz Zsigmond MK, Nyíregyháza; *Tóth Ferencné* tiszteletdíjas könyvtáros, Salamon bokori Altalános Iskola, Nyíregyháza; *Tóth Lászlóné* gazdasági csoportvezető, VK Pécs; *Turái Lajosné* könyvtáros, Eötvös Károly MK, Veszprém; *Ugrits Margit* könyvtárvezető, NK Csákvár (Fejér m.); *Utassy Istvánné* könyvtáros, Bródy Imre Gimnázium, Aj-

ka; *Valánszkiné Tóth Erzsébet* könyvtáros, NK-JK Szeghalom (Békés m.); *Válint Gyula* tiszteletdíjas könyvtáros, Nagyalásny (Veszprém m.); *Varényi Zsuzsa* gyermekkönyvtáros, KK Albertirsa (Pest m.); *dr. Varga Sándorné* irodavezető, József Attila MK, Tatabánya; *Varga Zoltán* könyvtárigazgató, VJK Orosháza; *Várterész Cecília* fiókkönyvtár-vezető, VK Debrecen; *Virág Andrásné* könyvtáros, Balassi Bálint MK, Salgótarján; *Vona Valéria* ügyviteli alkalmazott, VJK Vác; *Zsolnay Miklósné* fiókkönyvtáros, KK Gyömrő (Pest m.).

Szakszervezeti könyvtárak

Kaiser Ferencné könyvtáros, Ikarus Karosszéria és Járműgyár, Mór (Fejér m.); *Pálffy Lajosné* könyvtárvezető, SZMT könyvtár, Tatabánya.

Lapozgató

● **KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK 1978 és MŰVELŐDÉSI OTTHONOK 1978** címmel a Kulturális Minisztérium és az Egyetemi Számítóközpont 220, illetve 250 példányban közzétette az elmúlt évi közművelődési tevékenység legfontosabb adatait tartalmazó statisztikai táblázatokat, amelyek igen részletesen tájékoztatnak a két fontos intézményrendszer helyzetéről, működéséről. A könyvtári kötetet Hostin Zsuzsanna állította össze.

● A prágai INFORMÁCE TŰK 1979/1—2 száma közli *Sallai István* előadását, amely a szocialista országok könyvtárépítészének és berendezőinek VII. tanácskozásán, tavaly áprilisban hangzott el Dunaújvárosban. Ebben a száraz, könyvtártechnikával — gépekkel, berendezési tárgyakkal, bútorokkal — foglalkozó hivatalos hangú folyóiratban, megható olvasni a bevezető sorokat, amelyek az idén elhunyt nagy magyar könyvtárost a külföldiek körében is elterjedt, szeretetteljes „Pista bácsi” („Pišta bači”) névvel emlegetik.

● A VEB BIBLIOGRAPHISCHES INSTITUT nevű lipcsei vállalat nemcsak bibliográfiai munkák gondozásával foglalkozik, hanem értékes kiadói tevékenységének termékei között könyvtárügyi, valamint dokumentációs kiadványokat is találunk, legértékesebb publikációs területe pedig a lexikonok, kézikönyvek és szótárak megjelentetése. Az 1979. őszére kiadott újdonságjegyzékében például olyan művek szerepelnek, mint a német nyelvű írók kétkötetes lexikona, a szovjet irodalom kézikönyve és a külföldi (nem német nyelvű) írók zseblexikona a „Meyers Taschenlexikon” sorozatban.

● A PEDAGÓGIAI MŰHELY című nyíregyházi pedagógiai és közművelődési folyóirat 1979. szeptemberi száma „A megye könyvtára” címmel közli *Dunai László* interjút Horváth Gabriellával, a megyei könyvtár igazgatójával. (Kár, hogy az érdekes cikk egy csúnya elírással kezdődik: a könyvtár alapterületét a valóságosnak csaknem kétszeresére emeli, 6200 négyzetméterről szól.)

● **AZ NDK KÖNYVTÁROSKÉPZÉSÉNEK TÖRTÉNETÉRŐL** adott ki cikkgyűjteményt a Der Bibliothekar című folyóirat, 1979-es 5. számának mellékleteként. A „Beiträge zur Geschichte der Berufsausbildung im Bibliothekswesen der DDR” c., 88 oldalas füzetben a témával foglalkozó négy közleményen kívül megtalálható a képzés kronológiája is.

A MAGYAR TELEVÍZIO
 Híres magyar könyvtárak címmel első műsorában október 27-én kezdte meg hétrészes, színes sorozatának vetítését. A műsorok szombatokonként, hat óra körül láthatók a képernyőn. Az ötvenperces első műsor a keszthelyi Helikon Könyvtárt mutatta be, a folytatásban pedig a zirci Reguly Antal Könyvtárt, a sárospataki, illetve a debreceni kollégiumi nagykönyvtárt, a pannonhalmi apátsági könyvtárt, valamint az Országos Széchényi Könyvtárt és a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárát ismerhették meg a nézők. Az adások műsorvezetője *Keresztury Dezső* akadémikus, aki néhány esetben szaktudósokat is bevont az adásba — a sárospataki könyvtárról szóló összeállításban például *Újszászy Kálmán* működött közre. A sorozat szerkesztője, *H. Borus Róza* az első filmek sajtóbemutatóján a televíziónak a sorozat folytatására vonatkozó terveiről is beszámolt: a több éves program során filmet készítenek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárról, s szeretnének filmet forgatni a gyöngyösi műemlék könyvtárról, a pécsi egyetemj. könyvtár Klimó-gyűjteményéről és néhány egyéb, különleges könyvtári gyűjteményről is.

166 **NÉGYZETMÉTER ALAPTERÜLETŰ**, régi épületből átalakított könyvtár avattak október 26-án a Békés megyei Mezőgyán községben. Az 1867 lakosú település „C”-típusú könyvtárának korábbi alapterülete 55 négyzetméter volt. Az építkezésre és a berendezésre összesen 780 ezer forintot fordítottak, amelyből 480 ezer forint származik a helyi erőforrásokból, 300 ezer forint pedig megyei támogatásból, a megyei könyvtárépítési alapból. Az új könyvtárépület minden bizonnyal még az eddiginél is

Hírek

több olvasót fog vonzani, noha már tavaly a lakosság csaknem 30 százaléka vette igénybe a könyvtárat, s az 545 olvasó az elmúlt évben 14 300 kötet könyvet kölcsönzött. (B. F.)

A 75 ÉVES KERESZTURRY DEZSŐ akadémikus, az Országos Széchényi Könyvtár ny. fősztályvezetője tiszteletére október 26-án irodalmi estet rendezett Veszprémben a Magyar Rádió irodalmi szerkesztője, az Eötvös Károly Megyei Könyvtár és a TIT veszprémi városi szervezete. A megyei könyvtár földszinti klubövezetében lebonyolított műsort a „Gondolat” című adás számára vette hangszalagra a rádió.

MARTSA ALAJOS bronz szoborportróját helyezték el ünnepélyesen az Esztergomi Városi Könyvtár kölcsönzőjében október elsején. A szobor az áprilisban elhunyt könyvtárigazgató emlékéért hivatott megörökíteni, aki nemcsak több mint két évtizedig állt az intézmény élén, hanem a város életében is hervadhatatlan érdemeket szerzett mozgalmi tevékenységével, művészeti és irodalmi szervezőmunkájával és fotóművészi munkásságával. Babitsról, Tersánszky Józsi Jenőről és más alkotókról készített portréfelvételei az ábrázolásokon kívül saját magának is maradandó emléket állítottak.

A MŰSZAKI KÖNYVNAPOK eseménysorozatából a pécsi Széchenyi István Gimnázium és Szakközépiskola könyvtára is több rendezvénnyel vette ki részét, hogy tágítsa a technikai pályára készülő tanulók és a már szakemberként dolgozó továbbtanuló felnöttek műszaki látókörét. Október folyamán műszaki könyvkiállítás és könyvvásár, előadások és vetítések követték egymást. A két előadást Tamás György és Ferenczi Ödön tartotta: az iskola profiljának megfelelően a gépjármű-technika és az elektronika legújabb eredményeivel ismertették meg a tanulókból és felnőttekből álló, nagyszámú hallgatóságot. Az iskola könyvterjesztője a patronáló vállalat (AFIT) műhelyeibe is eljuttatta a legújabb műszaki könyveket. (E. Á.)

MÓRICZ ZSIGMOND ÉS A MAGYAR MEZŐGÁZDASÁG címmel előadássorozat keretében emlékezett meg a nagy íróról a hajdúhadházi nagyközségi könyvtárban működő szakolvasó klub. A sorozat első előadását dr. Remete László kandidátus tartotta: „Móricz Zsigmond a háború és az 1918–19-es forradalmak időszakában” címmel. Az előadás után Jánosi Antal, a Mezőgazdasági Könyvkiadó szerkesztője mutatta be a kiadó gondozásában megjelent „A földtörvény kiskátéja” című Móricz-kötetet. A sorozat második rendezvényének előadója dr. Kovács Kálmán egyetemi tanár volt, aki arról szólt, hogyan ábrázolta az író a parasztságot és a magyar falut. A sorozatot a könyvtár, a Hajdúhadház-Téglási TIT-szervezet, a szakolvasó klub (a két termelészövetkezet klubja), valamint a Mezőgazdasági Könyvkiadó közösen szervezte.

(N. L.)

Nemzetközi szeminárium a közművelődési könyvtárpolitikáról

Két éve, 1977-ben határozta el az IFLA közművelődési könyvtári szekciója, hogy — elősegítendő a könyvtári ellátás világszerte való fejlődését vagy más szóval az UNESCO közművelődési könyvtárakról szóló manifesztumának megvalósulását — nemzetközi szemináriumot rendez azoknak az alapvető, politikai jellegű kérdéseknek a megtárgyalására, amelyek a könyvtári szolgálat fejlesztését döntően befolyásolják. Az UNESCO, a svéd és a dán könyvtárosegyesület, a *Bibliotekstjänst*, valamint néhány svéd város tanácsának a támogatása tette lehetővé, hogy 1979. augusztus 20-tól 24-ig mintegy 50 könyvtáros — köztük 20—25 a fejlődő országokból — találkozzék Lundban, és kicserélje nézeteit, tapasztalatait. Négy szocialista ország is képviseltette magát: a Szovjetunió, Lengyelország, az NDK és Magyarország.

Az előkészítő bizottság négy fő témakört tűzött napirendre; az előadások és a viták részletes ismertetése helyett ez a beszámoló csak néhány érdekesebb mozzanatot ragad ki. *(A szeminárium teljes anyaga a Könyvtártudományi és Módszertani Központ könyvtártudományi szakkönyvtárában hozzáférhető, Papp István előadását pedig némi változtatással lapunk 9. számában találhatják meg olvasóink — A szerk.)*

1. A közművelődési könyvtár szerepe a változó társadalomban. A vitaindító előadásokat egy tanzániai és egy angol könyvtáros tartotta. Bár szembetűn volt, hogy a könyvtárpolitika általános kérdései mennyire hasonlítanak egymáshoz a fejlett és a fejlődő országokban, az is kiderült, hogy a helyi körülmények lényeges befolyást gyakorolnak a távlati célokhoz vezető napi gyakorlatra. Az afrikai országokban például — mutattak rá többen is — máig nagy, sőt a mindennapi életben döntő szerepe van az élőbeszédnek, mégpedig nemcsak a tradíciók megőrzésében, de az élethez szükséges információk közvetítésében is. Ilyen körülmények között vajon egyet jelent-e az írás és olvasás technikájának nem-ismerete az „írástudatlansággal”, azaz a társadalom szellemi életéből való kirekesztettséggel? A könyvtárnak is tudomásul kell vennie, s tevékenységét is ahhoz kell szabnia, hogy a közlés hagyományos formája ezekben az országokban nem az írott szó, hanem a beszéd, a kép, a látvány. Természetesen így megnövekszik a könyvtár nevelői szerepe, másfelől azonban nem veheti át más intézmények feladatát, felelősségét (például az írás—olvasás megtanítását, az anyanyelvi könyvkiadást stb.).

A tényleges olvasói szükségletek megállapítására és a könyvtári szolgáltatások ezzel összhangban történő fejlesztésére két megközelítési út lehetséges: „felülről-kívlülről”, illetve „alulról-belülről”. Vagyis egy elvont értékrend alapján a könyvtáros döntse-e el, hogy olvasóinak tulajdonképpen mire is van szükségük — s ha mégsem az kell nekik, hát annál rosszabb rájuk nézve —, vagy pedig vegye a fáradságot, és ismerje meg, hogy a használók mit tartanak — megfogalmazva vagy megfogalmazatlanul — saját szükségletüknek. Könnyen belátható, hogy a kétfajta szemlélet számos vonatkozásban alapjában befolyásolja a könyvtári szolgálatot. A szemináriumon különösen az a szempont kapott hangsúlyt, hogy kiket, milyen társadalmi rétegeket részesítsen előnyben a könyvtár, amikor intézményi politikáját kialakítja: a magasabb szintű igények kielégítését helyezze-e előtérbe, vagy pedig a hátrányos helyzetben levő társadalmi csoportokban keltse-e fel a könyvtár használatának igényét, mégpedig szolgáltatásainak az ő igényeikhez való igazításával.

2. A közművelődési könyvtár funkciói. Egy-egy amerikai, ausztrál és magyar előadás hangzott el a funkciókról, s a témakör általános összefüggései mellett két szempont, a felnőttoktatási programokban való részvétel és a közművelődési könyvtárak gyermekszolgálatára külön figyelmet kapott. A résztvevők egyetértettek abban, hogy a közművelődési könyvtár hármas funkciója (tájékoztató, nevelés, szórakoztató) egységes és oszthatatlan. Csupán az kérdéses, hogy az egyes szolgálati helyeken hogyan érvényesül ez az elv a gyakorlatban. Sajátos helyzetet teremt az, ha a könyvtár kettős, például közművelődési és iskolai könyvtári feladatot lát el. Előnyök

és hátrányok adódnak a közös intézményekből, ezért a gyakorlati kérdések (elhelyezés, szervezet, állomány stb.) helyes kezelésének különös fontossága van. Az iskolán kívüli és az iskola utáni szervezett és önképző jellegű tanulás a társadalomnak egyre szélesebb köreit fogja át. Nyilvánvaló, hogy a könyvtárnak a maga eszközeivel támogatnia kell ezt a folyamatot, sőt benne aktív szerepet kell vállalnia. A szeminárium résztvevőinek nézetei azonban eltértek abban a tekintetben, hogy a könyvtár korlátozza-e tevékenységét a maga sajátos területére, vagy pedig esetenként vegye át más szervek feladatait is.

Azt pedig nem lehet elégszer ismételni, hogy a gyermekkönyvtárban az örömeik és a játéknak kell uralkodnia, minden nagyképszerűség és bürokrácia nélkül. Talán nem is annyira az ismeretek átadása, az oktatási feladatok jelentik a fő célt, hanem a gyermekek képzelő- és alkotóerejének kibontakoztatása a hagyományos, de legalább ugyanannyira az audiovizuális dokumentumok segítségével. Igaz, hogy így a gyermekkönyvtár élete nyüzsgő és zajos lesz, de az építész és a belsőépítész dolga, hogy alkalmas teret nyújtson az eltérő jellegű tevékenységekhez, hogy az elmélyült olvasást ne zavarja a mese és a játék.

3. A könyvtár hatása a társadalomban. Holland és dán kutató számolt be arról, hogy hazájukban milyen hatásokkal működnek a közművelődési könyvtárak, a társadalom milyen arányban veszi igénybe őket. Mindketten bevallották azonban, hogy a számszerű megközelítés nem ad még csak megközelítően pontos képet sem a könyvtár társadalmi hatásáról, ezért további, most már a minőségi kérdéseket firtató kutatásokat tartanak szükségességnek. Jellemző példa ennek bizonyítására, hogy a szeminárium több résztvevője azt szeretne volna tudni, milyen okok rejlenek a dán könyvtárak igen magas olvasói igénybevétele mögött: a felnőtt lakosság 48 százaléka, a 12—15 éves iskolások 98, a 7—11 éves iskolások 95, és a legkisebbek 37 százaléka könyvtárhasználó. A szociológus meg sem kísérelte, hogy érdemi választ adjon a kérdésre, mert kutatási adatai erre nem adtak magyarázatot. (A fejlett nyugati országokban általában a lakosság mintegy 25 százaléka használja a könyvtárakat.) Szükségességnek látszik, hogy olyan módszertan és mérőszámrendszer álljon a kutatók rendelkezésére, amely lehetővé teszi a nemzetközi összehasonlító, „oknyomozó” vizsgálatokat; a szeminárium javasolta is a közművelődési könyvtári szekciónak, bízson meg egy munkacsoportot e feladattal.

Említésre érdemes még két mozzanat e témakör vitájából. Teljes egyetértés alakult ki arra vonatkozóan, hogy a könyvtári tevékenység és a szolgáltatások jó része nem mérhető számszerűen; tévútra vezet az az álláspont, amely a könyvtár létének és fontosságának igazolására kizárólag azokra a területekre összpontosítja a könyvtár erőfeszítéseit, amelyek statisztikai módon is rögzíthetők. Eltértek viszont a vélemények — a hazai szóhasználat szerint — a könyvtár „arisztokratikus” voltát illetően. E vitapontban inkább a nyugati könyvtárosok csaptak össze, s közülük a fiatalabbak azt állították, hogy a könyvtáros fölényes magatartása, a merev könyvtári szabályok, a könyvtár „középosztályi” (mi azt mondanánk: polgári) jellege sok embert elriaszt a használatuktól, ezért a könyvtáros fő kötelessége, hogy azonosítsa magát a társadalmilag hátrányos helyzetű (értsd: munkásosztálybeli) használók érdekeivel, s az ő igényeiknek megfelelően fejlessze szolgáltatásait. Más álláspont szerint nem érvényes vád az arisztokratizmus, hiszen nem a könyvtár szándékaitól, hanem társadalmi tényezőktől és egyéni döntésektől függ a könyvtár igénybevétele.

4. A nyelvi és nemzetiségi kisebbségek könyvtári szolgálata. Szovjet előadó foglalkozott az őshonos nemzetiségek könyvtári ellátásával és egy dán szakember a bevándoroltakéval, illetőleg a vendégmunkásokéval. Nem véletlenül! Régóta megfigyelhető, hogy a nyugati, fejlett ipari országok könyvtárosaikat csak a betelepülő idegen ajkúak, az ideiglenesen ott tartózkodó munkavállalók foglalkoztatják, s nincs „fülük” a számszerűen világszerte nagyobb tömeget képviselő nemzeti kisebbségeknek legalább olyan jogos, ha nem jogosabb igényeire. Érdekes volt azt is megfigyelni, hogy a fejlődő országok képviselői távol tartották magukat az előadásokat követő beszélgetésektől, pedig a kérdésben ők is közvetlenül érdekeltek.

*

Mint minden hasonló rendezvényt, ezt a szemináriumot is hasznosan egészítették ki az egyéb szakmai programok, könyvtárlátogatások. Részletes beszámoló helyett álljon itt három tapasztalat a svéd könyvtárak munkájáról.

Rohamosan folyik az audiovizuális dokumentumok és szolgáltatások térhódítása. A zenei szolgáltatás nemcsak a zenei részlegben jelenik meg, hanem behálózza az épület egészét. Növekszik a vizuális dokumentumok száma és használata — beleértve a legmodernebbekét is.

Megkülönböztetett figyelmet fordítanak a gyermekek ellátására. Gyermekkönyvtári „gettók” helyett a könyvtár terének szerves és arányos (!) részeként alakítják ki a gyermekszolgálatot, kellemes és otthonos bútorzattal, a gyermekek fizikumához, viselkedéséhez és kedvéhez teljes mértékben alkalmazkodva. Malmóban a szeminarium résztvevői felkeresték többek között azt a fiókkönyvtárat is, amelyet komplex intézményben (11 450 négyzetméteren iskola, óvoda, tornacsarnok és kondicionálóterem, művelődési ház, iskolaorvosi rendelő, könyvtár) helyeztek el. A városi könyvtár igazgatója szerint ez az intézménytípus nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket (ő fiaskóról beszélt), s országszerte is megfigyelhetők a kiábrándulás jelei. Vajon a tőlünk hozzájuk látogató szakemberek megkérdezték-e minden érdekelte véleményét — meghallgatva a pró és kontra érveket —, vagy pedig csak a meglevő épületeket tekintették meg, s tűzték ki idehaza is minden körülmények között követendő példának a komplex intézményeket? (—p —n)

REPRO '79. Kiállítás Prágában

16 évvel ezelőtt, 1963-ban ültek össze először a világ reprográfiai szakemberei, hogy megvitassák szakmájuk fontosabb kérdéseit. Azóta négyévenként, összesen öt alkalommal rendeztek nemzetközi reprográfiai kongresszust. A vendéglátó városok időrendben: Köln, amely kétszer is házigazda volt, valamint London, Hannover és Prága. 1964-ben megalakították a Nemzetközi Reprográfiai Állandó Bizottságot, 1969 óta pedig Nemzetközi Reprográfiai Tanács is működik. Feladatuk a nemzetközi együttműködés összehangolása. 1979. június 18. és 22. között első alkalommal találkoztak szocialista országban — Prágában — 12 ország (Belgium, Franciaország, Hollandia, India, Magyarország, az NDK, az NSZK, Lengyelország, Szovjetunió, az USA, Svájc és Csehszlovákia) reprográfiai kutatási, fejlesztési és alkalmazási szakemberei, hogy 8 témában, több mint 50 előadásban beszámoljanak eredményeikről. A témák között szerepeltek a berendezések fejlesztésének irányai, a másolatok minősége, a reprográfiai és adatfeldolgozási rendszerek, az emberi tényezők szerepe a reprografiában, valamint a reprografia módszertani és nemzetközi jogi kérdései.

A kongresszussal egyidőben nyitotta meg kapuit a „REPRO '79” elnevezésű kiállítás. Ezt a kiállítást 1966-tól hagyományosan megrendezik Prágában, ahol a világ legnagyobb gyártó és forgalmazó cégei mutatják be legújabb termékeiket a szakmai és a nagyközönségnek. A bemutatott anyag ezúttal két nagy csoportra oszlott: másoló és sokszorosító berendezésekre, illetve kiegészítő eszközeikre, valamint mikrofilmtechnikai eszközökre és berendezésekre. A másológépek közül a legfontosabbak láthatók voltak a tavaszi BNV-n is, így sok újdonsággal nem találkoztunk. A legtöbb berendezés már normál papírral működik, sőt általában színes papírra és műanyag fóliára is képesek másolatot készíteni. Változtathatók a másolási méretek is (A/4, illetve A/3). Általános a törekvés a berendezések mé-

reteinek csökkentésére és a másolási sebesség növelésére. Néhány cég szortírozóval egészítette ki termékét (pl. a Rank Xerox).

Több érdekességgel szolgált a mikrofilmtechnikai eszközök és berendezések bemutatója. Ezen a területen a fejlesztés a méretek csökkentésén kívül a különféle munkafolyamatok egységes, automatikus folyamattá egyesítésére irányul. Említést érdemelnek a kiállított mikrodokumentum-olvasó eszközök is. Az olvasókészülékek vagy csak speciális (film, fiche, lap, csík stb.) formájú dokumentumok esetében használhatók, vagy univerzális berendezések. A mikrodokumentumok esetében a visszakeresés automatizálása lényegesen megkönnyíti az olvasóeszközök használatát. A 3M cég olyan mikrofiche-és mikrolap-olvasóval jelentkezett, amely lehetővé teszi a programozott visszakeresést, és ezért a készüléket billentyűzettel egészítették ki. Kifejlesztették ezeknek az eszközöknek a hordozható változatát is. A tekercsfilmek olvasására szolgáló eszközöket a legtöbb gyártó motorral szereltte fel, hogy megkönnyítse a film mozgását. A mikrodokumentumokról visszagyártó és -másoló berendezések gyorsan és kiváló minőségben készítik a papírmásolatokat.

A kiállítás meggyőzően bizonyította, hogy mind a másoló berendezések, mind a mikrofilmtechnikai eszközök terén kiugróan magas színvonalúak a japán, és igen jók a nyugatnémet, valamint az angol ipar termékei. A KGST-országokat egyedül a vendéglátó Csehszlovákia képviselte, amely viszonylag nagy kiállítási területen mutatta be másoló és mikrofilmtechnikai berendezéseit. Ez a tény önmagában is jelzi: jelenleg egyetlen szocialista ország sem tart ott, hogy a látotakhoz hasonló minőségben és választékban gyártson reprográfiai berendezéseket, holott ezek jelentősége és felhasználási lehetősége egyre nő a gazdasági és kulturális élet minden területén.

(SZ. L.)

Bemutatjuk

a KG-INFORMATIK prospektustárát

Csaknem 80 hazai vállalat vállalja magáról, hogy információs tárai között már *prospektustárral* is rendelkezik. Ez derül ki az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ *Tájékoztató és szakmai tájékoztatásról* című kiadványából, de ennek jegyében hívták össze a közelmúltban az MTESZ-ben a prospektustárak vezetőinek első országos találkozóját is.

A Kohó- és Gépipari Tudományos Informatikai és Ipargazdasági Központ a műszaki és tudományos problémákra vonatkozó ismeretek feltárására kötelezte el magát. Ennek során — a hagyományos információhordozók jelentőségén kívül — felismerte a műszaki gyártmányismertető fontosságát is, s vállalta az úttörő kezdeményezést: 1960-ban megalapította *önálló prospektustárát*.

Példás aránytalanság

Ez a vállalkozás kockázatos volt, mert annak idején maga a prospektus sem az volt, amivé a két évtized alatt formálódott. A műszaki prospektus időközben világszerte „megkomolyodott”, lekopott róla a magát kellett reklámozni, s tömör, szűkszavú, a műszaki jellemzőket sűrítő szövegével, izléses kivitelével mintegy a gyár névjegyévé lett. A két évtized, amely alatt ez az átformálódás lezajlott, egybeesik a prospektustár történetével is.

Kis létszámú, válogatott gárda küzdött meg a kezdeti nehézségekkel, az újjal szembeni idegenkedéssel, a prospektusok elismertetésének, apránkénti elfogadtatásának feladatával. A gárda kialakításában alapfeltétel a nyelvi és a könyvtárosi szakismeret volt és maradt. Az alapítástól napjainkig a munkatársak száma csak kétszeresére, 5-ről 10-re nőtt, az általuk feldolgozott és visszakereshető prospektusoké viszont — a dicséretes aránytalanság példaként — az első évek mintegy 25 ezer egységével szemben ma már annak tízszeresére, azaz mintegy 250 ezer dokumentumra gyarapodott.

A tárat felsőfokú dokumentációs végzettségű villamosmérnök vezeti, az olvasószolgálatot tájékoztató mérnök segíti, de a többiek is valamilyen fokú könyvtárosi szakképesítéssel és kellő nyelvtudással rendelkeznek. És álljon itt még egy, a dolgozók összeforrottságát kifejező adat: a tár csaknem valamennyi dolgozója törzsgárda- és egyben brigádtag, a *Ranganathan* szocialista brigád tagja.

Más forrásban nem található információk

A tár elnevezésében, a két évtizedes időszakban, jobb híján megmaradt a „prospektus” mellett, noha a szóhoz (régbben) erős reklámozás tapadt, később azonban mind következetesebben tértek át a található *gyártmányismertető* kifejezésre. A hivatalos meghatározás szerint: „*a gyártmányismertető valamely termékre vonatkozó, írott szövegű, ábrákkal ellátott dokumentum*”. Ez az egyébként helyes meghatározás azonban rejtve hagyja azokat a különleges lehetőségeket, amelyeket csakis a céltudatosan felhasznált gyártmányismertetővel lehet elérni. Így hát a tár hivatásának érezte feltárni a műszaki világ számára a gyártmányismertetőket, más forrásban nem található információtartalmakat. 1962-ben a *Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója* mutatta be az új tárat *A prospektustár — új típusú speciális műszaki könyvtár* című cikkében. Azokban az években az akkori Technika Házában (ma kizárólag a Televízió székháza) kapott helyet a tár, s élt is a képernyő kínálta lehetőségekkel: anyagot adott a *Prospektus helyett* című tv-rovat számára. Erre az időszakra még az is jellemző volt, hogy a gyűjtőkört a kohó- és gépipari tárcához való igazodás szabta meg, s nem az élő olvasói igény.

Hogy a nyilvános és ingyenes olvasószolgálat igényeit színvonalasan elláthassák, a munkatársaknak megfelelő feldolgozási rendszert kellett megvalósítaniuk. Ehhez saját kódrendszert dolgoztak ki, és a fő gyűjtőkör dokumentumait kézi peremlyukkártyák segítségével tették gyorsan visszakereshetővé. Már ebben az időszakban vállalkoztak módszertani tanácsadásra is, s ezt népszerűsítendő ekkor látott napvilágot a *Népszabadság* Tudomány és technika rovatában a kézi lyukkártyás rendszerek összehasonlításáról szóló ismeretterjesztő cikk.

Gyökeres változást az új gazdaságirányítás bevezetése hozott. Az addigi inkább „statikus” jellegű gyűjtés helyett rátértek a „dinamikus” állománygyarapításra, azaz beszerzésüket elsősorban az igénylő vállalatok műszaki fejlesztési tervének szolgálatába állították. A változatlanul fenttartott ingyenes olvasószolgálat mellett a vállalatok számára megkezdtek a meghatározott témájú prospektusok szolgáltatását, a térítés alapja azonban immár nem az eredetiben átadott gyártmányismertető, hanem

a beszerzésébe fektetett kutatási, levelezési, feldolgozási munka volt.

Egy prospektus nem prospektus

A prospektustár „hitvallása” az, hogy a gyártmányismertető „felfedezése”, bár alapvető fontosságú, de csak előfeltétele szóra bírásuknak.

Mindenekelőtt hangsúlyoznunk kell: Bármely hazai üzem csak akkor képes a világban betöltött helyét tárgyilagosan megítélni, csak akkor mérheti fel az általa elérendő szintet, ha már beszerezte, vagy beszerezte és tanulmányozta a profilját tükröző, az iparilag fejlett országokból származó gyártmányismertetőket. A külföldi vállalatok felkutatását a tár egyedülálló, több száz kötetnyi úgynevezett *világ- és országos címtárgyűjteménye* teszi lehetővé. A beszerzés önmagában azonban nem elegendő a megfelelő tálalás nélkül. A gyártmányismertetőben tárolt értékek csak akkor bontakoztathatók ki, ha azokra a jellegzetességekre építünk, amelyek egyéb műszaki dokumentumoktól — például a könyvtől, a szakfolyóirattól — megkülönböztetik.

A prospektustár tehát bevezette a megbízásra, meghatározott termékcsaládra vonatkozó széles körű beszerzést. Az így módon egy témára vonatkozó, egymás mellett felsorakoztatott és főként az iparilag fejlett országokból származó gyártmányismertető már nemcsak a belőlük nyerhető információk összességét, hanem azok megsokszorozódását is nyújtják. A néhány tucat prospektus ugyanis viszonylag gyorsan, könnyen áttekinthető, egymással egybevethető, összehasonlítható, tehát segítségükkel megteremtődtek a szakember számára az ésszerűsítések, ötletek, új megoldások megszületésének feltételei. Ebben áll a prospektustár, általában a prospektustárak, a prospektushalmazok rendkívüli jelentősége.

Helyszűke és ellenszere

Minden fejlődő szervezet egy bizonyos idő után a szorongató helyhiánnyal találja magát szemben. Nem kivétel a prospektustár sem. Elég, ha a mind szélesebb körben ismertté és elismertté vált olvasószolgálatára, a hazai és a külföldi látogatók nagy számára, a kézi lyukkártyás módszertani tanácsadásra gondolunk, mégis a legnagyobb helyigényt a mind több rendelőnek beszerzett gyártmányismertető egy-egy támpéldányának tárolása jelenti.

A fojtogató helygondok áthidalására öleletes megoldást kerestek és találtak a tár dolgozói. Mivel sem a feldolgozó, sem az olvasószolgálati, sem a raktárhelyiségek nem voltak tovább bővíthe-

tők, 250 ezer dokumentumegységben szabták meg a mindenkori állomány nagyságának felső határát. Hogy a felső határt ne lépjék túl, az elévülési időt általában hat évben állapították meg, és a selejtezést folyamatosan végzik. Így módon is előtérbe kívánták állítani a gyártmányismertető egyik lényeges megkülönböztető ismérvét, a frissiséget.

„Mindenkihez a maga nyelvén...!”

Minden olvasónak a maga könyvét és Minden könyvnek a maga olvasóját — Ranganathan ismert könyvtári törvényeinek szellemében kívánta és kívánja a tár kijelölni a prospektusok rangját, helyét a műszaki tájékoztatásban. Az elmúlt időszak azt bizonyítja, hogy a kitűzött célt sikerült is megközelíteni. A célra orientált gyűjtés révén minden vállalat megkapja a maga prospektusát.

Sajátos szerepe van a nyelvnek témánk megvilágításában. A gyártó vállalat minél tágabb körnek kívánja új termékét bemutatni. Ezért jelenteti meg gyártmányismertetőjét saját nemzeti nyelvén kívül a világnyelveken, továbbá néha a várható piac nyelvén is, a hazai vásárok alkalmával például magyarul. Érdemes megemlíteni, hogy ma már nem ritkaság a semleges, a népek önrzetét tiszteletben tartó, úgynevezett *nemzetközi nyelv* használata sem. Ennek bizonyossága a tár különgyűjteménye, melynek állományában olyan nagyvállalatok, mint például a holland *Philips*, az olasz *FIAT*, a svéd *Ytong* vagy a magyar *Ikarus* eszperantó nyelvű katalógusai is megtalálhatók. Egyébként a soknyelvűség problémája — a tár tapasztalata szerint — éppen a prospektusok világában szinte megoldottnak tekinthető. Ennél a dokumentumtípusnál válik érzékelhetővé, hogy mit is takar valójában a „mindenkihez a saját nyelvén...” igénye és ténye. Ugyanis a gyártmányismertető különleges jellemzője az a *közérthetőség*, amellyel az elfoglalt, siető szakemberek más-más rétegeinek képes más-más választ adni kérdéseikre. Így többek között a *műszaki fordító* elé az élő műszaki nyelv legújabb kifejezéseit tárja, a *kutató*nak a heurisztikus (*Könyvtáros 1978. 5. sz.*) ötletet szolgáltathatja, a *fejlesztő*nek a kötelező színvonalat tűzi ki, a *formatervező*nek a megvalósítandó formához nyújt inspirációt, a *beruházó*nak a választékskálával szolgál, a *vezetés*nek bemutatja a versenytársakat, s végül valamennyi *szakember*nek — még azoknak is, akik nem tudnak idegen nyelvet! — közérthető ábrákkal, rajzokkal, a műszaki jellemzők számadataival ad hasznos tájékoztatást.

Zoltán Imre

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

A legszebb álmom

KOMLÓS ALADÁR
Állami-díjas
irodalomtörténész,
író, költő

Hónapok óta kórházból kórházba járok. Csak tegnap este jöttem haza. Ez a mentésem rá, hogy megkésve s ily kurtán válaszolok kedves felszólításukra.

Komlós Aladár

A könyvtárak többet nyújtottak nekem, mint az iskola. 1911 óta járok különböző könyvtárakba, legfőképpen a Széchényi Könyvtárba. Nemcsak a hasznosságukért, nélkülözhetetlenségükért szeretem őket. A levegőjük miatt is. Boldog órákat éltem bennök. Már 1915-ben

a harctérről esengtem feléjük. Ezt a verset írtam — engedelmet a versért — több mint hatvan esztendeje:

*Lábam a sárban, fegyver veri vállam,
Filológia, szőke és szelíd,
én régi híved,
a sárból esengek halk sóhajjal feléd.
Be szép is az, ha régi lapokon
rábukkansz ismeretlen régi versre,
ujjongni: itt egy motívum rokon,
s a Filológiai Közlönyt bújni estve,
be szép is volt lapozni odabenn
és jegyzeteket írni egy füzetbe,
s mint egy mély kútba csüngő kötelen,
mély századokba lekúszni messze;
s be szép is volt, midőn az alkonyatba
a körülton könyvvel hazamenet
a villanyfényben esőmosta tar fa,
mint ezüst pókháló, csillogva
reszketett...*

1944-ben Bergen-Belsenben az volt a legszebb álmom, hogy kiszabadulunk a táborból, s egy svájci városba jutok, ahol könyvek közt dúskálók. S az álmom megvalósult: 45-ben Genfben jutottam, s ott az egyetemi könyvtárban dolgozhattam.

Ma már életkorommal járó mozgási nehézségeim miatt, sajnos, le kell mondanom a könyvtárba járásról. Szerencsére bőségesen vannak itthon könyveim.

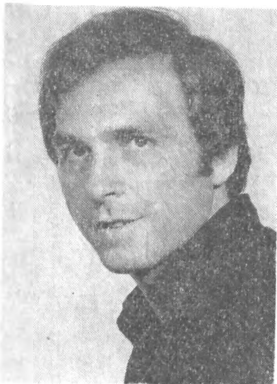
Könyvtárak tövében — könyvekről és barátokról

Mennyit olvastam, beszélgettem, gondolkoztam, álmodoztam kis és nagy könyvtárak tövében. Sok mindent találtam itt! Nagyszerű életeket, keserves szerelmeket, barátságokat (legendásakat és az én életemhez kötődőket), novellákat, verseket, drámákat. Szeretem a könyveket! A sok könyvet! Ha beteg vagyok, könyvbástyával rakom magam körbe. Ha könyvek vesznek körül, úgy érzem, többet tudok a világról, az életről, magamról.

Könyvekről és barátokról szeretnék írni. Könyvekről, amelyek fontossá váltak számomra, barátokról, akikkel egy novella, verseskötet, dráma hozott össze, és tart ma is szoros kapcsolatban.

Gyermekkoromban a könyv a karácsonyt jelentette, a téli szünetet, a havat. A fenyőfa alatt legelőször a csillagszóródíszes papírba csomagolt könyveket bontogattuk izgatottan. A vakációban aztán bújtam az új szerzeményeket, s a

képzelet szárnyán repültem a vadludakkal, vágattam a sziklavár felé Old Shatterhand és Winnetou oldalán, hajóztam Abellel Amerikába, és akkoriban kötöttem életre szóló barátságot Maugli-val és Nyilas Misivel, Dobó katonáival és a kis herceggel, a Baradlay fiúkkal és Berend Ivánnal. (Nem sejtettem, hogy húszvalahány év múlva a film jóvoltából személyes barátságba kerülök néhányukkal.)

HUSZTI PÉTER
Kossuth-díjas
színművész

.. Nagy narancsszín-ernyős lámpák
szelíd, meleg
udvarában révült arcok rajza dereng,
könyvek fölé hajoló.
Micsoda utazás! Valamennyi arcon
más-más égtáj tüze lobog feltarajlón,
zúg, forog a földgolyó...

(Kónya Lajos: Egy könyvtár olvasóter-
mében)

A Rákóczi Gimnázium ebédlőjében nem voltak narancsszínű lámpák, puha fotelek. A hatalmas tűzfalak ide, az alagsorba nem engedték be a napfényt, a csupaszi körték állandóan égtek, és mindig ételszag volt. Mégis itt kezdtem érteni, figyelni a könyveket. Mikor már minden diák megebédelt, elcsitult az edénycsörgés, nagy rongyokkal megsikálták az asztalokat, az önképzőkör vette át a hatalmat. Ady- és József Attila-sorok röppentek fel, verscímeiken vitatkoztunk, szerkesztettük a műsorokat, az újságunkat, a könyvtáros tanár hosszú szürke köpenyében újabb és újabb könyveket tett elének, fiatal költők kötetben még nem olvasható verseit hozta kéziratban és olvasott velünk az ebédlőasztal mellett, míg a szigorú gondnok kulcs-csörgetve nem jelezte, hogy a hivatalos időt órákkal túlléptük.

A költőket, a verseket ebben az ebédlőben fedeztem fel magamnak szép sorban, ahogy a könyvtáros elém rakosgatta őket. Aki a versek titkait nyitogatta velünk, a könyvtáros a hosszú szürke köpenyben, Kónya Lajos volt, a költő.

Talán nem túlzok, ha azt mondom, hogy attól a perctől kezdve, hogy a Színművészeti Főiskola hallgatója lettem, könyvekhez, kisebb-nagyobb könyvgyűjteményekhez kötődnek napjaim. A Főiskola, a Fészek könyvtára, a Színház-tudományi Intézet pazar gyűjteménye végigsegítette szinte minden bemutatónkat. Próbák után jölesett a könyvtárak csöndjében megbújni, és ki tudná megmondani, hogyan épült be egy előadásba, egy-egy szerephez a hozzáolvasott tör-

ténelem, a szemtanúk vallomása, a kortársak véleménye. Így kölcsönöztünk nagy könyvtárakból néha egész kis könyvtárat, vaskos katonai és történelmi, vallástudományi és képzőművészeti könyveket az Árulóhoz, a II. Lajos királyhoz, a Csillag a máglyánhoz, a Spanyol Izabellához és még sok-sok előadás-hoz, így gazdagította a valóság a költészetet.

— Ha egy lakatlan szigetre kényszerítené a sors, melyik lenne az a három könyv, amelyet feltétlenül magával vinné? — kérdezte tőlem egy újságíró.

— Sokáig hallgattam, töprengtem, egyre több név jutott eszembe, egyre nőtt a feltétlenül fontos könyvek száma. Végül is nem tudtam válaszolni a kérdésre, csak valami olyasmit, hogy igyekeznék minél többet passzírozni a táskámba, ha már mindenképpen arra a nyavalyás lakatlan szigetre kellene költözöm.

Mert Shakespeare-t vinnem kell és természetesen Csehovot és Thomas Mannt, Dosztojevszkijt és Wildert, García Márquezt, Gorkijt és Tamásit, Adyt, Karinthyt és Kosztolányit és Tersánszkyt és..., de lehetetlen sorolni: minden név új neveket vonz, életeket, életműveket.

És hogyan vinném íróbarátaim kötetit, amelyek végül is a legközelebb vannak hozzám, amelyeknek születésénél, első lépésénél is jelen voltam.

Hiába prédikálja Proust, hogy az írókat csak a könyveikből szabad ismerünk, hiába tanítják ezt a bölcsek, mégis féltve őrzök egy-egy aláírást, egy-egy sort könyveimben, személyes találkozás emlékéit, barátság-dokumentumokat.

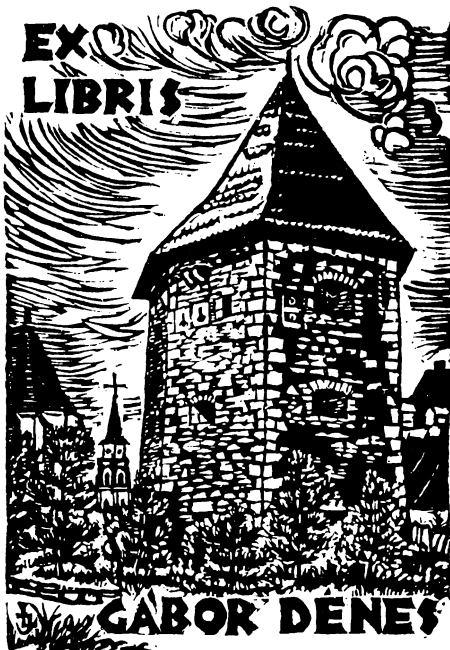
Tersánszky Józsi Jenőtől még gimnáziumi éveimből, mikor a Kakuk Marcit olvastam ronggyá, Tamási Árontól abból az időből, mikor önképzőkörünkben összeállítás készítettünk Ábel utazásai-ból, Füst Milántól egy aranyozott kiadású IV. Henrik kötetben, amely első hivatalos színpadi fellépésemet jegyzi, Örkény Istvántól, akit nagyon szeretnék egyszer játszani, Juhász Feritől, Zelk Zoltántól, Kormos Pistától, Nagy Lászlótól, Vas Istvántól, akiknek verseit sokat mondtam és nagyon szeretem mondani.

Könyvtáram kincse Németh László életműsorozata is — vele az Áruló, a Bodnárné és a Két Bolyai hozott össze — és Illyés Gyula komor zöldkötéses könyvei, amelyeket segítségkérőn veszek újra és újra le a polcról, és ugyanolyan élvezettel hallgatom őt a könyvekből,

ahogy nagy ritkán hallgatom az életben — ha hallgathatom.

Sütő Andrástól kaptam barátsággal a „Nyugtalan vizek”-et, baráti kézfogással az „Anyám könnyű álmot ígér” című kedvencemet és egy felemelő bejegyzéssel az „Istenek és falovacskák”-at: „H. P.-nek az álom jogán-okán, igaz egyet-értésben és őszinte nagybecsüléssel S. A.” A Csillag a mágyán színpadi bemutatóján kezembe nyomta friss drámakötetét, mint: „szegény Szervét Mihály legelső megszólaltatójának!” Mészöly Dezső! Shakespeare- és Shaw-szerepeim az ő nyelvén beszélnek. Így az „Esszék és asszók” Higgins professzornak érkezett a Pygmalion bemutatóján, a „Retus nélkül” című verseskötetet a „Lóvá tett lovagok”-ra küldte „Don Desiderio, a költő, a hőbortos spanyol lovagnak, Don Armadónak”, és a „Shakespeare új tükörben” ragyogó fordításait és tanulmányait „H. P.-nek forrón gratulálva elragadó Jágójához — sötét gaztettei büntetéséül ezt a vastag kötetet M. D.”

Mándy Iván! Kezében új kötete, átadja szó nélkül. Még akkor éjszaka végigolvasom. Mi ez? Vers, novella, álom vagy a legigazibb valóság? Nem tudom pontosan, csak reménykedem mindig, hogy egyszer majd készülődünk egy furcsa színdarabra, amely furcsa szobákban, furcsa utcákon, tereken, sufnikban játszódik furcsa bútorok, furcsa emberek között, akik beszélnek, hallgatnak, vároknak, és ezt az egészet mind Mándy Iván álmolta nekünk.

Karinthy Ferenc! Cini! Történeteivel, alakjaival összevissza fonódtam. Novel-láit, karcolatait olvasom fennhangon hallgatóság előtt és itthon magamban, néha egyet-egyet felítve, felüdülést keresve. Életem és színházunk meghatározó pillanata volt a „Gellérthegyi álmok” bemutatója: Túl az előadáson, a sikeren, túl a szerepen valami olyan fontos dolgot tudtam meg ebből a történetből, amit a pontos, hideg történelemkönyvek nem tudtak velem megértetni. Talán ezzel kezdeném a Karinthy-dedikációk sorát: A Fiúmnak az Atya! Aztán az „Epepe” is atyai áldással! Régebről „A bicikliző tigris”, amelyet szinte eltulajdonítottam könyvespolcáról, így aztán belefirkantotta: „H. P.-nek, engedve az erőszaknak és múltbéli érdemeit enyhítő körülménynek fogadva el, dr. Karinthy.” (Itt Tabi László vígjátékára utalt — akitől szintén fél tucat dedikált kötetem van —, az „Enyhítő körülmény”-re, amelyben egy bugyuta rendőrtizedest játszottam, és azt hiszem, igazából evvel dübörögtem be a színház világába.)

A „Hét játék”, amelyben hét színdarabot kaptam Cinitől, mint a nyolcadik új játék főjátékosa. A „Leányfalu és vidéke” Jágó címére érkezett, a „Végtelen szönyeg” pedig már az egész családnak, gyerekeknek atyai, sőt ópapai szeretettel bis hundred zwanzig!

Cinitől is azt kérem e folyóirat lapjaiban, mint minden kedves írómtól, hogy gyarapítsa tovább mindannyiunk könyvtárát: a színházat, és az sem baj, ha új darabjaiban szenzációs szerepek várnak, kifejezetten rám szabva.

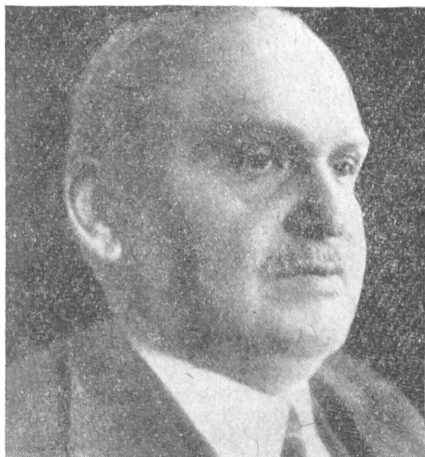
Ezt a nyarat, ezt az őszt, ismét egy drámának szenteltem. Filmet forgattunk, amelyet Illés Endre írt „Méreg” című drámájából, inkább úgy mondanám: a „Méreg” ötletéből. A munka sodrában megint újra mennyi mindent kellett megtanulnom. Zongorázni és kottát rajzolni, motorcsónakot vezetni és röntgen-diagnosztikát olvasni, lobogva rohanni ki az életből, küzdeni a senki földjén a közelítő halállal, ahogy Kosztolányi, Karinthy, Babits és Bartók Béla.

Ez a dráma is millió gyökérből táplálkozó világ. Otthon vagyok Illés Endre világában. Drámái, amelyeket játszottam, novellái, amelyekkel szerepelek itthon és külföldön, alakjai, akiket nagyon jól ismerek, közel hoztak egymáshoz minket...

A könyvekről szóló vallomásomat hadd fejezzem be Babits szavaival: „Könyvekről szólni egy kicsit mindig anyyi, mint magunkról szólni.” Mit tehetnék még ehhez? Könyveimről írtam, barátaimról szóltam!

id. Bibó István

1877—1935

A szegedi Egyetemi Könyvtár történetének máig meghatározó évtizede kétségkívül a *Bibó István* igazgatósága alatti, 1924 és 1935 közötti bő évtized volt. A kezdeti lépések, a könyvtári lét elemi feltételeinek megteremtése után ezekben az években alakult ki az állomány törzse, a könyvtár szervezete, működésének alapmechanizmusa — s mindenekelőtt karaktere: a tudományos és közművelődési könyvtár sajátos, sok tekintetben máig élő ötvözete. E folyamatot természetesen hiba volna egyetlen emberre visszavezetni, annak — mégoly hatékony — tevékenységéből eredeztetni, hiszen egy könyvtár arculatának kialakulása mindig az egész könyvtárosgárda munkájának az eredménye. Mégis aligha vitatható, hogy a végeredményen e folyamat irányítójának, Bibó Istvánnak a tevékenysége jól fölismerhető. Nélküle, ha nem is rosszabb, de mindenképpen más könyvtár lett volna a szegedi Egyetemi Könyvtár.

A fölkészülés éve

Kecskeméten született 1877. július 23-án. Apja, ugyancsak Bibó István, kiskunhalasi, anyja, *Talányi Vilma* kunszentmártoni születésű volt — az egész család a kiskun-vidékben gyökerezett. Középiskolai tanulmányait azonban még-

sem szülővárosában, hanem a budapesti református gimnáziumban végezte. Nem volt jó tanuló, ennek okairól azonban semmit nem tudunk. A baj nem tehetségével lehetett. 1895-ben érettségizett Nagykőrösön, az ottani nagy hírű gimnáziumban. Érettségi után a budapesti egyetem jogi karára iratkozott be. Itt tanulmányi kötelezettségeinek 1895 szeptemberétől 1899 tavaszáig tett eleget. Az 1898/99-es tanév második félévében azonban már nem szerzett aláírásokat, nem kollokvált, és végbizonyítványa sincs. Nyugtalan, minden újra fölfigyelő, de túl sokféle tájékozódó természete már ekkor megmutatkozott. Életének 1899 tavasza és 1904 ősze közötti szakaszáról alig tudunk valamit. Fia tudomása szerint ebben az időben egy évig orvostanhallgató volt, ám e tanulmányait hamar abbahagyta.

1904 őszén, huszonegy évesen azonban „helyére” került: bölcsészhallgató lett, s e tanulmányait rendes időben be is fejezte. 1909. december 20-án doktorált; szigorlati főtárgya a filozófia, mellékfőgyai — sokirányú érdeklődését bizonyítva — az esztétika és a zoológia (!) voltak.

Első írása, egy recenzió (*Herman Ottó A magyar nép arca* című könyvéről) még 1903-ban jelent meg az *Urániában*. 1905-ben ugyanez a lap közölte természettudományos érdeklődésének egyik fontos dokumentumát, *Darwinról* írott tanulmányát is. Figyelme azonban mindinkább a filozófia felé fordult; első önállóan megjelent írása már *Az érzéki megismerésről* szólt (1908). Doktori disszertációja, mely ugyancsak megjelent nyomtatásban, e munkájának továbbfejlesztése, s *Az érzéki megismerés természetéről* címmel 1909-ben került ki a nyomdából.

A művelődéspolitikus

Igazi pályája mindazonáltal kettős vonásban indult. 1910-ben, harminchárom éves korában a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tisztviselője lett. Érdeklődése azonban, kezdetben legalábbis, főleg tudományos volt. Érthető hát, hogy a minisztériumban is ilyesféle irányban tájékozódott. 1911/12-ben egy évet a Magyar Nemzeti Múzeum könyv-

tárában „hospitált” — voltaképpen tanulta a könyvtáros szakmát. Visszatérve a minisztériumba, előbb megszervezte a minisztérium könyvtárát, majd a tudományos ügyek referense lett. E funkciójában betekinthezett a tudománypolitika gyakorlatába, és számos tudóssal került személyes kapcsolatba, némelyikkel barátságot is kötött. Az első világháború előtt főleg a polgári radikálisok apolitikusabb tudósegéniségeivel (*Róheim Géza, Somló Bódog* stb.) barátkozott, de jó barátságban volt minisztériumi kollégájával. *Gönczi Jenővel* is, aki később, 1918-ban a Károlyi-kormány államtitkára lett. 1918. november 20-án Bibó maga is részletes tervszetben foglalkozott az irodalmi és tudományos ügyek kormányzati irányításának átalakításával, megjavításával. Tervezete mai szemmel nézve is számos előremutató elemet tartalmazott.

Minisztériumi éveiben (1918 előtt) több könyve, füzete is megjelent. 1915-ben a Franklin Kiadó *A megismerés új magyar-rázata* című könyvét adta ki, 1916-ban pedig *Nietzsche* című kismonográfiája jelent meg a *Modern Könyvtár* sorozatban, majd tudományos érdeklődése a lélektan felé fordult — lehet, hogy éppen Róheimhez fűződő barátsága révén. 1916-ban *A pszichológia általános elveiről* írt is egy kis füzetet, 1917-ben pedig közrebocsátotta a magyar pszichoanalitikus etnológia egyik korai, jelentős kísérletét (*A számok jelentése és a gondolkodás alapformáinak története. Bp. 1917.*). E műve, nem véletlenül, a Róheim Géza szerkesztette *Népleléktani dolgozatok* c. sorozat első kötete volt.

1918 után a minisztériumban egy ideig még továbbra is a tudományos ügyekkel foglalkozott, de 1920-tól fokozatosan más területre került. Mint 1932-ben keletkezett kéziratok szakmai önéletrajzában írja, 1920-ban vezetője lett „a minisztérium könyvtárának, majd egy éven át a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének miniszteri biztosa. Végül 1922-ben miniszteri osztálytanácsosi, majd miniszteri tanácsosi rangban országos népművelési főfelügyelővé nevezetett ki”. Bár e kinevezéssel az eltávolított *Mihalik József* helyére került (mint régi, de „nem kompromittált” minisztériumi tisztviselő), szerepvállalása nem „örsékváltás” volt. Mint a népművelés egyik irányítója, sokat tett az iskolán kívüli oktatás fontosságának „hivatali” tudatosításáért és az oktatás szervezett, intézményes kereteinek kiépítéséért. Sőt ő alakította ki az 1918/20-as kataklizmában széthullott „főfelügyelőség” új, népművelés-központú karakterét is.

A szegedi Egyetemi Könyvtár élén

Az adott politikai helyzetben (1920-as évek eleje!) azonban Bibó népművelési tervei megvalósíthatatlanok voltak. Ráadásul, mint fiától tudjuk, „a minisztériumi bürokráciában helyét igazán sohasem találta meg, s mindig új meg új munkaköröket és feladatokat keresett... ahol a hivatal szorításától aránylag mentesen lehet hasznos és tárgyilagos munkát végezni”. Valószínűleg e két tény együtt magyarázza, hogy 1924 tavaszán — Szeged könyvtárügyének alapos ismeretében! — elfogadta a szegedi egyetem tanácsának meghívását, s a szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatója lett.

Ekkor már elmúlt negyvenéves, sok mindent kipróbált, sok mindenben átment, sokoldalú, kiforrott egyéniség volt, aki azonban kísérletező kedvét változatlanul megőrizte. Tudósként ugyan nem alkotott életművet, írásai inkább egy nyughatatlan szellem folyamatos kísérletezésének, tájékozódási igyekezetének dokumentumai. Természettudományi, jogi, filozófiai, néprajzi (s általában társadalomtudományi) tájékozottsága s a művelődéspolitikai viszonyok alapos, mély ismerete azonban jó alapot, kedvező feltételeket teremtett későbbi könyvtárigazgatói tevékenységéhez.

Adottságai, képzettsége ugyanis éppen a feladathoz illettek, mert a szegedi Egyetemi Könyvtár akkor még épp hogy csak „létezett”. Jogilag ugyan a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár utóda volt, de állománya — tehát a legfontosabb — mindenestül Erdélyben maradt. Bibó elődei — áldozatos munkával — 1921 és 1924 között éppen csak a legszükségesebbeket tudták előteremteni: néhány helyiséget és más könyvtárak duplumából, ajándékokból néhány tízezer kötetet. Az olvasóterem is röviddel Bibó kinevezése előtt nyílt meg.

A könyvtárszervező

A tényleges igazgatást *Dézi Lajostól* (*Könyvtáros, 1978. 7. sz. — A szerk.*) vette át. Úgy tűnik, előzetes helyismerete birtokában rövid idő alatt fölmérte a körülményeket, lehetőségeket, mert átfogó, lépésről lépésre megvalósítandó tervet dolgozott ki. Ez, amennyire megállapítható, magában foglalta a könyvtár *elhelyezésére, belső szervezetére, személyi feltételeire, állományának kialakítására és forgalmára, valamint föltartására* vonatkozó teendőket.

Ennek megfelelően 1924 őszén — mint említett szakmai önéletrajzából tudjuk — „leszögeztette és írásba foglaltatta a könyvtár rendezésének és folyóiratok céldulákon való felvételének alapelveit;

ugyanekkor a könyvtár belső munkáját két osztályban szervezte meg: 1. Könyv- (Nyomtatvány-) és 2. Folyóiratosztályban". A könyvtár belső szervezétének ez a mégoly kezdetleges tagolása is fontos lépés volt, lehetővé tette az átgondoltabb állománygyarapítást és -feldolgozást, főleg pedig az „olvastatást”. E szervezeti változás azonnal fölszínre hozta a könyvtár elhelyezésének kérdését is. Anál is inkább, mert a „megfelelő elhelyezést” Bibó mindig is létfontosságúnak tartotta, s — mint írta — „első feladata” ennek biztosítása volt. Kisebb belső áthelyezések után rövid idő alatt megszerezte a Dugonics téri (központi) egyetemi épület teljes első emeletét — addig ugyanis az olvasóteremmel együtt is csak három helyisége volt a könyvtárnak. Az így megnövelt terület „centrális” részén a nagy olvasótermet helyezte el, ahol az olvasóhelyek számát szinte évről évre növelte: „az ismételt nagyobbitások során 40-ről 80-ra, majd 120-ra” emelkedett az üldőhelyek száma. 1926-ban megnyitotta az önálló folyóiratolvasó-termet is. (Egylőre 20 olvasóhellyel), „1929-ben pedig a kutatók számára fenntartott külön termet, a Tanári Olvasót 8 asztallal. 1925 és 1930 között felállítatnak és berendeztetnek a katalógusok, a bibliográfiai segédesszközök és a könyvkölcsönző külön helyiségei”. A könyv- és folyóiratanyag is három nagy raktárban „nyert elhelyezést, melyekben az állványok alapméterhossza 100-ról 500 méterre emelkedett”. E nagyarányú — körülbelül 1930-ig tartó — fejlődés teremtettemeg a tárgyi feltételek együttesét (bútorzat, polcok stb.) is, amely kisebb módosításokkal még évtizedekig fennmaradt.

A fejlődés, s ezt Bibó jól tudta, nagymértékben múlt munkatársai képzettségén, szakértelmén és habitusán is, ezért igen nagy gondot fordított egzisztenciájuk biztosítására. „Káderügyekben” először 1924 novemberében fordult az illetékes miniszterhez, majd utána még jó néhányszor (bár feladatvállalásai közül, sajnos, éppen ezt sikerült legkevésbé megoldania). Egy kis számú, de jól képzett szakembergárdát azonban mindvégig együtt tudott tartani; jellemző, hogy beosztottjai közül később többen a könyvtár igazgatói lettek.

Bibó az állomány *szervezetének* kialakítására, illetve — az adott körülmények között különösen fontos — *dinamikus fejlesztésére* nagy figyelmet fordított. „A könyvtár könyv- és folyóiratanyaga 1924-től 1932-ig rohamosan gyarapodott, amit szerencsésen egészítettek ki egyes olcsó, alkalmi vételek (Vladár-, Csasz-, Márki-, Dézsi-könyvtárak megvétele). A könyv- és folyóiratanyag 1923 és 1932

között 60 000-ről 155 000-re növekedett. A könyvtárigazgató [ti. Bibó] hivatalba lépése óta különös gondot fordított a kurrens folyóiratok gyarapítására, mivel — véleménye szerint — a tudományos előrehaladás mindinkább ezekben koncentráliódik. Ily módon aránylag csekély költséggel (részben csere útján) nagyszámú folyóirat-sorozatra tett szert a könyvtár, s a kurrens folyóiratok száma 1924 és 1932 között 106-ról 324-re emelkedett.” Bibó érdeme az ún. ügyészégi köteletpéldányok megszerzése is; e fontos gyarapodási lehetőség 1938-ig állott a könyvtár rendelkezésére. (Az állomány legjobb része ma is a két világháború közötti anyag.)

Bibó István igazgatóságához fűződik az állomány föltárásának kezdete, illetve rendszeresítés és tervszerűvé tétele is. A „katalogizálás” megindítása egyik első intézkedése volt. „1924 őszén kezdetét vette a végleges betűrendes katalógus készítése. Ennek előrehaladása alapján az igazgató [ti. Bibó] 1930 elején tervbe vehette a helykatalógust, 1931 elején a szakkatalógus elkészítését.” Sajnos, a szegedi Egyetemi Könyvtár történetének egyik legfeldolgozatlanabb, leginkább homályban levő területe ma a katalógusok története: mikor, milyen katalógusok készültek a könyvtárban, milyen tartalom rejlik az elnevezés mögött. Bibó e vonatkozású kezdeményezései is ezért egyelőre eléggé megfoghatatlanok. Annyi bizonyos: igazgatósága idején többféle katalógusa is volt a könyvtárnak („ideiglenes betűrendes katalógus, nívum-katalógusok, folyóirat-katalógusok, az olvasóközönség számára felállított kis alakú könyv- és folyóirat-katalógusok” stb.). Bizonyos adatok szerint volt „szavak szerinti” (tárgyszó-) katalógus is, és még Bibó idejében megkezdtek az ETO-rendszerű katalógus kiépítését.

Bibó könyvtárigazgatóságának következtében lett a könyvtár „olvasó- és kölcsönzőorientált”. Mint volt népművelési szakember, nem a Somogyi Könyvtár zárt, csak helyben olvastatásra berendezkedett gyakorlatát követte, hanem tárgan értelmezte az egyetemi könyvtári funkciókat. Így igazgatósága alatt a könyvtár átvállalta a városi könyvtár feladatainak egy részét, már csak azért is, mert a Somogyi Könyvtár (értékes, régi anyaga alapján) magára vállalta a tudományos funkciók egy részét.

Szeged szellemi életében

Bibó, Szegedre kerülve — mint tudós, de főleg mint tudományszervező és mások munkájának előmozdítója — bekapcsolódott a város és az egyetem szellemi életébe is. „1925-ben kezdeményezte,

és Erekly Istvánnal, Tóth Károllyal és Kogutowicz Károllyal egyetemben szerkesztette a *Szegedi Tudományos Könyvtár* című értekezéssorozatot. E sorozatban jelent meg 1926-ban *A primitív ember világa* című nagyobb etnológiai tanulmánya. 1929-ben a Szegedi Alföldkutató Bizottság néprajzi, nyelvészeti és társadalomrajzi szakosztályának vezetője lett, s e minőségben haláláig szerkesztette a *Népünk és Nyelvünk* című néprajzi, nyelvészeti és „társadalomrajzi” folyóiratot. E folyóiratban számos kisebb-nagyobb értekezése jelent meg (főleg etnológiai és népművelési vonatkozásúak), de ezeknél fontosabb, hogy mint szerkesztő helyt adott többek között *Erdei Ferenc, Ortutay Gyula, Marót Károly, Beke Ödön, Honti János* és mások írásainak, s ahogy lehetett, segítette az ügynevezett falukutató irodalom kibontakoztatását is. (Erdi Ferencnek például több fontos korai tanulmánya itt jelent meg, miként Ortutaynak is!) Tudományszervezői tevékenységének egyik eredménye volt, hogy — a könyvtár munkatársainak publikálását elősegítendő — 1933-ban megindította a *Szegedi Egyetemi Könyvtár Dolgozatai* című sorozatot.

A könyvtári helyzet intézményes javításáért

A szegedi Egyetemi Könyvtár fejlődésének dinamizmusa 1930 körül érhetően lelassult; az új könyvtárak kezdeti nagy lendülete, mint mindenütt, itt is lassúbb ütemű, nyugodtabb növekedéssé alakult át. Ezt Bibó István is észrevette, s bár annak vette e fejleményt, ami volt: törvényszerűnek, tollat fogott. 1930-ban megírta a *Könyvtáraink racionalizálása* (A szegedi Egyetemi Könyvtár tíz

éve) című tanulmányát, melyben föltárta a könyvtár helyzetét. E tanulmánya — adatai stb. mellett — két szempontból különösen fontos. Bibó ugyanis — érzékelve a fejlődés lelassulását — elsőként vetette föl a könyvtár történetének máig legneuralgikusabb kérdését, az állomány elhelyezését. Megfogalmazása ma is időszerű: „A szegedi Egyetemi Könyvtár további kiépítése már nem a könyvtár belső munkája és külső kapcsolatai révén érhető el, hanem Szeged város és a kultusz-kormányzat áldozatkészségén múlik.” Majd: „Feltétlenül megoldandó kérdés az Egyetemi Könyvtár mainál célszerűbb elhelyezése.” S e tanulmányában fölvetette a személyzet egzisztenciális helyzetének kérdését, félve attól, hogy ha ezek nem oldódnak meg, „a könyvtári munka nívója süllyed le”. Tétélesen kimondta: „nem csupán a könyvtár anyagi feltételeit kell ésszerűen rendezni, hanem a lelkieket is”. Ezek nélkül ugyanis nem lesznek olyan könyvtárosai az intézménynek, akik egyaránt otthonosak a szorosan vett könyvtári „adminisztrációban” és a tudomány valamelyik ágában. (Munkája némileg bővítve, illetve módosítva 1933-ban újabb kiadásban is megjelent.)

1935. szeptember 10-én, viszonylag fiatalon (58 évesen) meghalt. Halálakor a rábízott könyvtár alapjai meg voltak vetve, minden „símen” volt. Lehetőségeit szinte maradéktalanul kihasználta, a problémákat, amelyeket megnyugtatóan azóta sem sikerült megoldani, fölvetette. Kétségtelenül ő volt a könyvtár történetének legeredményesebb igazgatója. Életrajzának részletes megírása, művelődéstörténeti szerepének pontos fölrajzása megkerülhetetlen feladat.

Lengyel András

Lapozgató

● **AZ ORSZÁGOS OKTATÁSTECHNIKAI KÖZPONT HÍRADÓjának 1979/1—2-es, összevont száma több jegyzéket is közöl, melyek a könyvtárakat is érdekelhetik. Ilyenek: a veszprémi központ eszköztárában található videofelvételek 94, a központ által kiadott, illetve gyártott, nyomtatott és nem nyomtatott ismerethordozók 62 tétéles jegyzéke, valamint a Fővárosi Pedagógiai Intézet kiadványjegyzéke (38 tétel).**

● **A MAGYARORSZÁGI ALKOHOLIZMUS ELLENI KÜZDELEM MÚLTJÁBÓL** címmel rendkívül érdekes könyvet adott ki a Medicina Kiadó. Mivel Kárpáti Endre hézagpótló munkáját az Új Könyvek jelzetei megfelelően ajánlják beszerzésre a könyvtáraknak, mi az állománygyarapítási tanácsadó javaslatát csupán két szemponttal szeretnénk kiegészíteni: e történeti feldolgozás és különösen a hozzá csatolt több mint 230 oldalas szöveggyűjtemény, valamint az ugyancsak gazdag képdokumentáció rengeteg helytörténeti vonatkozást tartalmaz, s kiállítási segédanyagként is felhasználható. A fő feladat természetesen az, hogy az olvasószolgálatok „Új szerzeményeink” tárlóiban közszemlére tett könyvet minél több olvasó ismerje meg. (1979. 468 l., 76 sztl.t. 114 Ft)

Imre Lajos

Ha egy művész a megszokottnál később jelentkezik a művészeti életben, ez nem a művészetnek, hanem inkább a művésznek okoz hátrányt, mert az elvesztett idő visszahozhatatlan. Elmondhatjuk ezt Imre Lajosról is, aki férfikora delén mutatkozott be a magyar grafikában, s aki mérnöki munkája mellett igyekszik grafikus elhivatottságának is eleget tenni. 1977 óta tagja a Képzőművészeti Alapnak, s egyre szaporodó ex librisei révén már számon tartják a mai magyar kisgrafika barátai.

1936. december 31-én született Hódmezővásárhelyen, ott is érettségizett, majd a budapesti műegyetemre került, ahol 1960-ban mérnöki diplomát szerzett. A középiskolai és a műegyetemi szabadkézi rajzórák iránti nosztalgia csak lassan érett benne alkotókedvévé. A döntő hatás 1967-es erdélyi utazásán érte: megismerkedett Gy. Szabó Bélával, a kiváló erdélyi grafikussal, aki nemcsak rajzait korrigálta, de bevezette a fametszés titkaiba is. Fokozatosan nyílt rá szeme mindarra, amit a körülöttünk levő világból megörökíteni érdemes. Idehaza a budapesti I. kerületi képzőművészeti körben, majd a Képző- és Iparművészeti Gimnázium egyéves esti tanfolyamán képezte tovább magát. Ekkor már mind több fametszetet készített. Ezek száma ma a százat is meghaladja. A képgrafikák mellett alkalmi grafikákat és ex libriseket is alkot; az utóbbiak száma harminc fölött van. Fametszetsorozata, a mappa formában közreadott „*A kuruc szabadságharc tizenkét nevezetes vára*” 1976-ban jelent meg, *II. Rákóczi Ferenc* születésének háromszázadik évfordulójára — korlátozott példányszámban (a bibliofileknek és a kisgrafika kedvelőinek öröme), a Radnóti verseskötethez készített kötésterve pedig a könyvművészet híveinek szerzett maradéktalan örömet.

Munkái közül elsősorban ex librisei szerepeltek kiállításokon. (1971 Keszthely: Virágok az ex libriseken; 1972 Mezőgazdasági Múzeum: Szőlő és bor a kisgrafikákon; 1974 Debrecen: Virágok az ex libriseken; 1976 Budapest, Természet-tudományi Múzeum: A természet világa a kisgrafikában.) Első önálló kiállítása 1979-ben volt szülővárosában, Hódmezővásárhelyen; ez a kiállítás átfogó képet adott teljes grafikai munkásságáról.

Imre Lajos grafikai világa részben a

természethez, részben a történelmi épületekhez: a várakhoz, régi templomokhoz stb. kötődik. Kifejezési eszköze, grafikai anyanyelve a fametszet, amely férfias, határozott, néha nyers is, de művészi ereje éppen ebben rejlik. A fekete-fehér világa legtöbbször drámai, ritkábban epikai, s csak egészen ritkán lírai: Imre Lajos metszetei jól példázzák mind ezt. A fekete és fehér egyensúlyának kitapogatása közben néha megkísérti a könnyebb ellenállás ördöge, homogén fekete felületei olykor ránehezednek a kompozícióra, és ott is „balladai homály”-t sejtetnek, ahol erre nincsen szükség. A metszetek nagyobb és java része azonban biztos egyensúlyérzékű, erőteljes kompozíciós készségről és külső-belső harmóniáról tanúskodik, Imre Lajos grafikája a *valóság költészete*. Úgy ragaszkodik a tárgyi világhoz, hogy majd minden alkotása szinte dokumentum, de a valóság köré történelmi atmoszférát teremt: egyéniségének alkotó ereje, szépet varázsoló játéka a csupasz sziklákból, a halott kövekből is kisugárzik. Tárgyközpontú és énközpontú egyszerre; az előbbi látható, az utóbbit csak érezni lehet. Tematikájának kiszélesedését minden bizalommal meghozza az idő, különösen a most még hiányzó alakbrázolás megjelenését tartjuk elkerülhetetlennek.

Ex libriseinek témaválasztása azonos képgrafikáinak tematikájával, csak a kompozíció zártabb, a képteremtés feszebb. Az ex libris a mondanivaló egyénre hangolását is megköveteli, s Imre Lajos erre is figyel. Görög vázrajzokra emlékeztető kisgrafikai finom beleérző-képességre vallanak. Virágos ex librisein a színt is beiktatja művészi kelléktárába, igen eredményesen. *Gábor Dénes* részére készített ex librise (egyben legjobb kisgrafikája) hamisítatlan erdélyi levegőt áraszt. Szimbólumokat nem, vagy csak alig használ; még *Kós Károly*-emléklapján is valós elemekből áll össze az életút. Ez a szinte asketikus művészi magatartás a realizmus teljes diadala.

Imre Lajos mindig előre tekint; eddigi eredményeit csak közbülső állomásoknak érzi. Szeretne metszetsorozatot készíteni mindazon helyekről, amelyek Ady életében nagyobb szerepet játszottak, és szeretné megörökíteni Hódmezővásárhely tanyavilágának fogyó emlékeit is.

Galambos Ferenc

Kérdezz — felelek

Egy könyvtári dolgozó kérdezi a tanulmányi szerződésről:

1978 februárjában egy könyvtár kötelékébe léptem. E munkaviszonyom előtt már a főiskola levelező tagozatán tanultam. Jelenlegi munkáltatóm támogatta továbbtanulásomat. Ezt bizonyítja, hogy másfél éven át a tanulmányi munkaidő-kedvezmények (a konzultációkra járó szabadnapok, a tanulmányi szabadság és a vizsgákra járó szabad idő) teljes tartamára folyósította átlagkeresetemet.

Jelenleg harmadéves vagyok. Ebben a tanévben — az eddigi munkaidő-kedvezményeken felül — már esedékes a szakdolgozat elkészítéséhez, illetve az államvizsgára való felkészüléshez járó külön tanulmányi szabadság egy része is. Munkáltatóm azonban most azt kívánja, hogy visszamenőleges hatállyal kössek tanulmányi szerződést a könyvtárral. Ellenkező esetben a tanévre járó tanulmányi szabadságotból csak tíz napra fizet átlagkeresetet, a többi tanulmányi szabadságot — beleértve az említett külön tanulmányi szabadságot is — és az egyéb munkaidő-kedvezményeket csak fizetés nélkül kaphatom meg. Azt is közölte velem, hogy ha a tanulmányi szerződést nem kötöm meg, kötelezni fog a már másfél éve igénybe vett kedvezmények tartamára fizetett átlagkereset visszatérítésére.

Kérdezem, hogy törvényes-e ez az eljárás? Jogos-e, hogy a tanulmányi szerződés visszamenőleges hatállyal történő megkötésére, illetve az átlagkereset visszatérítésére akar kötelezni? Kérdezem továbbá, hogy ha megkötöm a tanulmányi szerződést, köteles-e munkáltatóm a megszerzendő iskolai végzettségnek megfelelő munkakörbe helyezni, mivel a jelenlegi munkaköröm betöltéséhez nem szükséges a főiskolai végzettség.

Válasz:

Ha a levélíró nem a munkakörére jogszabály által előírt szakképzettség megszerzése céljából tanul, akkor számára a 23/1974. (IX. 4.) MüM számú rendeletben szabályozott munkaidő-kedvezmények (tehát a tanévenkénti tanulmányi szabadság, a szabadnapok, a szabad idő és az államvizsgára való felkészülést, illetve a szakdolgozat elkészítését szolgáló külön tanulmányi szabadság) nem fizetett szabad időként járnak. Ez alól csak a tanévenként járó tanulmányi szabadság első tíz napja kivétel. Erre a tíz napra ugyanis jogosult átlagkeresetére. Addig azonban, amíg 1978. szeptember 1-ét megelőzően munkáltatójának joga volt ahhoz, hogy a levélíró által igénybe vett valamennyi munkaidő-kedvezmény teljes tartamára átlagkeresetet fizessen ki, az említett időpont után ezt a jogát a 19/1978. (VIII. 15.) MüM számú rendelet 7. §-ának (2) bekezdése megszüntette.

Az előbb hivatkozott rendelet 10. §-a (1) bekezdésének a 19/1978. (VIII. 15.) MüM számú rendelettel módosított c) pontja értelmében a munkáltató az 1979/80. tanévtől kezdve csak akkor fizethetett volna átlagkeresetet a levélíró számára az őt megillető tanulmányi munkaidő-kedvezmények teljes tartamára, ha tanulmányi szerződést kötöttek volna. Egyébként erre nincs lehetősége.

A tanulmányi szerződés visszamenőleges megkötésére a levélíró nem kötelezhető. Egyébként is számára az 1978/79. tanévet megelőző időre kifizetett átlagkereset jogi alapja nyilvánvalóan a 23/1974. (IX. 4.) MüM számú rendelet 10. §-ának akkor még hatályos (4) bekezdése volt, ezért az ezen az alapon kifizetett összeg semmiképpen sem téríthető vissza. Az 1978/79-es tanévben kifizetett átlagkereset folyósítása ugyan jogalap nélkül történt, de ennek visszatérítésére az Mt. V. 68. §-ának (1) bekezdésében foglalt korlátozások miatt már nincs lehetőség, mivel a téves kifizetés helytelenségéről a levélírónak nyilvánvalóan nem volt tudomása.

Végül közöljük, hogy a levélírot munkáltatója csak abban az esetben köteles a végzettségének megfelelő munkakörbe beosztani, ha a megkötendő tanulmányi szerződés erre vonatkozóan is rendelkezik.

A KÖNYVTÁROS egyes számai – tizenkét hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapidadó Vállalat Közönségszolgálatánál (1706 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkől kérhetők

A magyar orvostudományi könyvtárügy és információ harmadik évtizede

A 600 példányban, sokszorosításban megjelent jubileumi kötet első beszámolója — *dr. Székely Sándor* tollából — az *Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ* harmadik évtizedét tekinti át, kiemelten vizsgálva az intézmény tájékoztató tevékenységét, munkáját a hazai szakmai információs rendszerben és a KGST-országok MED-INFORM-rendszerében. A cikk különösen erénye, hogy közli az OOKDK kiadványainak jegyzékét: a periodikáét, a könyvtárosok napi munkáját, képzését és továbbképzését segítő kiadványokét (!), valamint a MEDINFORM-anyagokét.

Dr. Benda Mária a magyar orvostudományi könyvtári hálózat tízéves fejlődését, jelenlegi állapotát elemző írásában arra keres választ, hogyan válhatnak az orvosi könyvtárak információs intézményekké. *Szilágyiné Csécs Mária* orvostudományi tájékoztatási rendszerünk mai helyzetét vizsgálva elméleti-módszertani vezérfonalat kínál a holnap tájékoztatási rendszerének kialakításához.

További fontos adatokkal szolgál a jelen helyes értékeléséhez *Bürné dr. Pollák Zsuzsanna*, aki az OOKDK 1968 és 1978 közötti dokumentációs szolgáltatásainak tartalmi elemzését végzi el, és *Kominka László*, aki a hazai orvosi szakfolyóirat-ellátottság alakulását vizsgálja. (Kominka megállapítása — „az orvosi szakkönyvtári hálózat folyóirat-ellátottsága nem kielégítő” — azért is időszerű, mert tudomásunk szerint több egészségügyi intézmény — takarékosági okokból — az idén lényegesen csökkentette jövő évi folyóiratrendelését.)

Kristóf Lajosné az orvosi szakkönyvtárosképzésről írt cikkét olvasva mélységesen megértjük, hogy ez az írás végül is „rekviem” lett a megszűnéséig az orvosi szakkönyvtárosképzés gerincét alkotó 5 féléves középfokú szakkönyvtáros tanfolyam emlékére. Reméljük, hogy a tervezett könyvtárkezelői tanfolyamok megindulásáig minél kevesebb „üres” tanév telik el.

Az OOKDK kutatásnyilvántartási csoportjának munkájáról közöl beszámolót *Könczölné Gődény Eszter*. A K + F (kutatás + fejlesztés) témák nyilvántartását természetesen sokféle és különböző szintű társadalmi szükséglet hívta életre. A nyilvántartásban rejlő tájékoztatási lehetőségek — könyvtári, könyvtá-

rosi szempontból — azonban még nem „tudatosultak” kellőképpen. Nem lenne felesleges az orvosi könyvtárosok körében végzett propaganda...

A kötet jóvoltából megismerkedhetünk három orvosegyetemünk könyvtárával. A *Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának* másfél évszázados történetéről írt vázlatot *Vilmon Gyuláné*, a pécsi könyvtár elmúlt tíz évéről *Rúzsásné dr. Faluhelyi Vera*. A szegedi orvosegyetem központi könyvtár hálózati munkáját *dr. Zallár Andor* ismerteti. (Örömmel olvastuk, hogy a Pécsi Orvostudományi Egyetem könyvtára — az 1976. évi könyvtári törvényt követően — közművelődési könyvtári részleget létesített!)

A jubileumi kiadvány zárórészében négy vidéki kórház szakkönyvtárának vezetője számol be tapasztalatairól. Az írások szerencsésen kiegészítik egymást, mivel a szakkönyvtári (szakkönyvtárosi) munka egy-egy területével foglalkoznak: a szakirodalmi ellátottsággal *Vörös Lászlóné*, az irodalomkutatás és a témafigyelés lehetőségeivel *dr. Tóth Sándorné*, a hálózati együttműködés kérdéseivel *Magyar Miklósné*, illetve *Mátyus Lászlóné*.

Az ismertetett kötet jó példa arra, hogy a közreadó sikerrel hasznosítja az évforduló adta lehetőséget tartalmas publikáció létrehozására. E könyv segítséget nyújt az orvosi könyvtárosoknak helyzetük és feladataik felmérésében, mindennapi munkájuk hatékonyságának javításában — és színvonalas kiadvány megtervezéséhez, szerkesztéséhez szolgálhat például minden, jubileumra készülő intézménynek, szervezetnek. (Szerk.: *Székely Sándor*. 1979. OOKDK. 259 l.)

Walter Béla

Két Krúdy-bibliográfia

Krúdy Gyula születésének tavalyi centenáriumához kapcsolódva két, figyelemre méltóan eredeti bibliográfiai munka jelent meg. Mindkettő *Gedényi Mihály* gyűjtésének és szerkesztői munkájának terméke. A *Nyíregyházi Megyei Könyvtár* és a *Petőfi Irodalmi Múzeum* gondozásában napvilágot látott könyvészeti adattárak a hatalmas írói életműben való tájékozódás tudományos segédeszközei. Ám ezen túlmenően e kiadványok a szerkesztő-összeállító által alkalmazott eljárások révén az irodalmi, személyi bibliográfiák módszertanával kapcsolatban is tanulságokkal szolgálhatnak. *Gedényi Mihály* ugyanis sem a kisebb — csupán a regényeket és a Krúdy-köteteket feltáró — összeállításában, sem pedig a teljes életművet és a vonatkozó kritikai irodalmat bemutató vaskosabb kiadványban nem elégszik meg az adatközlések „hagyományos” csoportosításával, a szerkezeti utalások „laza szövedékével”. Nem kétséges, hogy maga a téma, a Krúdy-életmű roppant gazdsága, a bemutatott művek megjelenési, publikálási formáinak sokfélesége és szerteágazó természete szinte meg is követelte a szokásos bibliográfiai bemutatásnál bonyolultabb szerkezeti felépítést. A korabeli lapok százaiiban megjelent szépirói és publicisztikai termés már az író életében többféle válogatásban került kötetes kiadványokba, s az író népszerűségének apályait, dagályait követve sok, változatos összeállítású Krúdy-gyűjtemény jelent meg az elmúlt évtizedekben is. *Gedényi* mindkét bibliográfiájának az a vezérelve — s ennek érdekében dolgozta ki utaló- és kódrendszerét —, hogy a kiadásváltozatok közötti összefüggéseket jelezze, s kalauzál szolgáljon az egyes tételek közötti kapcsolódások korántsem egyszerű szövevényében. Ebből persze egy szükségszerű nehézség is adódott: e Krúdy-bibliográfiák használója (még a tájékoztatói források rendszerező eljárásaiban tapasztalatokkal rendelkező könyvtáros is) arra kényszerül, hogy a szokásosnál alaposabban tanulmányozza a szerkesztő útmutatásait, megtanulja a jelölések logikáját, a szerkesztés elveit.

A *Krúdy Gyula (1895—1977)* címmel megjelent, nyíregyházi kiadású bibliográfia az életmű törzsét, az író regényeit és kötetes kiadású munkáit dolgozza fel az alcímben megjelölt időhatárok között. Nem kétséges, hogy ez a több száz té-

teles, a maga körében teljességre törvő könyvészet (feltehetően a kiadói igényeknek engedve) csak egy részét adja annak a széles körű, az életművet és a szekundér irodalmat egészében átfogó gyűjtésnek, melyet a később ismertető műve munkája foglal magában. Ebben az 1895 és 1977 között megjelent valamennyi Krúdy-könyvet (a novella-, cikk-, drámagyűjteményeket, fordításokat is) számba vevő bibliográfiában a szerző azt az elvet érvényesíti, hogy a „kiadás” fogalmát tágan értelmezi, s a regények, hosszabb elbeszélések esetében megadja az első, hírlapbeli (folytatásos) közlés adatait is. A tételeket éves fejezetekben tagolja, és az évkörön belül betűrendet alkalmaz. Annak érdekében pedig, hogy az első — általában időszaki kiadványban történt — megjelenés és a kötetek időrendi alapleltára „mozgatható” legyen, a szerkesztő egy sajátos kódrendszert alkalmaz. A tételek élén álló szám tíz pozíciót tartalmaz: az első három számjegy a vonatkozó tétel megjelenési évszámának rövidítése, a következőkettő az évkörön belüli besorolás helyszámára szolgál; ezt követően újra három számjegy szerepel, ami a mű első megjelenésére utal vissza, a kódot lezáró két utolsó szám pedig a kiadás (a szélesebb értelemben vett megjelenés) sorszáma. (A *vörös postakocsi* 1925. évi kiadásának jele például: 925 09 913 06, azaz a jelzett évben megjelent művek között a 9. helyen álló mű először 1913-ban jelent meg, s ez a tétel a regény 6. kiadása.) Bár ez a jelölési rendszer tagadhatatlanul spekulatív, és a kód bizonyos részei fölöslegesnek tűnnek (az első évszám a fejezet élén is szerepel, a betűrendben belüli hely megszámozása pedig mellőzhető volna), a kötet második részében közölt, a művek betűrendje szerinti rendszerezés ezek segítségével teszi visszakereshetővé az anyagot. Itt minden cím után felsorakoznak az időrendi részben szereplő tételek vonatkozó kódszámai, illetve ide csatlakoznak azok az analitikus utalások, amelyek olyan kiadásokhoz, gyűjteményekhez vezetnek vissza, melyekben — rejtve, más művek társaságában — az illető mű még fellelhető. A kötet használatának mégis jogos lehet az a fenntartása: miért kell minden egyes keresési műveletnél 10 számjegynyi azonosító jelet memorizálnia vagy feljegyeznie?

A kiadványban testet öltő szerkezeti

gondossággal nincsen arányban a bibliográfiában szereplő címleírasi tételek kidolgozásának igényessége. Az előszó ugyanis jelzi, hogy a leírások nem minden esetben autopsziával, a kiadványok kézbevitelével készültek, hanem más bibliográfiákból is vett át anyagot az összeállító, s ez a tény a használó bizalmát gyengítheti. Nem tartalmi, inkább formai szempontból kifogásoljuk, hogy az általános bibliográfiai gyakorlat ellentétben a szerkesztőre, fordítóra, illusztrátorra vonatkozó közlések a kiadó és a lapszámadatok után szerepelnek. Igaz, ezekben a bibliográfiai jegyzetekben az átlagosnál több adatot közölnek, bizonyos esetekben jelezvén a címlap rajzolójának nevét, a gyűjteményben szereplő ál-Krúdy-műveket stb. S ha ez a kisebb Krúdy-bibliográfia egészében a kutató másik, bővebb munkájának „árnyékába” kerül is, az a szerepe mindenképpen megmarad, hogy a második, betűrendes rész segítségével a könyvtári gyarapító munkában és a tájékoztatásban gyorsan megállapítható, hol, melyik gyűjteményes kötetben, korábbi kiadásban lehet fellelni egy-egy művet.

A *Petőfi Irodalmi Múzeum* könyvészeti sorozatainak új köteteként *Krúdy Gyula. Bibliográfia (1892–1976)* címmel megjelent gyűjtemény csaknem 5000 tételt közöl. Mivel ezekhez az egységekhez az utánközléseknek, újrakiadásoknak és a kritikai irodalomnak regisztrálása is kapcsolódik, a bibliográfia majd tízezer adatot tartalmaz. Ez a párját ritkító vállalkozás egyrészt összegezi és rendszerezi az író elmúlt években megjelent kötetének jegyzetanyagában felhalmozott adatokat (a szerző külön bevezető fejezetben méltatja és regisztrálja munkájának előzményeit, elsősorban *Kozocsa Sándor* és *Barta András* bibliográfiai közléseit), másrészt nagyszámú, a szerző saját kutatásaiból származó tétellel bővíti a Krúdy-művek körét. Az író életrajzával kapcsolatos legendákat oszlatja a páratlanul termékeny alkotói munkára valló sommás leltár is: a Krúdy-életmű 200 kötetet, 86 regényt, 2382 elbeszélést, 1780 cikket és 30 színművet tartalmaz. Egy, ma még nem létező „Krúdy-összes” nagyobbban ígérkezik, mint a teljes Jókai-kiadás. A jórészt még a korabeli hírlapok hasábjain rejtőző, műfajilag, tematikailag is igen változatos anyagban, a Krúdy-publikációknak eme dzsungelében Gedényi egy következetesen alkalmazott rendszerezéssel teszi lehetővé az áttekintést. A szerkezet alapelve az időrend, illetve az az eljárás, hogy minden művet — a legelső megjelenés (akár könyv formában, akár lapban vagy folyóiratban történt a közlés) adatához kapcsolva — az összes ké-

sőbbi kiadásváltozattal együtt mutat be a bibliográfia. A kronologikus szerkezet nyomán így az életmű kibontakozásának útját, az egyes tételek alapján pedig a művek életrajzát — vagy ahogy a szerkesztő nevezi — „családfáját” követhetjük végig. Egy folytatásokban megjelent regény tehát az első hírlapi közlés dátumával bukkan fel először, ennek adataihoz azonban rögtön hozzákapszolódnak a kötetes kiadások, újranyomások, illetve azon gyűjtemények jelzései, amelyekben az adott mű más címek alatt, esetleges címváltozatokkal, más regények társaságában később szerepel. Minden új kiadást újra felvesz a későbbi években — külön tételszámozás nélkül —, s a szerkesztő az alcímfelvételhez irányítja vissza a használót. Cikk- és novellagyűjtemények esetében tételenként is analizálja a kötet tartalmát, s itt szintén számutalással vezet el az első változathoz (többnyire folyóirat-közléshez). A keresztutalásoknak ez a következetes és pontos rendszere több kiegészítő jel használatát is megköveteli, hiszen meg kell különböztetni az azonos című, de más tartalmú kiadványokat stb. Külön említésre méltó, hogy a kiadvány gyűjtőkre nemcsak a nyomtatott újraközlésekre terjed ki, s nem csupán a hagyományos bibliográfiai adatokat közli, hanem a Krúdy-művek rádió- és filmfeldolgozásait, a zenei adaptációk szövegkönyveit, sőt a képregényváltozatokat is regisztrálja. Az adattár megfelelő helyére szép számmal, noha a teljességt igénye nélkül beépíti az író műveinek külföldi fordításait is. A szekundér — kritikai — irodalom az időrendi folyamatban két helyen szerepel: az egyes kötetek leírása után az ismeretések legfontosabb adatait, az évi fejezetek végén pedig az általános jellegű, az egyes művekhez nem köthető vagy több Krúdy-műre vonatkozó cikkek leírását kapjuk.

Az éves fejezeteken belül persze nem lehet a kronológiai elvet következetesen alkalmazni, ezért egy-egy esztendő anyagában a következő belső egységek szerepelnek: először a megjelenés időrendjében a hírlapi, a folyóiratbeli közlemények, majd a kötetek — a hozzájuk csatlakozó kritikákkal együtt — a főcímek betűrendjében, végül a vegyes gyűjteményekben, almanachokban publikált Krúdy-művek leírásai következnek, és a fejezetet a tárgyév általános kritikai irodalma zárja le. E kiadvány esetében is kénytelenek vagyunk a bibliográfia használatát előtt alaposan tájékozódni a szerkezeti rendszerről. Az időrendi tagolásnak — még a sűrű, a tételeket egymáshoz kapcsoló utalások ellenére is — természetesen vannak hátrányai, ám az

egyéb szempontú keresést a kötetben igen gazdag mutatórendszer segíti. Külön index készült a kötetek, a műfajok (regények, elbeszélések, publicisztika), a feldolgozások és a külföldi fordítások jelzésére. Ezek a betűrendes jegyzékek a művek első kiadásainak, megjelenéseinek tételszámára utalnak. A személynévmutató, sajnos, nem teszi lehetővé, hogy a Krúdytól való és a Krúdyról szóló cikkeket az utalószámok körében megkülönböztethessük. Kritikai megjegyzésként itt is azt említjük, hogy nem teljes az autopszia, illetve, hogy a folytatások közlése esetében csak a publikálás két szélső dátuma szerepel, valamint érdemes megjegyeznünk, hogy örömmel vettük volna a pontosabban adatolt — hírlap- és folyóiratszám közléssel, lapszámmal kiegészített — címléírásokat.

Ezek az apróbb fenntartások nincsenek ellentétben azzal a meggyőződésünkkel, hogy Gedényi nagy Krúdy-bibliográfiája az irodalomtörténeti könyvészeti munka alkotó lehetőségeire figyelmeztet, s az anyag természetéhez igazodó leleményes, ötletes és gondos szerkesztői teljesítménye mércét állít a hasonló vállalkozások elé. Együttal azt is jelzi: irradáció, következetes szorgalom, szenvedélyes tárgy- és ügyszeretet, a feltárandó életmű alapos ismerete nélkül

nem készülhet el egy ilyen jellegű, igényes tudományos munka. Gedényi bibliográfiáját nem nélkülözhetik sem a későbbi kiadások gondozói, sem az esetleges kritikai kiadás szerkesztői, munkatársai. Hasznos segédeszköz lesz majd az irodalomtörténeti tájékoztatásban, dokumentumgyűjtő munkában is. Mert elsőre meghökkentő ugyan a feltáró jelrendszer, a kódok és utalások látszólagos bonyolultsága, a kötet használója azonban hamar meggyőződhet róla: maga az anyag, a Krúdy-életmű és az alkotások utóéletének változatossága, sokrétűsége kívánja meg, hogy a bibliográfia tájékoztató apparátusa „finom műszerként” működhessen. (*Krúdy Gyula. Bibliográfia (1895—1977)*. Nyíregyháza, 1978. Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár. 142 l.; *Krúdy Gyula. Bibliográfia (1892—1976)*. Petőfi Irodalmi Múzeum. Budapest 1978. [1979] 472 l. 50 Ft).

A teljesség kedvéért megemlítjük, hogy az évforduló alkalmából kiadvánnyal jelentkezett a *Győri Megyei Könyvtár* is. A sokszorosított ajánló jegyzéket *Varga G. Károlyné* állította össze. (*Krúdy Gyula*. Győr. 1978. Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár. 36 l.) Ez az összeállítás azonban jellegében eltér az itt ismertetett bibliográfiáktól, ezért részletes ismertetésétől eltekintettünk.

Fogarassy Miklós

Lapozgató

● **KÖNYVESBOLT NYÍLT MEDGYESEGYHÁZÁN** címmel a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése megjelentette Mándi Péter vizsgálati jelentését (37 l., soksz.), amelynek adatai és megállapításai a falusi könyvkultúra alakulásával foglalkozó, Békés megyén kívüli szakembereket, könyvtárosokat is érdekelhetik.

● A TÁRSADALMI SZEMLE októberi számának művelődéspolitikai jegyzetek rovata „Város, falu, kultúra” címmel cikksokrot közöl a falusi közművelődésről. A hét szerző között, *Lázár István*, *Ekler György*, *Vitányi Iván*, *Galicza János*, *Breuer János* sok problémát felvető írásai mellett megtaláljuk *Kamarás István* és *Bajor Nagy Ernő* egy-egy cikkét is: *Kamarás István* „Kemény adatok a vidékiségről és a dákaságról” címmel az átforgató falu olvasási kultúrájának nem éppen megnyugtató alakulásával foglalkozik, tanúnak *Tóth Dezső* „Kulturális változások Dákán” című könyvét idézve meg, *Bajor Nagy Ernő* pedig szívdertő sorokban számol be a Szabad Nép nagyszerű akcióiról, a „Könyvet a pusztai diákoknak” mozgalomról, az „Olvasson velünk!” és az „Olvasó Akadémia” című művelődési programokról.

● „BEITRÄGE ZUR BIBLIOTHEKARISCHEN ETHIK AUS DER VOLKSRE PUBLIK UNGARN” címmel a freibergeri (NDK) bányászati akadémia tudományos közleményeinek 83. számaként, *Dieter Schmidmaier* szerkesztésében megjelent *Ancsel Éva*, *Bata Imre*, *Orosz Bertalané*, *Walleshausen Gyula*, valamint a *Balázs János—Győre Pál* szerzőpáros előadása a könyvtáresetikáról. Az öt előadás eredetileg a Magyar Könyvtárosok Egyesületének nándorgyűlésén, Egerben hangzott el.

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A MAGYAR KÖNYVSZEMLE idei harmadik számában érdekes számításra bukkantunk, amelynek időszerűségét az ősnymtatvány-világkatalógus (GW) kiadására irányuló vállalkozás megkezdésének mostani, 75. évfordulója adja: Borsa Gedeon a Gesamtkatalog der Wiegendrucke 8. kötetének utolsó tételszáma alapján 28 ezerre becsüli a XV. században megjelent nyomtatványok számát. A még hátralevő 18 ezer tétel (11—12 kötet) publikálásához legalább 50—60 évre van szükség. — A Könyvszemle nagyobb könyvtörténeti tanulmányai erdélyi antitrinitárius könyvek angliai szerepéről (Dán Róbert), Batthyány Boldizsár XVI. századi humanista főúr, hadvezér németújvári (Güssing) könyvtáráról, külföldi kapcsolatairól (Barlay Ö. Szabolcs), egy Rákóczi-kori rőpirat szerzőségéről (Benda Kálmán) és Telegdi Miklós pécsi püspök könyvtáráról (Tóth István) szólnak.

A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ 1979/5-ös száma interjút közöl, amelyet Pozsgay Imre kulturális miniszterrel készített Vályi Gábor. (A nagy jelentőségű megnyilatkozással lapunk más helyén foglalkozunk.) A Figyelő egyéb írásai egyetlen témáról, a *statisztikáról* és a hozzá kapcsolódó elemzési módszerekről szólnak, s a szám e részét két vendégszerkesztő, *Fogarassy Miklós* és *Lakatos András* segítette összeállítani. A szerzők közül *Erdész Tiborné* (KSH) a könyvtárstatisztikát a kulturális statisztika rendszerében tárgyalja, *Fogarassy Miklós* a nemzetközi könyvtárstatisztikai szabvány hazai alkalmazásának nehézségeivel, *Mohor Jenő* pedig a készülő könyvtári kataszter és a rendszeres könyvtárstatisztikai adatgyűjtés viszonyával foglalkozik. A statisztika felhasználásáról két, gyakorlati irányú cikk szól. *Novák Ákos* (Szegedi Egyetemi Könyvtár) és *Békés György* (Pest megyei Könyvtár) munkája. *Szabó László* a statisztika prognosztikai felhasználásáról és a trendszámítás módszereiről ír, *Sárdy Péter* pedig a *Településeink könyvtári ellátása* (TEKE) 1969 és 1977 közötti füzeteiből kirajzolódó irányzatokat mutatja be, és felhívja a figyelmet néhány szélsőségre: például 1969 és 1978 között Hajdúböszörményben 12, Baján pedig 43 (!) százalékkal csökkent a beiratkozott olvasók száma.

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS szeptemberi számában *H. Ács Erzsébet* és *Hoványi Gábor* azt vizs-

gálja, hogy a termékszerkezet korszerűsítésében milyen lehetőségei vannak a műszaki tájékoztatásnak. Megállapításuk szerint a szakirodalmi források alapján előre jelezheti a fejlesztési trendeket és a versenytársi kínálat műszaki jellemzőit, ezek alapján meghatározhatja a gyártott termékek iránti piaci kereslet várható „élethosszát” és azt is, hogy mikor kell az új termék fejlesztését megkezdeni. — Érdekes vizsgálódás eredményéről számol be *Marton János*, az MTA Szegedi Biológiai Központjának könyvtárvezetője: a Magyarországra 1970 és 1976 között járatott élettudományi folyóiratok közül az ún. „alapfolyóiratok” száma 4—5 százalékkal csökkent, s a vizsgálati időszak kezdetének gyenge el látottsága 1976-ra tovább romlott. Ma már a legnagyobb kutatóhelyeken sem tudják beszerezni szakterületük összes folyóiratait, sok helyen pedig még a legfontosabbakat — a legdrágábbakat — sem vehetik meg. Az előfizetések összehangolása azért sem lehetséges, mert minden érdekelt intézmény beszerzései az alsó határon vannak, másrészt az alapfeltétel — a könyvtárközi kölcsönzés — kiábrándító állapotban van. A megoldás olyan központi folyóirattár létrehozása lenne, amely az intézményekben hiányzó cikkekről napok alatt és elfogadható áron szolgáltatna másolatot. — Tanulságos Trébits Gyuláné tanulmányúti beszámolója is: belga és holland közgazdasági könyvtárak és információs intézmények friss fejlesztési eredményeit ismertetve bemutat egy teljesen automatizált könyvtárat (Brüsszel), egy tájékoztatási intézetet (Hága) és egy gépesített könyvtári raktározási rendszert (Rotterdam).

A KÖNYVTÁRI HÍRADÓ, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár „közlönye” július—szeptemberi (3.) számát teljes egészében az intézmény évfordulójának szentelte. A fenntartó, a fővárosi tanács nevében szóló *Mezei Gyula*, a művelődésügyi főosztály vezetője írásában méltó helyet jelöl ki a könyvtárnak Budapest közművelődési rendszerében, s a jövő feladatai között nemcsak az intézmény, hanem a főváros által megvalósítandó tennivalókat is körvonalazza. *Révész Ferenc* főigazgató az alapítóra emlékezik, de a könyvtár egész történetének áttekintése után szintén a jövőre vet pillantást, az FSZEK dolgozóinak reményét fejezve ki a fejlesztést és a legnyomasztóbb gondok megoldását illetően. *Remete László* tanulmánya a

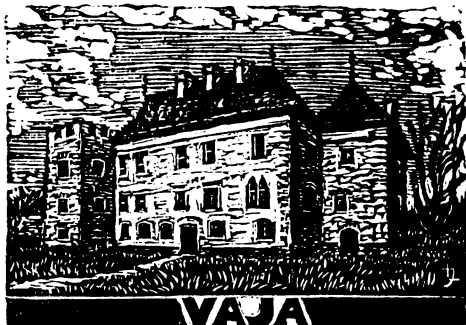
könyvtár szellemi kisugárzó erejével, a magyar progresszió szellemi fejlődésében játszott központi szerepével foglalkozik. A Szabó Ervin-korszak ma is élő könyvtárosával, a nyolcvanéves *Malonay Gézával*, akinek személyére *Zircz Péter* hívta fel a figyelmet a Könyvtáros 1978. évi szeptemberi számában, *Zimáné Lengyel Vera* készített tartalmas interjút.

A KÖNYVTÁRI JEGYZÉSEK című Békés megyei híradó 1979-es évjelzésű, sorszám nélküli száma olyan táblázatos elemzést közöl, amelyet minden megyének érdemes összehasonlítani saját, megfelelő adataival. A személyi feltételekről készített 1979-es helyzetkép szerint a bérekben igen nagyok az eltérések a járások között: néhány kategóriában az alsó és a felső határ közötti különbség eléri az ezer forintot is. A hálózatban dolgozó könyvtárosoknak csaknem fele (47 százaléka) képesítés nélküli. Némi javulás azonban várható annak következtében, hogy 1979—80-ban 18 könyvtáros szerzi meg az előírt képesítést. A vizsgálódás adatai szerint a főfoglalkozású könyvtárosok átlagbére a megyei könyvtárt és a járási könyvtárakat számítva havi 3314, a hálózatban pedig 2754 Ft. A megyei könyvtár átlaga 3797, a járási könyvtáraké 3224 Ft. A képesítési kategóriák szerinti megoszlás: a képesítés nélküliek átlagbére 2205, az alacsony fokú képesítésűeké 2608, a középfokúaké 3366, a felsőfokú szakmai végzettségűeké 4221 Ft. Szolgálati idejük szerint az 1—4 éve dolgozók átlagosan 2575, az 5—10 éve dolgozók 2894, a 11—15 év szolgálati idővel rendelkezők 3231, a 15 év felettiek 3997 Ft-ot kapnak. — A Könyvtári Jegyzések összeállításai arra is érdekes feleletet adnak, van-e és milyen összefüggés az egy beiratkozott olvasóra számított könyvtárosi munkabér, továbbá az egy kötet kölcsönzésére és az egy látogatóra jutó bér között. A részfoglalkozásúak és a tiszteletdíjasok esetében az elemzés készítője, *Kiss László*, megyei könyvtári igazgatóhelyettes az egy kölcsönzési órára jutó órabéreket is ki-

számította. Adatai szerint a legmagasabb órabér a részfoglalkozásúak közül a kardosi könyvtárosnak jut (72 Ft), a legalacsonyabb a gesztinek (9,8 Ft); a tiszteletdíjasok között még ennél is nagyobb különbségek adódnak: a gerlai könyvtáros kölcsönzési órábérére 82,7, a kertészszigetie viszont csupán 6,7 forint. A cikk megállapítása a hatékonyság és a bérek közötti összefüggésekről: „A bér- és a tiszteletdíj-szintek kialakítása nem függvénye a teljesítménynek és a munkaidőnek”. — Egyébként a híradó többi írása is érdekes témákról szól: például az új könyvtárakról, az előjegyzésekről, a folyóirat-rendelésekről (mintajegyzékkel), helyismereti, helytörténeti kérdésekről.

A PEST MEGYEI KÖNYVTÁROS 1979/2. száma bemutatja az új Budaörsi Nagyközségi Könyvtárt, amelynek érdekessége, hogy — különlegesen ritka példaként — egy évi hatmillió forint bevételt hozó bisztró megszüntetése révén, annak helyén alakították ki, 280 m² alapterületen. A híradó tovább folytatja a tanácsi irányítás munkáját megkönnyítő segédletek közlését, s ezúttal a ráckevei járás tanácselnöke részére tartott értekezlet vázlatát, valamint a művelődési intézményvezetők tanácselnöki beszámoltatásának szempontjait adja közre. Új továbbképzési sorozatot is indított a Pest megyei Könyvtáros: az első közleményben a könyvtári berendezések, technikai eszközök alkalmazása és kezelése kapcsán a *világítással* foglalkozik Ráckevei Árpád. A híradó egyéb cikkeinek témái: író—olvasó találkozó, a raktári katalógusok gondozása egy járásban (Monor), szocialista brigádok egy szakszervezeti könyvtárban (Csepel Autógyár).

A TOLNAI KÖNYVTÁROS idei mássodik számában az ünnepi könyvhét kapcsán e könyvünnepek Tolna megyei történetét foglalja össze *Elekes Eduárdné* és *Loridon Ilona*. E tanulmányon kívül még egy nagyobb elemzés található a híradóban: a szekszárdi fiatalok művelődési szokásait vizsgálja *Donkó Istvánné*. Ismét érdekes a híradó továbbképzési rovata, amelynek sajátossága, hogy általában a megye történetéből veszi témáját: a mostani számban Tolna megye népvándorláskori történetébe vezeti be a könyvtárosokat *Rosner Gyula*, a szekszárdi múzeum munkatársa. A történeti vázlat folytatása várható. A Tolna megyei Könyvtáros egyéb cikkei új könyvtárról (Dombóvár — lásd lapunk októberi számában is), olvasótábori problémákról szólnak, az „Arcképek” sorozatban pedig újabb könyvtárosportré olvasható.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

A SZOLNOKI SZIGLIGETI SZINHÁZ és a Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár közös kiadvány-műhelyének újabb terméke a LA MANCHA LOVAGJA című Wassermann-Leigh-Darion musical szöveggönyve, amelyet függelékként néhány tanulmány (Grigulevics, Huizinga, Arnold Hauser, Schmidt-Joos, Pernye András), valamint bibliográfia egészít ki. Ez a sokszorosított kiadvány 400 példányban jelent meg, A JÁTSZMA VÉGE c. Beczett-színmű bemutatójára készült szöveggönyv viszont alacsonyab példányszámban, 300 példányban látott napvilágot. E kötetnek is igen gazdag az értelmező része: Peter Brook, Martin Esslin, Adorno, Hegedűs Géza, Szabó György és mások tanulmányai, vitacikkjei, továbbá bibliográfia segíti a nézőt a darab világába való behatolásban.

A DEBRECENI VÁROSI KÖNYVTÁR kiadványtermésének legutóbbi három füzeté évfordulókra készült. Az IRODALMI MŰSOR DEBRECEN FELSZABADULÁSÁNAK ÉVFORDULÓJÁRA c. összeállítás Várterész Cecília munkája (300 pld., soksz.), a MÓRICZRA EMLÉKEZVE című jegyzéket pedig Kissné Maár Éva állította össze mégpedig igen érdekes szempont szerint: a felszabadulás utáni évfordulós évek — 1949-től kezdve minden ötödik év — élő irodalmi folyóirataiból válogatva az íróra emlékező írások címadatait. Összesen kilenc, az idei év terméséből pedig nyolc folyóirat — köztük határainkon túli magyar nyelvű periodikumok — 164 cikkét, tanulmányát vette számba és tárja fel 11 szakcsoportra osztva ez a debreceni irodalmi napokra kiadott válogatás (500 pld.,

soksz.). — Dr. Nagy Zoltáné ajánló bibliográfiája BENEDEK ELEK születésének 120., halálának 50. évfordulójára készült, s az életút ismertetése után 17 tételben, annotáltan írja le a nagy mesemondó legfontosabb műveit, majd a róla szóló munkákat, lexikoncikkeket és tanulmányokat sorolja fel. (300 pld., soksz.)

A FEHÉRVÁRI KÖNYV. TERMELŐSZÖVETKEZET FEJÉRMEGYÉBEN című füzetet, Krúdy Gyula 1919 májusában névtelenül megjelent munkáját hasonló kiadványban megjelentette a Fejér megyei Könyvtár. A helyi összefogással 800 példányban kinyomtatott könyvritkasághoz Tóth György István írt utószót, amely a könyvecske megszületésének körülményeivel és Krúdy szerzőségével foglalkozik. (24, 3 l.)

VERSEGHY FERENC műveinek kiadása során A magyar nyelv etimológiája című munkából a 3. füzetet jelentette meg 400 példányban a nevével viselő Szolnok megyei Könyvtár. Az etimológia XX-XXX. fejezeteit hatan fordították magyarra Szurmay Ernő szerkesztői irányításával. A mű eredetije 1816-ban a Királyi Magyar Egyetemi Nyomdában készült. A magyar nyelv törvényeinek elemzése (Analyticae Institutionum Linguae Hungaricae) első részeként. (1979. 320 — 449. l.)

ECSSID BULLETIN címmel évente négy alkalommal megjelenő, angol nyelvű tájékoztatót bocsátott útjára a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. Az ECSSID (European Cooperation in Social Science Information and Documentation — Európai Társada-

lomtudományi Információs és Dokumentációs Együttműködés) az UNESCO bécsi társadalomtudományi központjának kezdeményezésére, a Szovjet Tudományos Akadémia támogatásával, abból a célból jött létre, hogy elősegítse a keleti és a nyugati információs szakemberek tájékozódását, és előmozdítsa közös tevékenységüket.

A RÁKÓCZI-SZABAD-SÁGHARC a címe a szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár „Történelmünk fordulói” nevű sorozatának 5. füzeteként megjelent, 500 példányban sokszorosított ajánló bibliográfiának. Szathmáryné Rékasy Ildikó összeállítása a korra vonatkozó, hozzáférhető művek közül először a forrásirodalmat veszi számba, majd az ismeretterjesztő és a tudományos feldolgozásokról tájékoztat, végül a korszakról szóló regényekre hívja fel a figyelmet, sőt az utóbbi évek folyóiratcikkjei közül is felsorol a Rákóczi-szabadságharcra foglalkozó 17 írást. Ez utóbbiak kivételével minden címeleírásához öt-tíz mondatos, jó annotáció tartozik. (1979. 54 l.)

DIAPOZITÍV SOROZATAIRÓL adott ki katalógust a Jászberényi Városi-Járásai Könyvtár a TIT Szolnok megyei szervezetével és a helyi propagandista klubbal összefogva. Fodor István 500 példányban, sokszorosításban kibocsátott, kitűnő összeállítása a könyvtár ismeretterjesztő eszköztárában — ez egyben a városi propagandisták klubhelyisége is — található 203 diát ETO szerinti csoportosításban írja le, és esetenként egy-két mondatot utal tartalmukra is. A füzet végén a tételszámokra hivatkozó kombinált muta-

to található, előtte pedig az óvodák és az iskolák számára készült sorozatok mutatója, amelynek segítségével iskolatípusonként, ezen belül pedig osztályonként kereshetők ki a tanítást, illetve a nevelőmunkát segítő diapoziitívek. (57 l.)

MOZGÓKÉPEK BIBLIOGRÁFIAI LEÍRÁSA címmel útmutatót adott ki a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1620 példányban, sokszorosításban. A Varga Ildikó által összeállított füzet a nemzetközi címléírás szabványok (ISBD/G=General, ISBD/NBM=Non-Book Materials), valamint a Nemzetközi Tudományos-Műszaki Információs Központ „Tudományos és műszaki filmek bibliográfiái leírása” c. tervezete alapján készült, és használatához nélkülözhetetlen az MSZ 3424/1—1978. jelű szabvány („Bibliográfiái leírás. Könyvek”) ismerete is. Az útmutatót a Könyvtárellátó terjeszti (1979. 21 l. — 4,50 Ft)

KÖNYVTÁRI KALAUZT adott ki a győri Közlekedési és Távközlési Főiskola könyvtára: *Mészáros Antal* összeállítása nyomtatásban jelent meg, s részletesen tájékoztatja a hallgatókat a könyvtár állományáról, használatáról, katalógusairól, szolgáltatásairól. — A miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár helyismereti gyűjteményéről kiadott, 5000 példányban sokszorosított füzet kevésbé részletes, és nem annyira módszertani jellegű, inkább felhívásnak és a tár látogatóinak köszöntésére szolgáló propagandaeszköznek tekinthető.

GOTHARD JENŐ mérnökről, az 1857-től 1909-ig élt nagy magyar természettudósról, csillagászról szól a „Vasi életrajzi bibliográfiák” nevű sorozat 3. füzeté, melyet a Szombat-

helyi Megyei Könyvtár adott ki 500 példányban, sokszorosításban. *Vértesy Péterné* értékes munkája az életmű ismertetése után *Gothard Jenő* írásait és a szombathelyi obszervatórium működéséről szóló jelentéseit veszi számba időrendben, a lelőhely feltüntetésével együtt, majd a róla szóló publikációkat sorolja fel — ugyancsak megjelenési idejük sorrendjében. A tartalomra nem utaló címek esetében egy-egy mondatos magyarázatok igazítják útbá az olvasót. A képekkel is jól dokumentált kiadvány végén névmutató található (1979. 69 l.)

A Budapest Gyűjtemény tulajdonában levő 1664-es **ÚJ ÉS Ó KALENDÁRIUMot**, kalendárium-állományának legrégebb, magyar nyelvű darabját hasonló kiadásban, 750 példányban megjelentette a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A sok érdekes nyelvi, társadalmi és történeti adalékot tartalmazó kalendárium üres lapjain tudományos szempontból ugyancsak értékes bejegyzések találhatók, például több bejegyzés szól a költő Zrínyi Miklós hadjáratairól és haláláról. A Bécsben nyomtatott, szép külsejű kalendárium hasonló kiadásával az FSZEK állományának védelmét is szolgálja kívánja. (40 Ft)

FOLYÓIRAT-KEZELÉSI SZABÁLYZATOT adott ki a Hajdú-Bihar megyei Könyvtár a hálózatába tartozó intézmények számára. A kötelező érvényű szabályzatot — *Baranyi József* és *Simon Zoltán* kiváló munkáját — más megyékben is felhasználhatják, mivel részletes és pontos előírásokat tartalmaz a gyarapítás, a feldolgozás, a feltárás, valamint a használat tennivalóira. Nagy értéke a független könyvtartípusonként összeállított periodikum-törzsjegyzéke, amelyet nemcsak az árba, a beszerzési forrásra és a megőrzési, illetve kötetési kötelezettségre vonatkozó jelek egészítenek ki, hanem az érintett könyvtárak név szerinti felsorolása is megtalálható a jegyzékek végén. A szabályzatkészítők figyelmeségét bizonyítja, hogy a kötetésre szánt folyóiratok részletes címléírásait is megadják az egyik függelékben. (A Könyvtáros címléírását hadd egészítsük ki: lapunk „Könyvbarát” névvel 1951-ben indult, és 1952 végéig így hívták.)

ÚTJELZŐ A KÖNYVEKHEZ címmel 1500 példányban sokszorosított ajánló jegyzéket adott ki a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár bibliográfiái füzet-sorozatának 9. számaként. *Pócsi Gusztáv* összeállításának az a célja, hogy az évente beiratkozók ezres taborának új olvasóit útbaigazítsa, s az óriási szabadpolcos terekben megtett bizonytalan választási kísérleteik helyett minél gyorsabban elkalauzolja őket az értékes irodalomhoz. Ezért a legutóbbi száz esztendő irodalmából azoknak a műveknek kiválasztására törekedett, amelyek „az olvasáskutatási vizsgálatok szerint a leginkább alkalmasak korunk mindenkit foglalkoztató fő kérdéseinek megválaszolására”. A kezdő olvasók tervszerű ol-

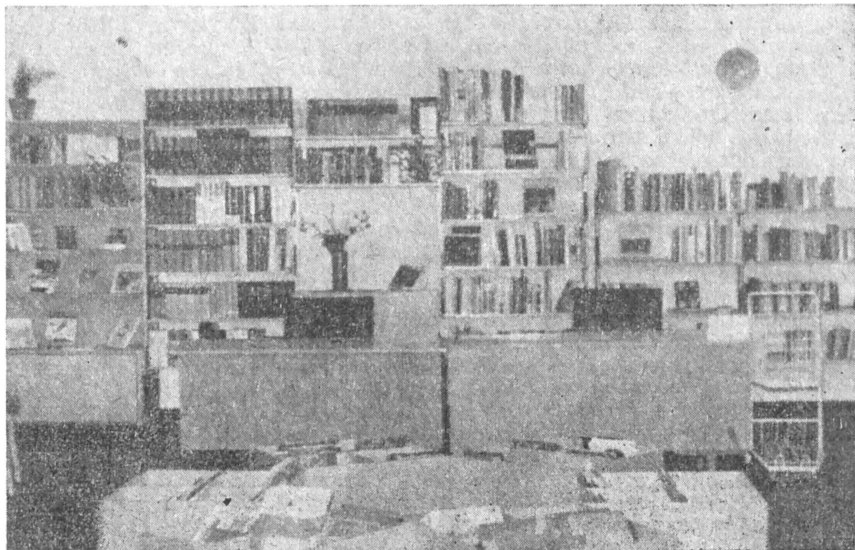
vasását segíti, hogy a kor-
szakok és meghatározó ese-
mények szerint csoportosít-
ott könyvvajánlások bizo-
nyos rendszert alkotnak,
egy-egy témát fontos mű-
vek világháború meg több ol-
dalról, s a minden műhöz ké-
szült annotáció végén utalás
található más könyvekre is.
A csoportok: a XIX. sz.
második fele és a század-
forduló; a századforduló-
tól az 1920-as évekig; írás-
ok a Nagy Októberi Szoc-
ialista Forradalomról; Ma-
gyarország 1918/1919; a két
világháború közötti idő-
szak; a második világhá-
ború — légerirodalom; a
felszabadulás utáni magyar
irodalomból; olvasmányok
az emberről, a társadalom-
ról és a természetéről. A
kezdő olvasók érdekét szol-
gálja az is, hogy a könyvek
ismertetése előtt pár sor
olvasható a szerzőkről, sőt
a külföldiek nevének kiej-
tését is feltünteti a kiad-
vány. (1979. 219 l.)

**BOBOKNÉ BELÁNYI
BEÁTA:** Nem hagyomá-
nyos dokumentumok a
könyvtárakban című mun-
káját, amelyet a Könyvtár-
tudományi és Módszertani
Központ adott ki, a Könyv-
tárellátó árusítja. Az 1820
példányban sokszorosított
füzet bevezetője, a proble-
matikát, az alapfogalmakat
kifejtő rész Futala Tibor
munkája, amely után a szer-
ző részletesen tárgyalja az
állománygyarapítás, a táro-
lás, a feltárás, az olvasó-
szolgálat, valamint a tájé-
koztatás tudnivalóit. Kitér
a mikrofilmtechnika alkal-
mazására, és foglalkozik a
szerzői jogvédelem és a hi-
teles másolatok kérdéseivel
is. A b6 irodalomjegyzék
után két függelék található
a füzetben: az egyik köz-
művelődési könyvtári nor-
matívákat tartalmaz, a má-
sik pedig egy, a nem hagyomá-
nyos dokumentumokról
lapunkban megjelent cikk-
nek — Sárdy Péter írásá-
nak — újraközlése (1979. 78
l. 17 Ft).

KÖNYV ÉS IFJÚSÁG
címmel érdekes segédletet
adott ki a KISZ olvasó-
mozgalmának támogatására
az Ifjúsági Lapkiadó Vállal-
at a Könyvtártudományi és
Módszertani Központ meg-
bízásából. A 20 ezer pél-
dányban kibocsátott, Pelej-
tei Tibor szerkesztésében
megjelent füzet Kamarás
Istvánnak egy képzelt olva-
sóval folytatott, az olvasás-
hoz kedvet csináló beszél-
getése után könyvtárhasz-
nálati tudnivalókat, majd
különféle olvasási terveket,
illetve ajánló bibliográfiá-
kat közöl („Könyv és ifjú-
ság”, „Barátaink”, „Művé-
szet és ifjúság”, „Hazai tá-
jakon”). (1979. 80 l.). —
Ugyancsak a **KÖNYV ÉS
IFJÚSÁG** akció támogatá-
sát szolgálja a Pest megyei
Könyvtár ezer példányban,
sokszorosításban közreadott
módszertani segédanyaga,
amely a könyvtárosokat és
KISZ-vezetőket kívánja
megismertetni az ifjúsági
szövetség új mozgalmával,
valamint a vele kapcsolatos
tunnivalókkal.

NOVEMBER 1-IG A
SZERKESZTŐSÉGBE ÉR-
KEZETT PERIODIKUS
KIADVÁNYOK: *Borsod-
Abaúj-Zemplén megye iro-
dalma a sajtóban*, 1978. ne-
gyedik negyedév. (A II. Rák-
óczi Ferenc Megyei Könyv-
tár helyismereti füzetei 2.);
Eseménynaptár 1979/4.
(FSZEK, KMK); *Gazdaság-
politikai tájékoztató* 39.
[1979] (Balassi Bálint Me-
gyei Könyvtár, Salgótarján);
*Idegen nyelvű könyvek gyu-
rapodási jegyzéke*, 2. 1979.
júl. 1. — dec. 31. (Baranya
megyei Könyvtár, Pécs);
*Információ a könyvtári és
információs munka eszkö-
zeiről és berendezéseiről*.
(1979/10. sz.) 5. Szervezés-
technika. Tartalma: Hang-
nokazetta-tartók, Hang-
mezétárolók, Nyitott filmtá-
roló, Mikrofilmlap-tároló,
Gördülő állvány, Térélvá-
lasztó állvány; *Irodalomku-
tatások*. Az általános és
nyilvános könyvtárakban

elvégezett irodalomkutató-
sok jegyzéke. 1979. október.
(Berzsenyi Dániel Megyei
Könyvtár, Szombathely);
*Kisgrafikai Galéria Veszpr-
m — Pápa (Kisgrafikai
füzetek 14.) Takács Dezső
kiállítása; Könyvtári és do-
kumentációs szakirodalom*.
Referáló lap, 1979/2. sz.
(OSZK KMK); *Külföldi pe-
dagógiai Információ* 1979/
3—4., 1979, 5—6. (Országos
Pedagógiai Könyvtár és
Múzeum); *Külföldön meg-
jelent fontosabb legújabb-
kori történelmi és politikai
művek jegyzéke*, 1979. má-
sodik negyedév (Országgyű-
lési Könyvtár); *A magyar
könyvtári szakirodalom bib-
liográfiája*, 1979/2. sz. M
22861 — M 23313 (OSZK
KMK); *Magyarország és az
UNESCO. Sajtóbibliográfia*.
1976—1977 (Magyar UNESCO
Bizottság — Országgyűlési
Könyvtár); *Somogyi a sajtó
tükrében*. A [kaposvári]
megyei könyvtár sajtófi-
gyelője. 1979. harmadik ne-
gyedév; *Szakirodalmi gyors-
tájékoztató* 1979/14., 1979/
15. (a Testnevelési Főiskola
könyvtára); *Tájékoztató a
külföldi közgazdasági iro-
dalomról*. „A” sorozat. *Re-
ferátumok* 1979/10. sz., „B”
sorozat. *Bibliográfia* 1979/
10. sz. (Marx Károly Köz-
gazdaságtudományi Egye-
tem Központi Könyvtár);
*Tájékoztató a Vas megyé-
ről szóló irodalomból*, 1979.
szeptember. (Berzsenyi Dá-
niel Megyei Könyvtár, Szom-
bathely); *Tájékoztató jegy-
zék vezetők számára*, 1979/
9. sz., szeptember. (Hajdú-
Bihar megyei Könyvtár,
Debrecen); *Tájékoztató kül-
földi szociológiai folyóira-
tokról*, 1979/7., 1979/8. sz.
(Fővárosi Szabó Ervin
Könyvtár); *Új Hangleme-
zek* 1979/1. sz. (KMK —
Könyvtárellátó); *UNESCO
kiadványok 1977—1978. Vá-
logatott bibliográfia* (Ma-
gyar UNESCO Bizottság,
Országgyűlési Könyvtár);
Vezetőknek vezetéshez.
Ajánlás. 9. sz. (1979) (az
EVIG Művelődési Központ
könyvtára).

MERABONA

könyvtári bútorcsalád

Rilzánózott és festett kivitelben

Széles skálájú színválaszték

Gyártja és forgalomba hozza :

TÖVÁLL, SZANY

Ügyintéző: Németh László

Postacím: 9317 Szany, Szabadság u. 1.

**A berendezési tárgyakat helyszínre szállítjuk
és beszereljük.**

Díjtanlan berendezési tanácsadás.

IMRE LAJOS grafikáiból
(Cikkünket lásd a 749. oldalon)

A large, complex woodcut illustration. It features a central stone building with a gabled roof and a large arched doorway. To the left, there are two circular insets showing smaller buildings. A large, stylized letter 'K' is integrated into the design. At the bottom, there is a small figure of a person running. The text "KOS KÉROLY" is written in a large, stylized font across the middle. Below it, "90." is written with a globe icon on either side. Further down, "SZÜLETÉS NAPJÁRA" is written in a bold, blocky font, followed by "1973. XII. 16." at the bottom left. On the right side, there is a small square containing the text "SZEPTEMBER 1924" and a small figure of a person.

